szolgálat

MINDEN NÉPNEK

A tartalomból:

Missziós teológia a zsinat után
Az örömhír a fejlődő országokban
A licenciátusok mai szemmel
Részvétel a világmisszióban
Fáy Dávid indián misszionárius

non ministrari, sed ministrare

szolgálat

38. szám 1978 Péter-Pál

TARTALOM

Minden népnek 3

TANULMÁNYOK

Nemeshegyi Péter: A missziós munka teológiája a zsinat után 5
Josef Neuner: Mit jelent az örömhír a fejlődő országoknak? 12
Evangelizálás a fejlődő népeknél (Szerkesztőség) 23
Medvigy Mihály: A licenciátus-intézmény mai szemmel 32
Béky Gellért: A keresztény részvétele a világmisszióban 38
Hets Aurelián: Fáy Dávid indián misszionárius 45

AZ EGYHÁZ SZAVA

VI. Pál pápa vízkereszti beszéde 54
Új missziós korszak (Holland püspöki kar) 56
Isten országának terjedése az egyházatyáknál 59

ESZMÉK ÉS ESEMÉNYEK

P. Gregorisz Mányó beszéde 62
Egy nagy magyar népmisszionárius: Csepellényi György 64
Höffner bíboros nyilatkozata ázsiai útjáról 67
Msgr. Bakole levele 69
Egy misszionárius naplójából (Pálinkás István) 72
Ngilekiro hatodik jelentése püspökének (Kurt Benesch) 73
Másokért élni (Anton Gindl) 77
Magyar testvérek a nagyvilágban 78
Levelesládánkból 82
Püspökkinevezések Magyarországon 85

KÖNYVSZEMLE

Gál Ferenc: Úton a teljesség felé (Szabó F.) 86
Bánk József: Szentségimádás (R.) 86
Zsinati megújhodás. — Kis közös zsolozsma (S. M.) 87
Jakob Mitterhöfer: Thema Mission (Eke B. Antal) 87
Fritz Lobinger: Auf eigenen Füssen (Béky G.) 88
A fehérvári és a szombathelyi egyházmegye emlékkönyve (Benkő — Őry) 89
Török József: A magyar pálosrend liturgiájának forrásai (Őry M.) 91

HALOTTAINK 93
Holocsi Árpád Ferenc Félix OFM (Dr. Pallaginé — Dömötör tv) 93
Jambrich Oszkár László ciszterci (-s -n) 95
Csabai János (Galamb Imre) 95
Németh Károly (Galamb Imre) 96
Dr. Müller Antal (Volt káplánja) 97
P. Ádám László SDB (Vámos József SDB) 97
Virágh Gábor SDB (Harangozó János) 98
P. Harangozó János SDB (Confratres) 100

KÉPEK JEGYZÉKE

1. oldal:

P. Pálinkás István SVD fekete híveinek misézik Zaire-ban

Fr. Kapczár József SDB Hong Kong-i intézetükben. (Lapzártakor kapjuk halálhírét ápr. 16-áról!)

Sr. Dömmel Bernadette a mirpurkhasi Szent Terézia-kórházban

2. oldal:

Sr. Káró Magdolna, Accra/Ghana, hittanórán

P. Jaschkó István SJ és Fr. Gömöri Pál SJ a fogyatékos gyermekek közt Hsinchuban

Fr. Ácsbolt János SJ, a virágkertész. Ez az ő apostolsága a szigeten

„Ezek a legények emberevés miatt börtönben ültek. 17 embert ettek meg, köztük egy magyar származású ausztráliai kormánytisztviselőt. Előző este itt volt nálam, vele vacsoráztam." (Fr. Appenzeller Salvius SVD kommentárja hívei képéhez.)

Szolgálat (Dienst), spirituelle Quartalschrift, Klerusblatt. — Mit Druckerlaubnis des Bischöflichen Ordinariats, Eisenstadt. — Eigentümer, Herausgeber, Verleger und für den Inhalt verantwortlich: Ladislaus Marosi, A-9800 Spittal/Drau, Kapellengasse 15. — Druck: Prugg Verlag - Eisenstädter Graphische GesmbH, Eisenstadt, Österreich.

MINDEN NÉPNEK

Az Egyház földi arca magán viseli a különböző korszakok jegyeit. Az Ige-Mag ugyanaz, a Lélek éltető melege sem változik, de más a népek talaja, más a korok időjárása és más a szolgák sürgése-forgása. Pétert a pogányok „tisztátalansága" zavarja, jóllehet nem tagadhatja meg a keresztvizet azoktól, akiket a Lélek megszentelt (Csel 10,15.47). Pál pedig, miközben egyik országból a másikba vezeti a Lélek, gyötrődik a kiválasztott nép sorsa felett, remélve, hogy „vétkükből inkább üdvösség fakadt a pogányoknak, hogy vetélkedésre sarkallja őket" (Róm 10,11). Benne találják példaképüket a Patrikok, a Bonifácok, a Gellértek, a Xavéri Ferencek s az utolsó háromszáz év ezer meg ezer névtelen hithirdetője. Volt, aki egyszersmind letelepedésre próbálta rávenni a nomád törzseket, a betegeket gyógyította, vagy mint a pápa követe lépett fel? Miért ne használhattak volna fel minden jót Krisztus dicsőségének hirdetésére? Miért ne akartak volna görög lenni a görögökkel, zsidó a zsidókkal?

Az Egyház ereiben ma is Krisztus Vére lüktet, ha külső vonásai változnak is. A világtörténelemben véget ért egy korszak: a kolonializmus. A föld minden népe nagykorú kíván lenni. De ez nem változtat sem az evangelizálás kötelezettségén, sem annak első lépésén: a jóhír elvetésén, a gyenge hajtások fejlesztésén — a missziós munkán. Hisz Pál sem akarta gyarmattá tenni a rómaiakat, s az athéniek kultúrája sem volt alacsonyabb, mint a zsidóké. Ha megszűnnék vagy megszűnőben is lenne a nyugat-európai országok kulturális fölénye, az nem változtatna az Egyház missziós küldetésének tudatán; legföljebb még inkább az Isten kegyelmében kellene bízniok az örömhír hirdetőinek. S esetleg más világrészekről rajzanak majd ki a hithirdetők.

Ez a meggyőződés sugárzik a II. vatikáni zsinat döntéseiből. „Ezért (az Egyház) magáénak vallja az apostol szavait: Jaj nekem, ha nem hirdetem az evangéliumot (1Kor 9,16), s küldi is szüntelen igehirdetőit, amíg teljesen ki nem épülnek az egyházak, s ezek egymaguk is folytathatják az evangélium hirdetését" (LG 17). Az Egyház küldetéstudatának (missziójának) kifejezői a „missziók". Általában azokat a sajátos vállalkozásokat nevezzük így, „amelyeknek keretében az evangélium hirdetői az egyháztól kapott küldetéssel elmennek az egész világra, hogy . . . hirdessék az evangéliumot és meggyökereztessék az egyházat a Krisztusban még nem hívő népek és népcsoportok között" (AG 6). A zsinat kiemeli, hogy a misszionálás, Krisztus jóhírének sugárzása az egész egyház feladata, s ugyanakkor hangsúlyozza, hogy egyesek külön is

tanúságot tesznek erről: az ún. misszionáriusok. Az első nélkül a második levegőben lóghat, vagy különcségnek tűnhet fel; a második nélkül az első üres vágyakozás maradhat. Ha a hívek közössége nem mélyíti el küldetéses felelősségét, könnyen elaltatja lelkiismeretének szavát, mivel „mások", a misszionáriusok már „helyette is" végzik az ige hirdetését. Ugyanúgy támpont nélkül érezhetik magukat a hithirdetők, ha nincs szoros összeköttetés az egyházközségekkel.

Ezt a szükséges és egészséges vérkeringést szeretné elősegíteni mostani számunk, s kapcsolódik egyben az evangelizációról írt előző füzetünkhöz. Nemeshegyi Péter, *a missziós teológia szakértője vázolja a zsinat utáni teológia főbb pontjait: a missziós lelkület világegyházarányú, s első hirdetési módszere: a tanúságtétel.* Béky Gellért *felhívja figyelmünket, hogy „az igazi misszió csak most kezdődik el igazán", s elgondolkoztat, hogyan lehetnek napjainkban öntudatos keresztények igazán misszionáriusok az üdvösség szolgálatában. „Evangelizálás a fejlődő népeknél" c. cikkünk csokrot állít össze magyar misszionáriusaink leveleiből, tevékenységéből, hétköznapi életéből.* Josef Neuner *professzor, a jeles indológus, maga is misszionárius, tavalyi innsbrucki előadásában (szövegét maga engedte át közlésre, amit ezúton is köszönünk) rámutat, milyen újabb módszerekkel próbálják egyes vidékeken a misszionáriusok „a fejlődés modern nyelvére fordítani le az örömhírt". Itt érezzük, milyen irányokat ölthet a missziós munka a gyarmatosítás utáni korban, a jövőben.*

Két másik tanulmányunk viszont a múltba visz, és megmutatja, hogy az emberi és missziós problémák sok szempontból a legkülönbözőbb körülmények között is változatlanok maradnak. Kitűnik ez Medvigy Mihály *piarista főisk. tanárnak a licenciátus intézményéről írt tanulmányából és* Hets Aurelián *Sao Paulóban működő bencés professzor Fáy Dávid-életrajzából. Érdemes összevetni az elsőt Kada Lajos nuncius levelével. Hets Aurelián cikke pedig elmélkedésre indít a misszionáriusok szociális tevékenységének következményeiről.*

Korunkban az Egyház fáján új, virágzó ágak sarjadnak. Főként az afrikai és dél-amerikai katolikusok nyomják rá bélyegüket nemcsak a liturgia és a teológia fejlődésére, hanem sok egyházi központi szervre is. Ennek a munkának előkészítésében, fejlesztésében sok magyar misszionárius is részt vett és részt vesz. Legyen az ő példájuk és a mi imádságunk Krisztusban való egységünk jele és kifejezője. S az Egyház missziós feladatának mélyebb megértése, megélése vezessen mindannyiunkat Krisztus teljesebb szeretetére s embertársaink üdvösségének áldozatosabban vállalt művelésére.

TANULMÁNYOK

Nemeshegyi Péter (Tokió)

A MISSZIÓS MUNKA TEOLÓGIÁJA A ZSINAT UTÁN

Galileában, egy hegy csúcsán, a feltámadott Jézus megjelent tizenegy tanítványának, odalépett hozzájuk, és így szólt: „Én kaptam minden hatalmat égen és földön. Menjetek tehát, tegyétek tanítványommá mind a népeket. Keresztteljétek meg őket az Atya és a Fiú és a Szentlélek nevére, és tanítsátok meg őket mindannak megtartására, amit parancsoltam nektek. S én veletek vagyok mindennap, a világ végéig" (Mt 28,16-20).

Jézusnak e parancsa épp úgy érvényes ma is, mint ahogy érvényes volt azon az emlékezetes napon, amikor első tanítványait küldötte világgá, hogy tanúi legyenek „egész Judeában, Szamariában, sőt egészen a föld végső határáig" (Csel 1,8). Számtalan ember életútját döntötte el Jézusnak e szava. A feltámadt Jézustól küldetve hagyta el Szent Pál mindazt, amit addig életcéljának tartott, hogy nekivágjon a nagyvilágnak, és fáradhatatlanul gyalogoljon, kocsizzék, hajózzék városból városba, országról országra, szenvedjen börtönt, ostorozást, éhséget, szomjúságot, üldöztetést, hajótörést és végül a hóhér pallosát, csak azért, hogy Krisztus követségében járhasson. Az Atya jobbján trónoló Úr parancsára rajzottak szét az ősegyház apostolai és vándorprófétái a római birodalom minden sarkába és annak határain túl, Örményországba, Perzsiába, Indiába. A megváltó Jézus szeretetétől ösztönözve vágtak neki a kelet-római birodalomból, Olaszországból, Franciaországból, Írországból a vándorapostolok a népvándorlás pogány törzsei által elárasztott Európának, hogy lángra lobbantsák az üdvözítő hit fényességét, és Jézus édes igájába hajtsák a vad pogány tarkókat. Jézus missziós parancsának engedelmeskedve jelent meg Szent Adalbert, Szent Gellért és annyian mások a magyarok földjén, hogy életüket, halálukat szenteljék Krisztus keresztjének felragyogtatására. A Jézussal való találkozás mély élményétől hajtva járta be Xavéri Szent Ferenc és annyi társa India, Indonézia, Japán, Kína végtelen térségeit, hirdetni az Isten szeretetének örömhírét, osztani a keresztség szentségét. Jézus hívását hallva szívében hagyja el ma is annyi fiatal férfi és nő „otthonát, testvéreit, nővéreit, apját, anyját, házát, földjét" (Mt 19,29), hogy messzi-messzi idegenben legyen az evangélium fáklyahordozója. Idegenben — és mégsem, mert „az Úré a föld és minden határa", és mert a keresztény ember a vadidegenben is Krisztus által megváltott testvérek között, a mennyei Atya szeretett fiai között él.

Jézus minden emberért halt meg; minden emberért támadt fel; minden ember számára lett úttá, amely az Atyához vezet, életté, amelyet a halál ki nem

olt, örömmé, amelyet senki el nem ragadhat. Isten akarata, hogy erről minden ember tudjon, hogy ezt valóban megértse, átélje, és egyesítse hangját az Isten kegyelmét dicsérő, jóságát hirdető megváltottak kórusával. Ezért a „missziós munka", vagyis hogy Krisztus által „küldetve" (a latin „missio" szó „küldetést" jelent) hirdessük a megváltás örömhírét, Krisztus egyházának lényegéhez tartozik. Ha valaki igazán hiszi, hogy Jézus halála és feltámadása az egész világtörténelem középpontja és minden ember örök életének forrása, ha igazán megtapasztalta, milyen jó az Atyaisten bocsánatában részesülni, gyermekének lenni, testvérekkel együtt Krisztus testében és vérében részesülni, ha igazán szeret — úgy, mint az Isten — minden embert, aki e világra született, és igazán javukat kívánja: akkor nem lehet közömbös az iránt, hogy ezek a testvérek osztják-e hitét, részesülnek-e örömében, szeretik-e a mi édes Urunkat, Jézus Krisztust és Istenünket, az irgalom Atyját.

Az ilyen értelemben vett missziós lelkület és missziós munka tehát a kereszténység lényegéhez tartozik, és ezért sohasem hiányzott és nem is hiányozhat az Egyház életéből. De ennek a lelkületnek és munkának megnyilvánulásai a korszükségletek szerint változtak és változnak. Lássuk tehát teológiai szempontból: melyek a zsinati utáni missziós lelkület és munka sajátosságai.

Missziós lelkületű világegyház

Az első és legfontosabb pont az egyház katolikus egyetemességének tudatosítása. A katolikus egyház a világ valamennyi nemzete számára atyai, anyai ház. Nem kiváltságol egy bizonyos nemzetet és érdekeit; nincs kötve egy adott kultúrához, egy meghatározott kor vagy nép szokásaihoz, nyelvéhez, felfogásához. Ami Krisztus egyházával nem fér össze, az csak a tévhit, a hazugság, a bűn. Minden más szíves fogadtatásra talál benne. Az Isten kertjében ezerféle virág nyílik: nem kell mindenkinek rózsának lennie, lehet búzavirág is, nefelejcs is, vagy — ha úgy tetszik neki — akár szamárkóró is. A természetfölötti kegyelem nem nyirbálja meg a természetet. Nem kevésbé magyar a magyar, ha katolikus; nem kevésbé japán a japán, ha keresztény.

A középkortól egészen a 20. század közepéig a keresztény missziós munka egyben a nyugati görög-latin kultúra terjesztését is jelentette, és bizony sokszor nagyon szűk nézetekkel párosult. Ennek a szellemnek legsajnálatosabb megnyilvánulása volt a kínai rítusvitában hozott pápai döntés, amely megtiltotta a kínai kereszténynek bizonyos hagyományos szokások követését és kifejezések használatát, s ezzel derékba törte az ázsiai missziós munkát. Az európai nyelv (latin) és az európai szokások ráerőltetése a világ keresztényeire nem egyezik Krisztus szellemével. Ahogy Szent Pál nem követelte meg a görög keresztényektől, hogy zsidókká legyenek, úgy nem szabad megkövetelni az afrikaiaktól, ázsiaiaktól, hogy amikor keresztények lesznek, megtagadják azokat a kincseket, amelyek a teremtő Isten gondviselésének jóvoltából halmozódtak fel népeikben. Egy az Isten, egy a Krisztus, egy a keresztség, egy az Úr asztala és egy a világot átfogó testvérek közössége, de sok nyelven dicsér-

jék a világ katolikusai az egy Istent, sokféle szokással vegyék körül a szentségek mélységesen egyszerű lényegét, sokféle gondolkodásmóddal tapogatózzanak közelebb az Isten kimondhatatlan misztériumához, sokféle módon szervezzék meg és virágoztassák fel egyházközségi életüket. A II. vatikáni zsinat nagy érdeme, hogy a katolikus missziós munkának ezt az alapvető elvét világosan kihirdette:

> A mag, Isten igéje, kikel a jó és az isteni harmattal megáztatott földből, nedvet szív magába, azt átformálja és átdolgozza, hogy végül is bő termést hozzon. Így van ez a Krisztusba gyökerezett és az apostolokra alapozott fiatal egyházaknál is: a megtestesülés üdvrendjének mintájára csodálatos cserével önmagukba gyűjtik a Krisztusnak örökségül adott nemzetek összes kincseit. Népük szokásaiból és hagyományaiból, bölcsességéből és tudományából, művészetéből és alkotóképességéből felhasználják mindazt, ami képes megdicsőíteni a Teremtőt, szemléltetni az Üdvözítő kegyelmét és kialakítani a keresztény életet. Ennek a célnak eléréséhez szükséges, hogy minden egyes nagyobb kultúrkörben szorgalmazzanak olyan teológiai elemzést, amely külön vizsgálatnak veti alá — az egyetemes egyház hagyományainak fényénél — a kinyilatkoztatást, a szentírásban feljegyzett isteni szavakat és tetteket, ahogyan őket az egyházatyák és a tanítóhivatal magyarázzák. Így világosabbá lesz, hogy a hit, a népek bölcsességét és bölcseletét felhasználva, milyen utakon keresheti a megértést, és hogy miképpen lehet összeegyeztetni a szokásokat, az életfelfogást és a társadalmi rendszert az isteni kinyilatkoztatásban feltárt erkölcsi követelményekkel. Ez a vizsgálódás fogja megnyitni az utakat minden keresztény életmegnyilvánulásnak mélyebb alkalmazkodása felé. Így el lehet kerülni mindenféle szinkretizmust és hamis partikularizmust, a keresztény élet pedig jól hozzá fog simulni minden kultúrának sajátos szelleméhez; a helyi teológiai hagyományok pedig a különféle népcsaládoknak az evangélium fényével megvilágított sajátos kincseivel együtt beépülnek a katolikus egységbe (AG 22).

Ez a zsinati határozat, amelynek szelleme már évtizedekkel a zsinat előtt érlelődött, nem maradt holt betű. Napjainkban először lett a katolikus egyház igazán világegyházzá, amelyben a világ minden nemzete, kultúrája egyenrangú félként foglal helyet. Ez a tény a missziós munka számára óriási jelentőségű, és fontosságát bizonyítja az ún. „harmadik világ" katolikus egyházainak hirtelen felvirágzása. E század elején a világ katolikusainak majdnem 80 %-a Európában és Észak-Amerikában élt, a többi világrész katolikusai szinte csupán az európai katolicizmus függvényeit alkották. Afrikában, Ázsiában bennszülött püspök nem volt egy sem. Ma a világ 700 millió katolikusának több mint a fele Dél-Amerika, Afrika, Ázsia, Óceánia lakosa, és ha a haladás a mostani ütemben megy tovább, huszonöt év múlva ezek a „fiatal egyházak" a világ katolikusainak 70 %-át fogják kitenni. 1950-ben két afrikai és 31 ázsiai püspök volt; ma ázsiai bennszülött püspök van 144, afrikai néger püspök pedig 170. És ezek a fiatal egyházak friss szemmel szemlélik Jézust, fiatalos erővel élik és hirdetik az evangéliumot, gyermekes vidámsággal ülik meg a szentmisét és teszik felejthetetlen élménnyé az egyház nagy ünnepeit.

Az európai hithirdetés többszáz éves áldozatos munkájával elvetett mag szökött hirtelen szárba és hozott termést. Ennek az új helyzetnek a következté-

ben ma az Európából, Amerikából jövő misszionárius már nem a magányos úttörő, aki teljhatalmú nagykövetként építi ki az egyházat és terjeszti a kultúra vívmányait, hanem szívesen fogadott munkatárs, aki a bennszülött keresztényekkel, papokkal, püspökökkel karöltve teljesíti a mindenkinek szóló jézusi missziós parancsot. Mert bármennyire fellendültek is a fiatal egyházak, távol vagyunk még attól, hogy Jézus missziós parancsát végrehajtottuk volna. Ma az emberiségnek kb. 18,2 %-a katolikus. Hozzávéve a nem katolikus keresztényeket, az emberiségnek kb. 30 %-a keresztény. Tehát 70 %-a még nem az. Most is „nagy az aratás és kevés a munkás". Pedig mennyien várnak világszerte arra, hogy részesüljenek Jézus békéjében és örömében! Annak az etiópiai udvari tisztnek élménye, aki felvéve Fülöptől a keresztséget, „boldogan folytatta útját" hazájába (Csel 8,39), ma is ismétlődik szerte a világon. Itt Japánban, ahol e sorokat írom, nincs ugyan még annyi felnőttkeresztség, mint Afrikában, Indonéziában, Koreában, de nem kevésbé nagy az öröme azoknak, akik Krisztusra találnak. Soha sem fogom elfelejteni annak a lánynak átszellemült arcát, akit tavaly ősszel keresztelt meg egy fiatal japán ferences, és azt az ujjongó felkiáltást, ami kifutott a száján, mikor a keresztség után összeölelkezett a kápolnában keresztény barátnőivel. Igen, ma is az Isten öröme az erősségünk (Neh 8,10).

Nemcsak Krisztusról beszélni: krisztusinak lenni

Egy második fontos pont, amelyet a zsinat és az 1974-ben tartott püspöki szinódus hangoztatott, a következő: Az „evangelizálás" nem korlátozódik a szóban és írásban történő hithirdetésre; a keresztény nép egész léte, egész élete válik evangelizálássá annyiban, amennyiben Jézus példáját és a Szentlélek ösztönzését követi.

A mai ember nem bízik a szóban, de megragadja a példa; nem hisz az ígéreteknek, de meghódítja a szeretet. Ha a keresztények igazán krisztusiak, akkor sok beszéd és handabanda nélkül is Krisztushoz vonzzák az embereket. Ízes gyümölcsöt termő fára nem kell cégért akasztani; magától terjed híre, maguktól gyűlnek köréje az emberek, hogy gyümölcséből szakítsanak. Ott suttog a Szentlélek minden ember szívében, és Jézus Krisztushoz vonzza őket. Ha Jézus tanítványaiban meglátják, megérzik Jézust, előbb-utóbb hozzájuk állnak.

A hithirdető legnagyobb bánata, amikor tapasztalja, hogy az úgynevezett keresztény országokból érkező botrányos hírek elidegenítik az embereket a kereszténységtől. Háborúk, erkölcstelenség, élvezet- és haszonhajhászás, önzés, — amikor a keresztény nevet viselő ember ilyesmibe öli energiáját, nemcsak sajátmagát dönti romlásba, hanem mások előtt is eltorlaszolja a Krisztushoz vezető utat. Másrészt ha valaki igazán krisztusian keresztény, már ezzel a ténnyel hozzájárul az evangélium terjesztéséhez. Manapság mindennek híre terjed a világon. És a jó példa olyan, mint a mágnes. Hogy csak egy-két esetet említsek: egy rendkívül értelmes japán gimnazista, aki hozzám jár keresztény-

séget tanulni, akkor kapta meg a végső lökést, hogy elszánja magát a keresztségre, amikor elolvasta a kalkuttai Teréz anya rövid életrajzát. Az abban tükröződő krisztusi szeretet volt az a fény, amely fölismertette vele Krisztus igaz egyházát. Egy másik fiatal japán egyetemista számára két éves amerikai tartózkodása volt a kegyelmi élmény: az ottani katolikus iskola növendékeinek barátságos szeretete, vidámsága, testvériessége értette meg vele, hogy ki az Isten.

Életünk, ha krisztusi, evangelizálás. De ebből persze nem következik, hogy szóban és írásban nem kellene Krisztust hirdetnünk. Nagyon is kell. Ugyanis bármennyire igyekszünk is krisztusian élni, soha el nem érünk odáig, hogy azt mondhatnánk: „Ha tudni akarjátok, hogy ki az igazi keresztény, csak engem nézzetek!" Gyenge, tökéletlen bűnösök vagyunk mindnyájan. De mesterünkre, Krisztusra szegezzük szemünket, és az ő nyomában akarunk járni, ha botladozva is. Hithirdetésünk olyan, mint egy mutatóujj: „Erre vezet az élet útja! Én is arrafelé igyekszem." De igyekezni kell! Csak akkor lesz hitele szavunknak, ha Jézus felé igyekvő életünk lesz rá a fedezet.

Ha ezeket meggondoljuk, világos, hogy minden egyes keresztény missziós munkára hivatott. Amikor életünk hozzájárul ahhoz, hogy az Egyházban felragyogjon Krisztus arca, a szelíd, alázatos szívű, imádságos, egészen az Isten országát kereső, az igazságért életét áldozó Krisztusé, akkor mindnyájan misszionáriusok vagyunk, vagyis teljesítjük azt, amire Krisztus „küldött". De hogy igazán krisztusi legyen az életünk, ahhoz az is kell, hogy — Jézus szíveként — a mi szívünk is olyan nagy legyen, hogy beleférjen az egész világ. Ne csak a saját kis ügyeivel törődjék ez a szív, hanem az öt világrészen élő minden ember ügyével. A „Talán őrzője vagyok testvéremnek?" szó Kain szava (Ter 4,9). Minket igenis egymás őrzőinek szánt az Isten jósága. „Terjeszd ki szeretetedet a föld határáig, ha szeretni akarod Krisztust. Mert ott találod mindenütt Krisztus testének tagjait" — mondja Szent Ágoston. Az ilyen szeretetből önként fakad a missziós lelkület és a világegyház munkájának támogatása.

A Szentlélek munkatársai

Még egy harmadik fontos pontra kell rámutatnunk; a nemkeresztények üdvözülésének kérdésére. E kérdésben régtől fogva különböző álláspontoknak voltak szószólói az Egyházban. Egyesek úgy vélekedtek, hogy mindenki, aki nem keresztelkedik meg és nem él haláláig az egyház hű fiaként, elkárhozik. Mások úgy gondolták, hogy az Isten valamilyen mennyországon kívüli örök „természetes boldogságot" ad a jóhiszemű nemkeresztényeknek. Voltak olyanok is, akik úgy vélekedtek, hogy az embert Isten-fiúságra emelő Szentlélek kegyelme Jézus halálának és feltámadásának jóvoltából az egyház látható keretein kívül élő emberekhez is eljut, és lehetővé teszi, hogy higgyenek, szeressenek és így a mennyországba jussanak. Ismét mások úgy gondolkodtak,

hogy a Szentléleknek ez a működése minden ember életének minden pillanatát átfogja, és ezért — ha megnyitják szívüket a bízó szeretetnek — minden perc az üdvösséghez vezető pillanattá válhatik számukra.

A katolikus egyházban már több évszázad óta az a felfogás vált uralkodóvá, hogy a jóhiszemű nemkeresztények Krisztus kegyelme által üdvösségre juthatnak. A II. vatikáni zsinat magáévá tette ezt a felfogást (LG 16). Minthogy Isten minden ember üdvösségét kívánja — mondja a zsinat —, a Szentlélek lehetőséget ad minden embernek, hogy egyesüljön Krisztus halálának és feltámadásának misztériumával (GS 22).

Teljesen félreértené ezt a zsinati tanítást, aki úgy értelmezné, hogy máris mindenki befogadta az Isten kegyelmét és hitből, szeretetből él. Elég egy pillantást vetni a világra ahhoz, hogy meggyőződjünk: nincs így. Másképp festene a föld, ha már mindenki befogadta volna Jézus szívének szeretetét! Még a keresztények közül is jaj de sokan állnak távol ettől! És azok, akiknek Krisztus példája nem ragyog, akiknek útját nem irányítja a Szentírás, akiket nem segít a Krisztust követő testvérek közössége, akiket nem támogatnak a szentségek, akiket húz lefelé a társadalom érdekhajhászása, mocska, jaj de nehezen hallják meg a Szentlélek halk tilinkóját, amely ott muzsikál csendesen szívük rejtekében! Vagy ha meg is hallják, milyen nehéz eldobni világi okosságot, szégyenkezést, restséget, és táncra perdülni a tilinkó zenéjére!

Maga az Isten rendelte úgy, hogy azt, amit a Szentlélek csendesen sugall minden ember szívének, világosan szemünk elé állítsa szent Fiának, Jézusnak élete, halála, feltámadása, és megtapasztaltassák velünk a Jézus létébe belevonzó szentségek. Az evangéliummal és a szentségekkel való találkozás: Isten szava mihozzánk. Ő békít ki bennünket magával és magunkkal, hiszen ő a Béke (Ady). És ha valaki már az evangéliummal való személyes, tudatos találkozás előtt, Krisztus halála és feltámadása jóvoltából, a Szentlélek által részesült is volna a krisztusi Isten-fiúság kegyelmében, mi sem természetesebb annál, mint hogy tudassuk vele: ki az, aki érte is meghalt és feltámadt, ki az, akinek hálát adhat azért, hogy van, hogy él és hogy örökké élni fog.

Ha így fogjuk fel a zsinat tanítását — és csak ez a felfogás felel meg a zsinat szándékának —, ez a tanítás nem fogja gyengíteni az Egyház missziós lendületét. Ellenkezőleg: nagyobb önbizalommal szólhatok Krisztusról nem keresztény testvéremnek, ha tudom, hogy nem valami ismeretlen, egzotikus dologról beszélek neki, hanem olyasvalamiről, amit már régóta súg szívébe a Szentlélek. A megtérés: felismerés; végre megismerem és befogadom annak a Valakinek nevét, aki szeretetével már mindig bearanyozta létemet.

A zsinat szellemében folytatott hithirdetés természetesen mindig tiszteletben fogja tartani a vallásszabadság elvét, vagyis sosem fogja gazdasági, társadalmi, politikai vagy fegyveres nyomás alkalmazásával kényszeríteni az embereket a kereszténység elfogadására. A múltban ez sajnos néha megtörtént, de a jelenben az Egyháznak erre módja nincs; sőt még ha módja volna is,

Krisztus lelkületének helyesebb megismerése következtében a leghatározottabban elutasítja az ilyen eszközöket. A keresztény hitet terjesztő erő csakis az igazság és a szeretet ereje. Ez az erő gyöngének tűnik egy erőszakos világban, de a valóságban minden erőszaknál erősebb. Mert „Istennek a ‚gyöngesége' erősebb az embereknél" (1Kor 1,26).

Hozzá kell még tennünk, hogy az Isten határtalan szeretetében bízó hithirdető nem fog a nemkeresztény vallásokban csupán ördögi tákolmányokat látni. Ha vannak is fogyatékosságaik, a Szentlélektől érintett számtalan ember Isten-élményének nyoma is világosan észlelhető bennük. Épp a napokban tartottam egy közös előadást egy neves japán buddhista tudóssal, és újra megkapott az a tény, hogy a buddhizmus erkölcsi tanítása (a nyolc helyes út, a tíz törvény stb.) szinte teljesen megegyezik a kereszténységével. Sok-sok ember lelkiéletét vezették a jó irányba ezek a vallások. De amint Pál tanítása szerint „a törvény (vagyis a zsidó vallás) végső célja Krisztus" (Róm 10,4), úgy az emberiségben megjelent minden igazi vallási érték végső célja a megtestesült Isten Fia és a vele való találkozás. Ő a forrás, aki által minden lett; Ő a végpont, akiben minden eggyé lesz. Minden út hozzá vezet, mert Ő az Út az Atyához.

* *
*

Foglaljuk össze a mondottakat:

1) A missziós munka Krisztus egyházának lényegéhez tartozik, és ezért soha meg nem szűnhet, a világ végéig.

2) A mai Egyház — az ősegyház példájára — a teremtett világ, az emberi nem végtelen sokrétűségéhez alkalmazkodva mint világegyház éli és terjeszti hitét. Így a missziós munka már nem egyoldalú segélynyújtás vagy gyámkodás, hanem kölcsönös szolidaritás és szolgálat formáját ölti.

3) Az Egyház nemcsak szóval, hanem egész létével missziózik, evangelizál. A krisztusian élő keresztény egész életével járul hozzá ehhez a munkához. De élete csak akkor lesz igazán krisztusi, ha szeretete átfogja az egész világot, és felelősséget érez minden ember üdvösségéért.

4) A Szentlélek csendes munkálkodása az emberek lelkében mindenkire kiterjed. De Isten akarata szerint a Szentlélek vonzásának felismerésére és követésére a legnagyobb segítség az evangéliumi Jézussal és szentségeivel való találkozás. A Szentléleknek ez az egyetemes munkája bátorít bennünket arra, hogy „ne szégyelljük az evangéliumot, hiszen Isten üdvösséget hozó ereje minden hivőnek" (Róm 1,19).

A missziós munka teológiájának gyökerét és az abból fakadó lelkületet fejezi ki Pál, amikor így szól: „Kevésbe veszem életemet, csakhogy végigfussam pályámat, és teljesítsem a feladatot, amelyet Urunk Jézus bízott rám, vagyis hogy tanúságot tegyek az Isten kegyelmét hirdető evangéliumról" (Csel 20,25). Boldog az az ember, akinek életében ez a tanúság a legfontosabb.

Josef Neuner (India)

MIT JELENT AZ ÖRÖMHÍR A FEJLŐDŐ ORSZÁGOKNAK?

Azelőtt az örömhír, az evangélium jelentősége igen világos volt. Xavéri Szent Ferenc arról írt leveleiben Indiából, hogy mennyire szeretne elmenni a párizsi egyetemre, és ott fülébe kiáltani az idejüket haszontalanul elfecsérlő tanároknak és hallgatóknak: hány ember megy örökre tönkre csak azért, mert senki sem hirdeti nekik az örömhírt! Az evangéliumot azért kellett hirdetni, hogy az embereket megóvjuk a kárhozattól.

Ma is tudja az egyház, hogy hirdetnie kell a örömhírt, de a megokolás nem olyan egyszerű többé. Sok minden megváltozott, sokan elbizonytalanodtak. A Zsinat azt tanította, hogy olyan emberek, akik önhibájukon kívül nem hallottak Jézus Krisztus üdvözítő üzenetéről, Isten kegyelméből üdvözülhetnek, ha követik lelkiismeretüket (LG 16). Látóhatárunk így kitágult. Isten kegyelme és szeretete nem fér el az egyház birodalmában, hanem minden időben, minden nép között, minden kultúrában jelen van és hatékony. Akkor hát mit jelent ma az örömhír hirdetése? Más kultúrák és vallások embereinek nem a maguk módján kell-e megtalálniok üdvösségüket?

A Zsinat továbbá nyomatékkal beszélt a vallásszabadságról: Senkit se akadályozzanak vallásának gyakorlásában, senkit se kényszerítsenek, helytelen módon ne befolyásoljanak, hogy megváltoztassa vallását. Ez a tanítás ugyan egyáltalán nem új, de ma mégis jobban behatolt tudatunkba. Érzékünk finomabb lett más emberek élete iránt. Mi jogon avatkozom bele az életébe, személyiségének körébe? Az embertárs iránti tisztelethez tartozik az is, hogy vallásának személyes birodalmát érintetlenül hagyjam. Hogyan hirdethetek akkor neki egy új, idegen vallást?

Az örömhír hirdetésének színtere: a világ is megváltozott. A gyarmati korszaknak vége. Ázsia és Afrika népei politikailag függetlenek lettek, és tovább törekszenek a gazdasági és kulturális függetlenség felé is. A gyámkodás minden formája iránt allergikusak. Így a misszionálás sokak szemében a kolonializmus régső alakjának látszik. Amikor a nyugat más világrészek népeire rákényszeríti a maga vallását, nem szellemi fölényét igyekszik-e ezzel biztosítani? Látszólag megerősíti ezt a gyanút, hogy a múltban vallás és kultúra messzemenően összekeveredett: pl. az indiai keresztények a Krisztusba vetett hittel együtt gyakran nyugati életformákat is fölvettek, portugál neveket kaptak, elidegenedtek a bennszülött kultúrától. Sokan a kereszténységre térést a népközösség elárulásának fogják fel. Mit jelent tehát a keresztény üzenet hirdetése olyan népek között, amelyek tudatára ébredtek vallási és kulturális hagyományaiknak, és a kereszténységet, mint népüktől idegen vallást, elvetik?

Mindez arra kényszerít bennünket, hogy ma újra átgondoljuk az örömhír jelentőségét a fejlődő országok számára. Helyesebben talán így mondanánk:

ezek a kérdések alkalmat adnak arra, hogy új oldalról fogjuk fel a keresztény örökséget és keresztény felelősségünket a mai világban.

Az egyház missziós küldetésének ebben az új helyzetében előfordulnak egyoldalú és ezért megtévesztő állásfoglalások. Itt van mindenekelőtt azoknak az embereknek látszólag bátor felelete, akik ott akarják hirdetni Isten szavát, ahol ezt örömest fogadják. Erre sok alkalom nyílik, a mai Indiában is, pl. az őslakóknál vagy a kasztnélkülieknél. És ez bizonyára jogos is. Már Pál ott hirdette az evangéliumot, ahol „nyitott ajtót" talált. De mégis csak helytelen lenne, ha a hirdetést ilyen csoportokra korlátoznánk. Akkor hallgatólagosan megengednénk, hogy a modern világban, amelyben élünk, nagyvárosainkban, gazdasági, kulturális fejlődésünkben az evangéliumnak nincs helye. Nem minden idők minden emberéhez küldte-e Jézus tanítványait? Kikerülhetetlen felelősségünk marad, hogy Isten szavát és üdvösségét pontosan a mai embereknek közvetítsük, a maguk sajátos helyzetében és sajátos szükségeiben.

Így azután mások megpróbálták a fejlődés segítésének modern nyelvére fordítani le az örömhírt. Mert mit jelent megváltás és üdvösség? Isten az egész embert teremtette mindenestül, testét-lelkét, a földi életre és a túlvilági kiteljesedésre, az egyeseket éppúgy mint a közösséget. Túlságosan sokat beszéltünk csak a lelkek megmentéséről, a túlvilágról, az egyes ember üdvösségéről. Ne az egész emberrel törődjék-e az egyház, földi életével, emberi társadalmunk újjáépítésével is? Hiszen a Zsinat is ténylegesen kitágította a keresztény küldetés látóhatárát, és „Az egyház a mai világban" dokumentumában világot átfogó felelősségéről beszélt. Az utóbbi évek pápai megnyilatkozásai sem hagynak kétséget az iránt, hogy az egyház feladatának lényegéhez tartozik ez az egész emberre, földi javára is vonatkozó gond De ha azt akarnánk mondani, hogy cseréljük föl az örömhír hirdetését fejlesztési politikával, csináljunk Jézus üzenetéből szociálpolitikai programot, akkor már nem Jézus megbízatását teljesítenénk. A fejlődés segítése és az örömhír nem vagy—vagy viszonyban áll, hanem mind a kettőt együtt, egymáshoz való viszonyában kell megragadnunk.

Témánk tehát a következő: Mi az örömhír értelme világunkban? Hogyan tudjuk mi mai keresztények megérteni és hirdetni, hogyan hirdessük az örömhírt? Hogy maradhatunk a mi világunkban is hűek Jézus megbízásához, hogy érjük el, hogy üdvösségének üzenete értelmet kapjon és hatékonnyá váljék?

I.

Ilyen kérdéseket ne csak elméletileg, a teológiai vita síkján válaszoljunk meg, hanem ténylegesen adott helyzetek összefüggésében. Ezért először három példát hozunk.

1) Adva van egy kis mohamedán falu Nyugat-Bengáliában, szegénységben, munkanélküliségben és a gyámoltalan emberekre zúduló mindenfajta nyomorúságban. A falu egyik fiatalembere Kalkuttában, a Xavéri Szt. Ferenc-kollégiumban tanult, és kapcsolatba került egy szociális szolgálatot teljesítő

csoporttal. Amikor tanulmányai befejeztével hazatért falujába, és megint szembe került a kilátástalan nyomorral, hozzáfogott tervezni: Segítsen a kalkuttai csoport. A diákok tehát jöttek és a parasztokkal együtt elkezdtek egy igen egyszerű iskolaépületet építeni. De elsősorban nem az iskola volt a céljuk, hanem az, hogy kapcsolatba kerüljenek az emberekkel, megnyerjék a falu bizalmát. Ez lassan sikerült is, és ekkor egy lépéssel tovább mehettek. Megindult a helyzet rendszeres tanulmányozása: tulajdonképpen mi a baj ebben a faluban? Hisz köröskörül termékeny földek vannak, és munkára kész emberek. A családok közötti körkérdés eredménye az volt, hogy valamennyien úsznak az adósságban. Így megy ez ezekben a falvakban: Egy betegség adódik, pénzre van szükség, el kell menni a kölcsönzőhöz; rossz az aratás, éheznek, új vetőmagot és trágyát kell venni, — el kell menni a kölcsönzőhöz; lakodalom jön, az egyetlen ünnep a falu életében, vendégeket kell hívni, a pénz a kölcsönzőtől jön — és az illető élete végéig nem szabadul az adósságtól. Sokszor még a kifizetett összeggel is megcsalják őket, 300 rúpiát kapnak, de 500-ról szóló kötelezvényt írnak alá. Hozzájárulnak a havi kamatok, amelyek a kölcsönzött pénz sokszorosát teszik ki. A falu minden munkája, terméke a kölcsönzők kezébe vándorol. Tehát a probléma pénzügyi? Pénzre természetesen szükség van, de egy ilyen faluba pénzt pumpálni teljesen értelmetlen dolog volna, — megint csak elúsznék. A háttérben emberi probléma áll: Föl kell rázni ezeket az embereket a reménytelenségükből, ki kell szabadítani elszigeteltségükből, amelyben mindegyik segítség nélkül marad és tönkremegy, össze kell gyűjteni őket közös felelősségtudatban, közös segítésre önmagukon, és új bizalmat ébreszteni bennük: a közösség szálljon síkra az egyesért, az egyén pedig kötelezze el magát a közösségnek. Nos, pontosan ezt csinálta meg ez a diákcsoport. Faluközösséget alapítottak, világosan körvonalazott törvényes kötelességekkel és jogokkal, de új szellemben. Most már elmehettek a bankba. A kölcsönzőket kikapcsolták, és megkezdődött az emelkedés. Megújult kedvvel művelték meg a földeket, hiszen az aratás nem volt elzálogosítva, megszervezték a hetivásárt és a rendszeres állatvásárt, ahová a szomszédos falvak parasztjai is eljöttek, új kereseti lehetőségeket teremtettek, cserzőműhelyt alapítottak stb. Három év múlva a falu megújult.

A másokért érzett új felelősség túlért a falun: Egy hinduista szomszéd falu hasonló helyzetben volt, — hogy lehetne segíteni rajtuk? A parasztok megosztották velük tapasztalataikat, és segítettek, hogy ott is hasonló közösséget alkossanak. Nem könnyű megérteni, mit jelent egy ilyen tett. Nyugat-Bengáliában hinduk és mohamedánok századok óta kölcsönösen üldözték egymást, mindig újból ellenségeskedésekre és ezreket lemészárló tömeggyilkosságokra került sor. És most itt egy mohamedán falu elkezd segíteni egy hindu falvat. Nem ezek-e azok a jelek és csodák, amelyeket Isten a mi mai időnkben hoz létre?

Persze lehetne kérdezni, mennyit kereszteltek meg ezekből a mohamedánokból. Először senkit sem. Ha azzal a nyílt vagy akár leplezett szándékkal

mentek volna a faluba, hogy kereszténnyé tegyék őket, akkor a legrövidebb idő alatt bezárult volna előttük az ajtó. Az egész akciót egy teljesen felekezetközi csoport vitte végbe: keresztények, hinduk, mohamedánok.

Dehát nevezhetjük az ilyen munkát a keresztény üzenet hirdetésének? — A hithirdetésnek sok módja van: szóval, tettel, élettel. Mindegyik szükséges; a külső körülményeknek kell eldönteniök, konkréten melyik utat választjuk. Ez az egész mű keresztény ihletésű. A diákoknak nemcsak hinni kell megtanulniuk a szép igazságokat, hanem gyakorlatra is kell váltaniok. Ezeknek a diákoknak a műve mintegy a keresztény üzenet transzparense: „Mindannyian az egy Isten és Atya gyermekei vagyunk, közös felelősséggel összekapcsolva. Jézus Krisztusban Isten szeretetre és alázatra, lemondásra és kiengesztelődésre hívott bennünket." A keresztény szellem sugárzik, fölébreszti az embereket, alakítja őket, összehozza közösségbe, új életet teremt. Ez a keresztény üzenet. A mozgalom mögött, a mozgalom középpontjában egy pap áll, a Xavér-kollégium egyik tanára, aki megtanulta, hogyan közölje másokkal keresztény ihletését. Bizonyos, hogy az itt együttműködők közt egyik-másik majd elgondolkodik, és ennek az életnek a forrása után kérdezősködik, — és akkor megtalálja Jézus Krisztust.

2) Egy további példa: Nyugat-Bengáliában, különösen Kalkuttában az egyetemi hallgatók egészségi állapota ijesztő, a szegénység, hiányos táplálkozás, lehetetlen lakásviszonyok miatt. Főleg a tüdővész pusztít. A diák nem engedheti meg magának az orvosi kezelést. Az orvosságok többnyire nagyon drágák, a kórház utolérhetetlen. Az éles átállás a falusi viszonyokról a hajszolt, nyomasztó nagyvárosi életre azt hozta magával, hogy sok embernek lélektani és pszichoterápiai kezelésre lenne szüksége. Orvosokban nincs hiány (hisz csaknem valamennyi a városokba sűrűsödik), sem klinikákban vagy modern orvosi technikai berendezésekben. Jóakaratban sem. De két dolog hiányzik: A lelkiismeret általános felébresztése, hogy a lakosság tudatára ébredjen a diákok tömegéért való felelősségének, és a konkrét útmutatás és szervezés.

A szociális szolgálat csoportja magáévá tette a problémát. A város kollégiumaiból és egyetemeiről hatalmas diáktömeg felvonulást rendezett a városon át. Kalkuttában persze mindennap van egy-egy ilyen felvonulás, rendszerint tiltakozó. De ez nem tiltakozás volt, egész egyszerűen a néphez intézett felhívás, plakátokkal, statisztikákkal, az emberek személyes felvilágosításával: mindenkit felszólítottak, tegye meg, amit tud, adja, amit tud, önként, ingyen. És ez történt: A diákok maguk időt és munkát vállaltak, mindenekelőtt pedig ezrével adtak vért; orvosok ingyen szolgálatra ajánlkoztak — vizsgálatra, kezelésre, műtétre —; kórházak technikai fölszerelést bocsátottak rendelkezésre. Megalakult egy „egészségügyi központ", egyelőre kétemeletes, de hatra fogják kiépíteni. Nem nevezték el kórháznak, hogy ne teremtsenek nyomasztó légkört, és meg akarják mutatni, hogy ebben a központban gyorsabban megy a talpraállás éppen a friss légkör miatt. A betegszolgálat mindig kiterjedtebbé vált: orvosságokat névleges árért lehet beszerezni, a vizsgálat, kezelés és ápolás

költségmentes, ugyanúgy a műtétek. Egy kórházi nap kb. 10 forintba kerül. Ez a program 80 000 diákot ért el, és azt tervezik, hogy az összes hallgatót bevonják Nyugat-Bengáliában, úgyhogy mindenki ingyenes orvosi szolgálatot kaphasson.

Vegyük itt figyelembe, hogy ez a vállalkozás nem külföldi tőkén alapszik, hanem bennszülött erőkkel épült föl. Természetesen egyes orvosságküldemények kívülről jönnek, de nem egy külföldi ügynökség szervezéséről van szó. Magában az országban rejlenek tartalékok, és éppen ezeket az emberi tartalékokat kell teljesen kihasználni. Továbbá a vállalkozás hangsúlya nem anyagi segítség szerzésén, hanem személyes teljesítményeken van: szolgálat, orvosi és ápolói segítség, véradás. Végül a mozgalom teljesen felekezetek fölötti, ihletésében mégis mélyen keresztény, felelősségtudatra és kölcsönös szolgálatra épül. Itt nemcsak segítenek, hanem építenek, nem katedráról tanítanak, hanem tanúságot tesznek.

3) Menjünk most messze délre, Keralába, ahol a kereszténység a legelső századoktól otthonos: a hagyomány szerint már Tamás apostol hirdette; az egyházi élet erősen fejlett, sok papi és szerzetesi hivatás van. De itt a kereszténység nagyon begyökerezett hagyományaiba. A keresztények a népesség erős csoportja, amely mint zárt népi és vallási közösség békében él a hinduk és mohamedánok mellett. Azonban itt is, és éppen itt fölmerül a kérdés: hol van hát a keresztény üzenet? Egy közösség-e az egyház a többi mellett, vagy küldetésünk van? Sokféleképpen próbálják a kereszténységet kiszabadítani intézményes beszűküléséből. Példa erre Calicutban a szociális-vallási központ. Vallási és teológiai kurzusokat rendeznek itt, vezetőket képeznek ki, de megvan a konkrét munka is égető problémák érdekében. Például gondoskodnak három kis mohamedán halászfaluról a part homokjában, amelyek állandóan a pusztulás szélén élnek, vagy a kaszton kívüliek egy településéről, akiknek a kormányzat épített ugyan szállást, de nem gondoskodott számukra munkahelyekről. Nem fontos részletezni, mi történik itt, csak a tervezés és kivitelezés alapelveit nevezem meg, — ezek megfelelnek azoknak az alapelveknek, amelyeket Paulo Freire Délamerikának felállított:

— Gazdasági fölemelkedés nélkül nincs kiút a sok bajból, az éhségből, betegségből, rossz lakásviszonyokból, a kiképzés hiányából. Kereseti és termelési lehetőségeket kell teremteni.

— Önsegély. Értelmetlen, valójában kegyetlen dolog ajándékot adni az embereknek, és így koldulásra nevelni őket. Vannak persze kivételes helyzetek. De a függőségre való nevelés az öntudat és felelősség hiányára vezet. Ezért ezek az emberek semmit sem kapnak ajándékba. Még csak nem is terveznek helyettük. Megtanulják, hogy maguk jöjjenek össze, megbeszéljék esedékes kérdéseiket, konkrét indítványokat tegyenek, körülnézzenek a kivitel eszközei után, teljesen kihasználják a különféle kínálkozó lehetőségeket. Az ilyen terveket aztán esetleg lehet anyagilag támogatni, de mindig tudniok kell, hogy saját vállalkozásukról van szó. Érdekes látni, hogyan tanultak meg pl. a száraz parti

homokban kis konyhakerteket telepíteni, főzelékkel és igénytelen gyümölcsfákkal.

— A gazdasági fejlődést az egész népességre kell alapozni, nem válhat egyesek javára a többiek kárán. A szolidaritás, a közös felelősség tudata az igazi haladás döntő tényezője.

— A gazdasági fejlődésnek együtt kell járnia az egyesek és a közösség általános fejlődésével. Nem szabad megfeledkezni a szellemi és vallási értékekről. Nagyon is könnyen teszi az anyagi haladás az embereket önzővé, pragmatikussá. A gazdasági fejlődésnek bele kell épülnie az emberi és társadalmi haladás sokkal szélesebb keretébe.

II.

Miután így egy kicsit végigpásztáztuk a tényleges történést, vissza kell térnünk kérdésünkhöz: Mit jelent tehát az örömhír a fejlődő országoknak?

A felhozott példákban cselekvésről volt szó. De félreértés lenne, ha a cselekvést a szóbeli igehirdetés ellenében akarnánk kijátszani. Különféle igehirdetés van: szóval, tettel, élettel.

Először egy szót a szóbeli hirdetésről és ennek mai jelentőségéről. Ez ma mindinkább hitelét vesztette. Először is ma a kelleténél sokkal több a szó, szóinfláció tanúi vagyunk, írásban és beszédben egyaránt, úgyhogy már egyáltalán nem tudjuk igazán komolyan venni őket. Milyen gyakran üresedtek ki a szavak értelmükből, veszítették el minden erejüket! Sokszor nem arra használják őket, hogy valamit mondjanak, hanem hogy valamit eltakarjanak velük; összekötő eszköz helyett elválasztó fallá válnak, áldás helyett halálos méreggé. — Nincs-e ebben a helyzetben az üdvösség üzenetének, Isten szavának különleges jelentősége? Ha Jézus beszél, akkor az ő szavában az öröklét visszhangja zeng, azé a szóé, amellyel Isten kezdetben az eget és a földet teremtette. Nem használt ő különleges szavakat, kora tudósaival ellentétben igen egyszerűen beszélt, a nép, a szegények, a mindennapi élet nyelvén, — minden egyes hasonlata példa erre. És az emberek kezdettől fogva mégis azt mondták, hogy másképpen tanít, mint az írástudók, úgy, mint akinek hatalma van (Mk 1,22), nem politikai hatalma, hanem olyan, amely áthatol létünk felszínén és a szívünkbe talál. Üzenete van számunkra. Nem valami új találmány technikai tudásunknak, vagy valami új szociális program emberi társadalmunknak, bármilyen fontosak is ezek a dolgok. Üzenete magának az embernek szól, az emberlét értelméről, saját korának és minden kornak. És pontosan ezt az üzenetet kell nekünk ma tovább vinni.

Itt rejlik az egyik ok, miért nincs meg ma üzenetünknek a teljes csengése. Mert többé már nem üzenet: tanrendszerré lett, amelyet megtanítunk és megtanulunk. Megint elővigyázatosnak kell lennünk a kritikával. Elkerülhetetlen, hogy az üzenet tanná ne váljék, hisz fogalmilag meg kell ragadnunk a tartalmát, hogy közölhessük. (Az üzenetből a tanba való átmenetet már magukban az evangéliumokban is megtaláljuk, pl. Márktól Mátéig, aki Jézus üzenetét tanító

módon adja elő.) Szükség van tehát keresztény tanításra a szószékről és az iskolateremben. De veszélyessé válik a helyzet, ha ez a tanítás nem ismeri már többé az üzenetet, ha a tanok és előírások olyan rendszerét adja elő, amelynek kevés a köze az élethez és az emberek kérdéseihez. Ezért pontosabban rá kell kérdeznünk, mi hát Jézus üzenete, — csak akkor beszélhetünk arról, mi a jelentősége a mi számunkra, és végül mit jelent a fejlődő országok számára.

Jézus üzenetének legrövidebb, legsűrítettebb alakját Márk evangéliumának elején találjuk négy kurta mondatban: „Beteljesedett az idő, és már közel van az Isten országa. Tartsatok bűnbánatot, és higgyetek az evangéliumban" (1,15). Itt tehát üzenetről van szó, valami újnak a hirdetéséről. Először nem tan vagy vitatkozás a világ állapotáról és a lehetséges programokról, hanem annak a ténynek megállapítása, hogy döntő esemény következik be: Beteljesedett az idő. A régvárt esemény megtörténik. Ez az esemény az Isten országa. Valami új kezdet, egy más világ, amely Istentől származik. Csak Ő teremthet új világot. Jézus korában a zsidók ezt a világ végére várták. De itt a döntő újság Jézus üzenetében: Ne várjatok az idők végére: Istennek ez az országa közel van, köztetek van. A ti világotokban, a ti társadalmatokban kell kialakulnia. Beteljesedése persze Isten dolga, és mindig túlesik világunkon és megtapasztalásunkon, de kezdete, növekedése közöttünk folyik. — Ezért a harmadik mondat: Tartsatok bűnbánatot. Ezzel Jézus már nem külső cselekedetekre gondol — bár persze ezeknek is megvolt és megvan az értelmük —, hanem a szív gyökeres megtérésére, életünk nagy döntésére. Isten országa, az új teremtés Isten ajándéka, de egyben az ember tette is. Mint Gertrud von Le Fort mondta egyszer: Isten adja az ígéretét, és nekünk kell teljesíteni. Ezért a felhívás megtérésre és megújulásra. — Ez a megtérés a hittel kezdődik; a negyedik mondat: Higgyetek az örömhírben. Csak Istenbe vetett hittel, a világban való teremtő jelenlétének hitével építhetünk föl egy új világot. Ez a hit hiányzik belőlünk. Vasárnaponként ugyan elismételjük a hitvallást, de túlságosan gyakran vált ez fáradt formulává, elaltat, ahelyett, hogy fölébresztene. Igazán hisszük, hogy új, jobb világ jöhet létre? Nem adtuk-e el magunkat túlságosan a szociológusoknak és futurológusoknak, akik társadalmunk adott elemeiből kiszámítják a további fejlődést? Ezeket a történelmi, gazdasági és társadalmi erőket persze nagyon komolyan kell venni, de Istent nem lehet kiszámítani, és végső soron az embert sem. És ha az ember hittel megnyílik az Istennek, akkor létrejöhet az új világ: Hiszek egy Istenben — mennynek és földnek Teremtőjében.

Ez tehát Jézus üzenetének sűrített alakja. Most még egy kicsit pontosabban meg kell mondanunk, mit jelent ez konkréten, bár csak vázlatosan tehetjük: Mindenekelőtt szabaddá kell válnia az embernek, — Jézus a nagy Szabadító. Ezt a szót minden korban értelmezték és félreértelmezték, vagy legalábbis túl könnyen állították saját érdekeink szolgálatába. Először is tisztában kell lennünk azzal, hogy Jézus nem volt sem politikai, sem társadalmi

forradalmár. Akadt épp elég ilyen harcos párt a korabeli Palesztinában: Jézus sohasem csatlakozott hozzájuk, nem azonosította magát velük. Az ő szabadítása sokkal gyökeresebb: azt akarja, hogy mi emberek szabaddá váljunk az emberségünket irányító minden hamis elképzeléstől. Mert meghamisítjuk embervoltunkat, elidegenedünk önmagunktól.

A leggyakoribb és legerőteljesebb elidegenedés a vagyon. Nem mintha a birtokolás rossz lenne — persze hogy szükségünk van anyagi javakra és termelésre. De Jézus nem akarta, hogy anyagi dolgok uralkodjanak rajtunk. Az ember több, mint a ruhája és a tápláléka, több, mint a karrierje és a hatalma. Mindig újból látta a javakat halmozó embereket, — és ahol a kincsed, ott a szíved is. Igazi énünk Isten kezében van. Nincs szükség hosszú magyarázatra, hogy megmutassuk: milyen fontos ez a felszabadulás a mi korunkban, a növekvő fogyasztás és az idegőrlő konkurrenciák idején.

Vannak más hatalmak is: a társadalomban elfoglalt hely, a család, a baráti kör. Mindez ismét szükséges emberi életünkben. De beszűkíthet: azonosulunk egy csoporttal, mások támogatására szorulunk, és hűtlenné válunk meggyőződésünkhöz. Jézus szabad volt a társadalmi korlátoktól. Nem hagyta előírni magának, kivel érintkezik; elment a szegényekhez, ami már magában véve botrány volt, szóba állt az adószedőkkel, akik a rómaiak szolgálatában álltak, s ezért társadalmi megvetésben volt részük, sőt egyiküket még tizenkét tanítványa közé is fölvette. Senkit sem zárt ki, és eközben jó hírnevét tette kockára. Tanítványaitól ugyanezt kívánta.

További hamis biztonságot találunk a hagyományokhoz való ragaszkodásban. Sok törvény és szokás létezett Jézus idejében, és a zsidónak be kellett illeszkednie ebbe a társadalomba. Jézus bizonyára nem volt társadalmon kívüli ember: megülte az ünnepeket, tartotta magát az ország szokásaihoz, de sohasem tagadta meg a meggyőződését. Ha valami szokás, akár vallásos jellegű is, szolgává alacsonyítja az embert, akkor félretolta: Nem az ember van a szombatért, hanem a szombat az emberért.

Szép és ösztönző lehet Jézusnak és tanítványainak ezt a szabadságát szemlélni. De ez a szabadság fájdalmas. Jézus magányos utat járt, mindig mélyülő magányban. Nőttön nőtt az ellenállás körülötte, a hatalmasok ellene szegültek, a nép elhagyta, sok tanítvány elment. Élete végén így egyedül áll, senki sem száll síkra érte. Jézus nem a lengő zászlók szabadságát élte és hirdette, hanem a fájdalmas szabadságot, amelyben az ember meri élni saját életét, hűségben és felelősségben.

De ez a szabadság nem szigeteli el. Nincs életében önmagának-elég elzárkózás, nem vonul vissza aggodalmasan az emberektől. Éppen szabadságában tud közel állni minden emberhez. Jézus sohasem védelmezte, sohasem helyezte biztonságba önmagát. Rá és mindenkire érvényes a gyakran ismételt alapelv: „Aki életét meg akarja menteni, az elveszíti, aki érettem elveszíti, az meg-

menti." Tudjuk, milyen következetesen másokért élt, beszédében és cselekedeteiben, egészen szenvedéséig és haláláig.

De van-e az ilyen szabadságnak, az ilyen életnek értelme *mások számára?* — Ezt pusztán ésszel nem lehet kiszámítani és bebizonyítani. És éppen minthogy ma minden eddiginél jobban arra törekszünk, hogy megtervezzük életünket és az emberi társadalom életét, azért esik annyira nehezünkre megérteni Jézust. Ő nem is „bizonyította be" soha, hogy üzenetének értelme van és az életben megvalósítható. Ismerte életünk végső titkát, és abban az egy szóban fejezte ki, amellyel Istent megszólította: „Abba, Atyám!" Tudta, hogy élete és küldetése őbenne biztonságban van. Sohasem bizonyította, hogy ez az Atya van: tudta ezt. Egész létének és lényének alapja Ő. Ez a tudat biztosan hordozta élete minden összeütközésében és sötétségében; és amikor minden inogni kezdett és mindenki elmenekült, amikor rászakadt a roppant magányosság a közeledő halál hideg lehelletével, akkor még egyszer azt mondta mély békességben: „Eljön az óra, sőt már itt is van, amikor elszéledtek, ki-ki a maga útján, s engem magamra hagytok. Én azonban nem vagyok egyedül, mert az Atya velem van" (Jn 16,32).

Nagy körvonalakban ez tehát Jézus üzenete. Nem érvényes-e ma is? Egészen embernek lenni, szabadon, elidegenedés, hamisítás nélkül élni az életemet; de nem elszigetelve, nem sziget módjára, hanem nyitottan, másokkal kapcsolatban, elkötelezve, részt véve másoknak, a szenvedőknek, a keresőknek életében, — olyan élet ez, amelyet csak Isten kegyelméből és szeretetéből élhetünk, abban a biztonságban és meghittségben, amely segít legyőzni életünk fenyegetéseit és sötét szakadékait, mert életünknek otthona van az Istenben. Hogy pedig Jézusnak igaza volt, hogy nem álmodozó volt ő maga is, hogy bízhatunk benne, ha erre az életre hív, arról a Feltámadott Úr biztosít. Jézus Atyjának beteljesedésében él, és aki benne hisz, annak örök élete van.

Van-e jelentősége ennek az üzenetnek *a fejlődőben levő országok számára* is? — Maga Jézus a szegényeknek hozta el üzenetét: „A szegényeknek az örömhírt hirdetik" (Mt 11,5). Mire van a szegényeknek legnagyobb szükségük? Természetesen először is enniök kell. Jézus tudta ezt. Segítségre van szükségük a betegség és nyomor nyomasztó, felmorzsoló erejének ellenében. Jézus ezt is tudta. De mindenekelőtt bizalom kell nekik és emberméltóság. Jézus megadta nekik ezt a méltóságot, az Isten szeretetébe vetett bizalmat, azt a tudatot, hogy többet érnek, mint a mező minden virága és az ég madarai. Ez az örömhír magva. Enélkül a mag nélkül, anélkül, hogy igazi, teljes emberi létre ébredjenek az emberek Isten szeretetében, a pusztán külső építésnek, az anyagi haladásnak nincs maradandó értelme. Ezt ma mindig újból ismételni kell, amikor abba a kísértésbe esünk, hogy az örömhír hirdetését fölcseréljük a puszta fejlődési segéllyel.

De persze most már fölmerül egy további kérdés: *hogyan lehet közvetíteni* ezt az üzenetet. Most talán egy kicsit világosabb lett, hogy a szó-

nak, tettnek és életnek összhangban kell lennie. A hangsúlyok változhatnak, az üzenet ugyanaz marad.

Jézus az ő küldetését bűnbánatra és megtérésre való fölhívással kezdi. Csak lassanként vált világossá követői előtt, hogy ez a belső megújulás magával Jézus személyével áll kapcsolatban. Nemcsak az Isten országának eljöveteléről szóló jóhírben kellett hinniök, hanem magában Jézusban. Még egy további lépés volt szükséges, míg tudatára ébredtek, hogy új közösséget alkotnak, amelynek a középpontja Ő. Ez valójában csak Jézus feltámadása után vált előttük világossá. Vázlatosan tehát úgy mondhatnánk: Jézus először a belső megújulásra szólított, azután saját magához hívott, végül pedig az egyházba. Persze ezt a három lépést nem szabad három különálló dolognak tekinteni, hanem fokozatos feleletnek arra a kinyilatkoztatásra, amelyet Isten az ő Fiában adott, Jézus Krisztus titka folyton növekvő megtapasztalásának. De a három lépés sorrendje figyelemreméltó és jellemző.

A misszió újabb történetében ezek a lépések gyakran f ö l c s e r é l ő d t e k. A misszionáriusoknak „pogányokat kellett megtéríteni", ami a gyakorlatban egyszerűen azt jelentette, hogy új tagokat nyernek meg az egyháznak. Természetesen tanították az újkeresztényeket, de döntő céljuk a keresztény közösség növekedése maradt. Ezeket a fáradozásokat nem szabad egyszerűen elítélnünk. Sok ember sohasem talált volna el a belső megújulásra, ha nem közösségben irányították volna errefelé őket. (Gondoljuk pl. csak a germán és szláv törzsekre, amelyek vezetőik irányításával lettek keresztények, és csak lassanként alkottak keresztény nemzeteket.) De a mai világban sok területen már alig lehetséges ilyen tömeges térítés. Legföljebb kevéssé jellegzetes vallási hagyományokkal és szigorú törzsi szervezettel rendelkező népeknél. De a nagy világvallások híveinél sokféle okból alig elgondolható. Ráadásul kevésbé is hat a mai emberre, akinek igen nagy érzéke van a személyes döntési szabadság és felelősség iránt.

Nem kell-e hát a teológiának a misszionáriusokat segítenie, hogy ilyen körülmények között megint fokozottabban kövessék Jézus útját: Felhívás a belső megújulásra és nyílt készségre Isten üdvözítő tette iránt? Ez a megújulás nemcsak az egyes ember, hanem az egész társadalom ügye. A társadalmi, gazdasági, kulturális életnek emberméltóságra, igazságosságra, tisztességes magatartásra kell alapulnia. Kölcsönös felelősséget kell ébreszteni, becsületnek kell érvényesülnie a közéletben és minden viszonylatban. Mindez sokkal többet tartalmaz, mint egyfajta „szekularizált evangéliumot": a megtérésre szóló felhívás gyakorlati, egészen konkrét alkalmazásáról van itt szó, úgy, ahogy Keresztelő János tette (vö. Lk 3,10-14). A kereszténységnek ma is az új társadalom kovászává, az emberiség újjászületési folyamatának nyugtalanító lelkiismeretévé kell lennie. Nemcsak számolnunk kell az egyház új tagjait (bár persze az egyháznak számszerűleg is növekednie kell), hanem az üzenetnek jelentőssé kell válnia a világ számára. Nem túlságosan intellektuális-e sokszor a beállítottságunk az evangéliummal szemben? Egyoldalúan szavakra: tanítás-

ra, prédikálásra összpontosítjuk tevékenységünket, és túlságosan kevéssé gyakorlati beavatásra és vezetésre. Ha rá tudnánk bírni az embereket, hogy gondolják át életútjukat, vizsgálják fölül elavult értékskálájukat, fedezzék föl életükben személyes és társadalmi kötelességeiket, akkor ez elvezetne a belső megtérésre is. A János-evangélium nagyon erősen hangsúlyozza ezt az összefüggést az evangélium megtevése és megértése között: „Aki gonoszat tesz, gyűlöli a világosságot és nem megy a világosságra . . . Aki ellenben az igazsághoz szabja tetteit, a világosságra megy" (Jn 3,20).

Sok helyzetben nem azt fogja ma jelenteni az emberek kereszténységre térítése, hogy közvetlenül meghívjuk őket az egyház tagjainak. Inkább azt, hogy segítünk bensejük megújulásában, életfelfogásuk megváltoztatásában. Ha egyszer már ráhangolódtak az evangéliumra, magukévá tették, és kezdik megvalósítani követelményeit, akkor közelebb fognak jutni a világossághoz, Jézus Krisztushoz, és végül az egyházhoz is.

Mindez talán úgy tűnik föl, mintha felhígítanánk Krisztus utasítását, hogy hirdessük az evangéliumot és szerezzünk tanítványokat. Bizonyára megvan a veszély, hogy ürügyeket találunk kitérni küldetésünk elől. De az a veszély is fennáll, hogy az evangélium hirdetését tanításra és keresztelésre korlátozzuk. A mai világ sokkal sokrétűbb; ennek megfelelően az evangelizálás feladata is sokfajta lett. Nem ragaszkodhatunk egyszerűen mindenáron régi módszerekhez (bár ezeknek megvolt a jelentőségük, és egyes helyeken még ma is megvan). Arról van szó, hogy meglássuk, mi az egyház küldetése mai világunk számára. Krisztus azért jött, hogy megmentse a világot. Az egyház küldetésének meg kell egyeznie az ő küldetésével.

A teológia egyik feladata, hogy mélyebben eszmélődjön hitünkön, és ezáltal minden kereszténytyt missziós megbízatásának teljesítésére irányítson, bátorítson. Minél jobban megértjük Isten megmentő szeretetét, annál jobban meg fogjuk találni a helyes utat is küldetésünk betöltésére. Akkor a zsinattól tanított modern teológiát nem fogjuk a missziós buzgalom akadályának, tompítójának érezni. Nem kell-e örülnünk, hogy Isten határtalan szeretete az egész emberiséget átfogja? Nem kell-e dicsérnünk bölcsességét, nagyságát, amely minden kultúrában jelen van, és a népek minden igazi vallásos törekvésében megnyilatkozik? Mélységes tisztelettel el kell ismernünk minden ember szabadságát és saját felelősségét is abban, hogy megválasszák a végső boldogságra vezető útjukat. Ugyanakkor azt is tudjuk, hogy ezt a világot meg kell menteni, meg kell újítani, hogy Jézus Krisztus mint egy új emberiség kezdete jött el, és hogy az ő küldetését az egyházban folytatni kell. Így kerülünk bele mi is Isten üdvözítő tervébe, s nem szabad henyén visszahúzódnunk. Az egyház sohasem mondhat le a világba szóló küldetéséről. Az igazi teológiának ezt a küldetést mindig az adott óra kívánalmára való tekintettel kell közelebbről meghatároznia. Sok hibát követtünk el a múltban ezen a téren; engedtük, hogy a világ és a kereszténység különváljék, elképzelhető volt, hogy valaki jámbor anélkül, hogy komolyan törődnék a világ, s társadalom helyes rendjével. Ha

komolyan vesszük az evangéliumot, akkor ma nem tehetjük meg ezt többé. Jézus Krisztus nem saját magának akart dicsőséget a világ nélkül, hanem azért imádkozott, hogy „ahol én vagyok, ők is ott legyenek". Ugyanígy az egyház is, mi is csak akkor találhatjuk meg üdvösségünket, ha a magunk módján mi is hirdetjük az örömhírt a mai világnak.

EVANGELIZÁLÁS A FEJLŐDŐ NÉPEKNÉL

A missziós munkát sokan olyan életnek gondolják el, amely a képzeletnek dús táplálékot ad. A mindennapi próbálkozások s kísérletek döcögése mintha nem tartoznék azok életéhez, akik elhagyták hazájukat, s merész lépéssel idegenben, más nyelvek és szokások között hirdetik Krisztust. Elfelejtjük, hogy a bennszülöttek otthon vannak, a mindennapot kell nekik krisztusivá alakítani. Nem gondolunk arra sem, hogy a misszionárius emberi eszközök segítségével ébreszgeti azok szívét, akik még nem hallottak az evangéliumról, s növeli a hitet azokban, akik már találkoztak Krisztussal.

Elvont tanulmány helyett itt elsősorban magyar misszionáriusainkat engedtük szóhoz jutni. Tőlük akartuk hallani, tőlük ellesni az evangelizálás mai útjait, nehézségeit a fejlődő népek között. Jó első kézből látni, hogyan ecsetelik életüket, működésüket „a lélek napszámosai".

1) Ha minden igehirdetés tanúságtétel, első helyen annak kell állnia, amit W. Bühlmann „maradandó tanúságnak" nevez: a szeretet gyakorlásának. (Wo der Glaube lebt. Einblick in die Lage der Weltkirche. Herder 1974.) Ezt a nyelvet mindenki megérti, erre mindenki felfigyel. S bár a kórházakat, árvaházakat stb. sok helyen már állami szervek veszik át, ma is rengetek feladat várja jó szamaritánusát.

Hogyan kerültünk ki Brazíliába? 1936/37-ben Domitrovits József szalézi atya (a későbbi missziós püspök. Szerk.) hazalátogatott Magyarországra. Egyik célja volt missziós hivatások toborzása. Akkor már 11 éve dolgozott Brazíliában, az amazonasi missziós területen. A jó Isten akként intézte sorsát, hogy súlyos betegséggel a szombathelyi városi közkórházba került. Ott 60 Annunciata nővér dolgozott. József atya megszerette a nővérek munkáját. Megkérdezte: nem volna-e kedvük misszióban dolgozni? Kedvező válaszuk után a rend általános főnöknőjéhez fordult. Nővéreket kért a lepratelepre. Hyacinta anya válasza: „Kongregációnk szabályunk értelmében nem missziós rend. Megpróbálom: körlevelet küldök házainkba. Ha akadnak önként jelentkezők, teljesítjük kérését." Úgy is tett. Harminc önként jelentkező nővér közül ötöt választott ki a rendi tanács. 1937-ben érkeztek Brazíliába. Nehéz volt a kezdet. Más nyelv, más nép, más éghajlat. A jó Isten mindenhez adott kegyelmet. 1948-ban másik hat nővért küldött ki a rend. Domitrovits atya segítségével Ananindeuában anyaházat építettünk iskolával egybekötve. A jelenben az iskolának 700 növendéke van, száz bentlakóval, óvodától tanítóképzőig.

Az első főnöknő még él. 82 éves. Tíz évig dolgozott szívvel-lélekkel a lepratelepen. Mozgékony. A munka embere és az imáé. Még sokat szeretne dolgozni a lelkekért, de szíve nem engedi Alázatos, áldozatos. Élő minta- és példaképünk. Tersár Erzsébet nővérünk, aki 1908-ban született Jugoszláviában, fiatalon belépett hozzánk Szombathelyen. Örök fogadalmainak letétele után, mint Koronáta

nővér, kérte, hogy a misszióba kerülhessen. Az elsők közt ment lepratelepünkre. Tíz évig dolgozott itt. Csendben, szótlanul, mindig mosolyogva. Apró áldozatait a lelkek megmentéséért ajánlotta fel. Étkezési időn kívül még vizet sem ivott, ami trópusi vidéken bizony nagy dolog. Kiegyensúlyozott, egyszerű, valóságos élő szabály volt, mindenkivel egyformán kedves, szívélyes. Egész életében adni kívánta magát testvéreiért. Egész életén át bensőséges kapcsolatban állt a Szentháromsággal. És Szentháromság ünnepén halt meg, 1955-ben, amely akkor egybeesett a „Kegyelmek Anyja" Mária-ünneppel. Az ünnepi misén a nővérek énekeltek. A Gloria doxológiájánál kiesett kezéből az énekszöveg, összecsuklott és haláltusa nélkül örökre elaludt. Azóta maguari hívei iskolát építettek, és róla nevezték el. Fényképét is őrzik benne.

Később a magyar bencés atyák lehozták a nővéreket Sao Paulóba. Mikor volt már anyaházunk (Ponta Grossán, Paraná államban), hivatások is jelentkeztek. Ma a tagok száma 43. Van 8 noviciánk, 6 jelöltünk. Sao Paulóban Anastácio negyedben saját házunk van. Gyermekneveléssel foglalkozunk: csecsemőotthon, óvoda csoportokban, előkészítő iskola az elemi I. osztályába. Nővéreink segítenek a plébánosnak: hittan, elsőáldozásra való előkészítés, énektanítás, templomgondozás.

Brazíliában még sok a lepratelep. A mienk Pratán van, Belémtől, Para fővárosától kb. 140—150 km-re. Kisebb faluhoz hasonlít. A súlyos betegeknek megfelelő kórházuk van. A járni, mozogni tudók pavilonokban laknak, a családok kicsi házakban. Utcasorok vannak jobbról-balról, településekkel. A telep az állam hatáskörébe tartozik. Van főorvosa, gondnoka, tisztviselői, akiket az állam küld ki. Önkormányzatuk van. Az ápolókat a leprás betegek közül képezik ki erre a szolgálatra. Nővéreink az orvosi rendelőben, a varrodában dolgoznak a betegekkel. Egyik nővér tanítja a családok beteg gyermekeit az iskolában. (Az egészséges gyermekeket az állam elveszi szüleiktől.) Lelkiekben erősítik a szenvedő betegeket, akik közül sokan türelmesen, példásan szenvednek.

Ma már nem félnek a leprás betegektől. Egy példa: Október hónapban Mária-ünnepségek vannak. A környék minden részéről jönnek a betegek hozzátartozói a körmenetre. Összevegyülnek a betegekkel, leülnek közéjük. Együtt esznek-isznak, társalognak. A telepnek van szép nagy temploma. Itt is együtt vannak, félelem nélkül. Van énekkaruk; ünnepeken ez énekel. Minden héten háromszor van szentmiséjük a pavilonokban, mindig másutt. A telep lelkésze egy ferences atya. Sok beteg minden szentmisén áldozik.

Nővéreink lakása kb. 2 km távolságra van a teleptől. Autóval járnak ki minden nap. Korábban gyalog tették meg ezt az utat. Ők sem félnek a betegektől. Xavéria nővér, ha az úton találkozik egy beteggel, fölveszi, maga mellé ülteti. A betegek nagy bizalommal vannak ahhoz, aki nem fél tőlük. Orsolya nővérünk 30 évig dolgozott a lepratelepen. A betegek édesanyjukként szeretik. Kora és betegsége miatt már nem dolgozhat ott. De amikor csak teheti, fölkeresi őket. Egész nap velük van. Kipuhatolja vágyaikat, teljesíti kérésüket. Egyik beteg magasabb fekvőhelyet igényel, annak párnát készít a feje alá. Másik kenőcsöt kér sebeire. Az államtól megkapják a legszükségesebb dolgokat, de azért mégis vannak kívánságaik. S ő sohasem fárad bele a szeretetszolgálatba. Édességekkel kedveskedik nekik.

Igen nyomorultak ezek a szegények. Vannak, akiknek testrészei rothadnak le, kéz- vagy lábfej. Mindennek örülnek, de különösen a lelki vigasztalásnak. Persze mint mindenütt a világon, itt is vannak elégedetlenek. Ezeknek sem az orvos, sem a nővér nem jó. A betegek létszáma változik. Ezernek van férőhely. Voltak már 1200-an is. Jelenleg 600 körül vannak.

Imádkozzanak értünk, hogy ne csak a nevünk legyen a Szűzanya szolgálója, hanem valóban méltók is legyünk erre a szolgálatra.

(Annunciata nővérek, C. P. 64, 84100 Ponta Grossa, Paraná, Brasil)

Január 6-án ünnepeltük itt Intézetünk, a ferences misszionárius nővérek száz éves jubileumát. Árvaházunkban van 75 gyermek, árvák és szegények. Többnek nincs hely, pedig mindennap jönnek sokan. A bölcsődében van 39 kis „csokoládé", amint mi itt nevezzük őket, a szüleiknek nem kellett kis lelkek. Nagyon nehéz beszerezni nekik a napi táplálékot, mert minden nagyon drága, különösen a kicsinyeknek a cukor és a tej. De vannak jó szülők, akik elfogadnak örökbe kicsinyeket, így aztán jönnek és mennek. Többen közülük kapnak egy útlevelet, és elrepülnek az örök hazába.

Itt mi már nem vasárnap tartjuk a munkaszünetet, hanem pénteken. De a katolikusoknak vasárnap reggel 6—11 óráig munkaszünetet adnak, és délután ismét 3—7-ig, így tehát mindenkinek van alkalma szentmisére menni. Ez szép tőlük. Amikor kihirdették az új rendet, a mohamedán tanítónők kérdezték a mi nővérünket, hogy mit szól ehhez a változáshoz. Azt felelte nekik: Minekünk katolikusoknak mindegy, mert Jézus Krisztus pénteken halt meg, és vasárnap föltámadt, ezt az egész világ tudja. Ezt a feleletet ők nem várták.

Nem tudok elég hálát adni a jó Istennek, hogy 78 évemmel, az ötvenediket töltve a misszióban, még mindig a számomra kiszabott munka mellett állok, és segítek, ahol tudok. Igaz, néha fáradt vagyok, de boldog, nincs panaszom semmire. (Gratulálunk a szép jubileumhoz! Szerk.)

(Mária Györgyike nővér, St. Catherine's Convent, Aziz Bhatti Road, Rawalpindi, W. Pakistan)

2) A hitoktatás, lelki nevelés mélyrehatóbb és maradandóbb, ha bele van ágyazva a n e v e l é s teljes egységébe. Azért voltak a középkorban a kolostori, káptalani iskolák, ezért a mai missziók sokszor oly súlyos anyagi és személyi áldozata iskoláik fenntartására. S bár a gyors társadalmi változások nem egy missziós vidéken kívánják meg az eddigi rend átvizsgálását (pl. inkább elemi iskolákra vagy közép- és felsőfokú nevelésre érdemes-e fektetni a hangsúlyt; fontosabb-e közvetlen lelkipásztorkodásba küldeni a fiatal misszionáriusokat, vagy a már meglevő iskolai nevelést erősíteni stb.), tagadhatatlan, hogy pl. az afrikai kereszténység rohamos fejlődését 80 %-ban elemi iskoláinak köszönheti (Bühlmann i. m.). S a II. vatikáni zsinat állítása: „A katolikus iskola megtartja rendkívüli jelentőségét a mai viszonyok között is" (GE 8) — lényeges szempont éppen a fejlődő országok missziós munkájánál, ahol a keresztény hit és a nemzeti kultúra szerves felépítése születendőben van.

1905-ben születtem Budapesten. Művészettörténeti szakon végeztem az egyetemen. Jártam Lövenben, Perugiában, a Sorbonne-on. Hivatásom a ferencesek felé irányított. Doktori értekezésemet az aacheni magyar kápolna történetéről írtam 1931-ben. Szeptemberben beléptem a grottaferratai ferences missziós nővérek noviciátusába. Rómában az általános titkárság pedagógiai szakosztályán főképp a misszióba induló nővérek pedagógiai felkészítése volt a feladatom. Ez alatt nem jutott időm szaktárgyam művelésére. A háború után végre sikerült missziós célomat elérni, amikor az indiai Madrasban rendünk megalapította a Stella Maris (Tenger Csillaga) kollégiumot. 1948 márciusában érkeztem Indiába. Ottani 30 éves munkásságom eredménye dióhéjban: kifejlesztettem a kollégium és a madrasi egyetem művészettörténeti oktatási rendszerét, egészen a doktorátusig. India egyik legjobb egyeteme ez. Elsősorban India és Európa művészettörténetét, majd India történetét tanítottam. Szegények voltunk, nem volt semmink. Mindent nekünk kellett előteremteni. Először egyetlenegy európai művészettörténeti kézikönyvünk volt: ebből tanítottam, és a hallgatók ebből ta-

nultak. Reprodukciókat gyűjtöttünk, az épületek arányosan kicsinyített makettjeit is mi készítettük. Az európai művészeti képek úgy hatottak rájuk, mint a Biblia pauperum. Így ismerkedtek meg a keresztény kultúrával és az evangélium szövegeivel.
Az indiai fiatalok otthon nem kapnak semmiféle képzőművészeti nevelést. A művészettörténet elmélete mellett a gyakorlati művészetbe is be kell őket vezetni. Rajz- és festészeti órákkal bevezettük őket az alkotás élményébe. Eszményem a magyar iparművészet volt, ennek tapasztalatait és értékeit adtam tovább. Bevezettem az iparművészeti tárgyakat is: batikot, bőrmunkát, díszítő könyvkötészetet stb. Az indiai fiatalokra nagy hatással van a magyar népművészet és iparművészet színgazdagsága. Nem egyszer mondták nekem a magyar tulipános motívumokra: „Hiszen ez indiai!"
Madrasba érkezésem után világosan láttam, milyen nagy szükség volna egy művészettörténeti kézikönyvre, amely az indiai és európai művészetek történetét tartalmazza. Így mindennapi munkám mellett elkezdtem dolgozni ennek megírásán. Egy rendtársnőm javította az angol kifejezéseket, egy másik megrajzolta az illusztrációkat. Könyvem 1968-ban jelent meg: Bevezetés India és a Nyugat művészettörténetébe (Introduction to the History of Fine Art in India and the West). Most készítem második kiadását. Közben vezetem a doktorátusra készülő hallgatókat tételük megírásában, és nevelem az utánam következő szerzetes és világi tanárnemzedéket.
Mindig meg voltam győződve arról, hogy — amint J. Maritain mondja — a művészeti alkotások szemlélése előkészíti az embert az Isten szemlélésére. Tapasztalatom, hogy a művészet növendékeimet és engem is közelebb vitt Istenhez.

(Dr. Tömöri Edith nővér, Madras, Stella Maris kollégium)

Jelenleg tartományi házunkban vagyok, és az iskolaév végéig teljesen a hitoktatásban dolgozom. Itteni iskolánk: „St. Mary's Secondary School", megfelel a gimnázium III—VIII. osztályának. 14—20 évesek. Hat osztály van, akkor mehetnek az egyetemre. De az ötödikesek nem mehetnek tovább, ha 6 tárgyból nem vizsgáznak sikeresen. Angol nyelvből, irodalomból, matematikából, fizikából, történelemből kötelező a vizsga. Szabadon választható tárgyak: francia, bibliaismeret és kereskedelmi tárgyak (gyors- és gépírás, könyvelés stb.). Így sokan a bibliaismeretet választják hatodik vizsgatárgynak. Én a IVa és IVb osztályt tanítom bibliaismeretre, 34—34 lányt. Az idei tanévben az ószövetség és Szent Máté evangéliuma az anyag, jövőre V.-ben az apostolok cselekedetei. Az állami vizsgák elég nehezek, jól kell tudni a fejezeteket, és magyarázni is kell. Ehhez van tankönyv is. Ilyen kérdések vannak: „Írd le Jézus megkísértését, és magyarázd meg, mi az értelme ennek a feleletnek: ‚Ne csábítsd a te Uradat, Istenedet!' "
Emellett felügyelek három polgári — egy lány, egy fiú és egy vegyes — 3 × 4 hittantanítójára. 20 csoport gyerek, 8—14 évesek, átlag 20—25 minden csoportban. Segítek a tanítóknak az előkészületben, és hetenként kétszer megyek őket ellenőrizni. Év végén verseny lesz a három iskola között. A plébániához vannak csatolva, de a gyerekek nagyrésze nem katolikus.
Harmadik dolgom a mi gimnazista hitoktatóinknak előadni, mintatanításokat tartani. Ezek száma: 20, aki előad és 20, aki ezeknek segít. Ezek öt elemi iskolába vannak kijelölve. Minden hétfő du. 4—5-ig hittant tanítanak csoportjuknak, a IV—V. elemistákat elsőáldozásra, a nagyobbakat bérmálásra is előkészítik. A többi katolikust oktatják, minden évben néhányat keresztségre is előkészítenek, ezek 2—3 évig tanulnak. Ga és angol nyelven folyik a tanítás.
Egy negyedik munkaköröm: 16 kiképzett felnőtt katekistát jótanáccsal és segítséggel ellátni. Minden hétfő este gyűlésünk van. Egyik szombaton műhelygya-

korlat szemléltető eszközök készítésére. Itt nem tudunk mindent megvenni, s a gyerekeknek nincs mindig könyvük. Ezért adok nekik lehúzós képeket, ők kifestik, kivágják, kemény papírra ragasztják és flanell alapra erősítik. Gyűjtünk képes kalendáriumokat, s osztály szerint elosztjuk. Ezek a katekisták felnőttekkel is foglalkoznak, 15—30-as csoportokban. Három nyelven oktatnak hittant, ewe, ga és angolul.

Most a nagyhéten mindhárom polgáriban mutattam filmeket a virágvasárnapról, a nagyhét és húsvét eseményeiről. A gyerekek a tanítóikkal együtt nagyon meg voltak lepve. Itt élik az emberek a hitet, akkor is, ha nem olyan, mint a miénk, de talán sokszor jobb, mint a miénk.

(Káró Magdolna S. Sp. S., Accra [Ghana])

3) Sokszor fömerül a kérdés történészeknél, kutatóknál: mi volt a 17. és 18. századi paraguayi redukciók célja? Lényegében az, ami a karitatív apostoli munkáé: a szegényt védeni, a védtelent segíteni. Csak nem elégedtek meg a felszíni kezeléssel: mélyszántást végeztek a bennszülöttek érdekében. Olyan jogi és társadalmi formát hoztak létre — az ún. indián államot —, amelyik lehetőséget nyújtott a bennszülöttek maradandó védelmére, fejlődésére. Ellenállt a kizsákmányolásra, rabszolgatartásra éhes „keresztény" uraknak, hódítóknak.

Ma hivatalosan alig van már gyarmat és rabszolgatartás a földön. Az indiánok, a feketék és más b e n n s z ü l ö t t e k v é d e l m e ennek ellenére egyik fő gondja és legkényesebb evangelizációs tanúságtétele számos afrikai és latin-amerikai misszionáriusnak. Egy év leforgása alatt csak Rodéziában 13 misszionárius adta ezért életét, köztük 1976. dec. 5-én Bulawayo püspöke, Msgr. A. Schmitt.

A brazíliai indiánok problémáit úgy tudjuk a legjobban megérteni, ha szem előtt tartjuk a lakosság elosztását s életviszonyait. A városokban és az ország déli, délkeleti tartományaiban a műveltség európai fokot ér el, az Amazonas vidékén pedig még kőkorszakbeli állapotban élnek egyes indián törzsek. E két véglet között az átmeneti állapot minden foka megtalálható. Ez kivetül még az egyházi életre is. Míg az ország lakottabb és kulturáltabb harmadában 172 teljes jogú egyházmegye működik, a nagyobbik, de gyéren lakott kétharmadában 42 „prelatura" van, ahol 1971-ben 604 pap dolgozott. Ha Magyarországra alkalmaznánk ezeket az arányokat, a következő képet kapnánk: az összlakosság száma kb. 2—300 000 lenne, s ezt 10—12 pap látná el! Ezen a vidéken élnek az indiánok. Száz év alatt sajnos kb. felükre csökkentek. A már letelepedettek 90 000-en lehetnek, a még nomád állapotban élőket 80 000-re becsülik. Rajtuk kívül élnek még ezen a vidéken, főként a folyók mellett, beszivárgott telepesek. Ezek jórésze is keverék: indián, afrikai és európai eredetű. Legtöbbje szinte mindentől el van szigetelve; semmi írása sincs arról, kié is az a terület, ahol vadászik, halászik, tengeti életét. Miután átkeltünk az Araguaia folyón, s behatoltunk Mato Grosso államába, autónk néha órákig ment anélkül, hogy egy kunyhót is láttunk volna. Út? Ilyen egyáltalán nincs. A vezető a hegyvonulatok, folyók szerint igazodik, és reméli, hogy oda is érünk. Hogy három nap alatt tettük meg a jó fél napra tervezett szakaszt? Sebaj: itt az idő még nem pénz. Pedig a közlekedés errefelé még könnyebb, mint északabbra, mivel inkább szavannás területről van szó.

Az egyik fő probléma a lakosság teljes létbizonytalansága, kiszolgáltatottsága. Jogi szempontból is. Ez elsősorban az indiánokat érinti, de szenved tőle a beszivárgott szegény telepes is. A terület pár évtizeddel ezelőtt még szinte telje-

sen érintetlen volt. Tehát az indiánoknak volt helyük szabadon mozogni, s a többi lakos után sem érdeklődtek nagyon. Az utolsó két évtized azonban nagy változásokat hozott. Megépült az új főváros, Brazília (1960). Ebből új utak nyíltak, mint pl. a kb. 2000 km-es út föl Belémbe, az Amazonas torkolatához. S most van folyamatban az Amazonas meghódítása: épül a Trans-Amazonas út. Új vidékek tárulnak fel, érctelepek, olajmezők kecsegtetnek. Az utak miatt a föld hirtelen milliókat ér. Kié ez? Az ott lakó indiáné? A beszivárgott telepesé? Bíróságra menni, panaszt emelni? Száz kilométereket tehetne meg az indián — ha tudna olvasni, ha tudná, milyen jogai vannak, s ha lenne reménye, hogy az új „honfoglalókkal" szemben szavát hallatni tudja. A jogi állapotokra a legkifejezőbb hasonlat a vadnyugati filmek indián—sheriff—aranyvadász viszonya: a jog a fegyver!

Itt próbál a misszionárius az indiánok segítségére sietni. Ők ott élnek a vidéken évtizedek óta. Összeköttetésük van a püspöki karhoz, iskolázottak, szeretik a népet, érzik szenvedését. — Mit tudnak tenni? Próbálják az embereknek megmagyarázni jogaikat. Segítik őket, hogy védjék meg érdekeiket a betóduló földéhesekkel szemben. A püspöki kart nyilatkozásra ösztökélik. Mindez persze sokaknak nem tetszik. Könnyen kimondják róluk: lázítanak! Nem egy életét áldozza népéért. Mint pl. tavaly P. Bournier. Nem forrófejű demagóg volt, hanem mosolygós, szelíd ember. Akkor is, amikor együtt tanultunk Rómában, akkor is, amikor jezsuita tartományfőnök volt Brazília középső részén. Az maradt akkor is, amikor misszióba kérte áthelyezését. Éppen úton volt Mato Grosso fent említett részén, félvad vidéken. Kis faluhoz értek a püspökkel, megszálltak. A helyi fogdából segélykiáltások hallatszottak: asszonyokat vallattak, mivel az egyiknek a rokona állítólag meggyilkolt egy rendőrt. Erre bementek, s tiltakoztak a kínzás ellen. Mikor P. Bournier végső érvül azt hozta fel, hogy ha nem hagyják abba, följelenti őket, az egyik egyszerűen golyót röpített a fejébe. Az eset bejárta a világsajtót, mert áldozata pap volt, jezsuita, Brazília egyik legismertebb családjának a tagja. De amit ő akart, ugyanazt teszik társai is: védik, segítik a misszió szegény népét, az indiánokat.

(P. Benkő Antal, Rio de Janeiro)

4) Még Szent Pálnak sem volt könnyű görögnek lenni a görögökkel és zsidónak a zsidókkal. Rengeteg támadás, meg nem értés érte emiatt. Meg tudja valósítani ezt a feladatot egy európai ember Ázsiában, Afrikában, a dél-amerikai indiánok között? A színe is más, a szeme állása is másként tükrözi a világot; hiányzik belőle a gyermekkorban szerzett, életet meghatározó élmények sorozata, amit a bennszülött az anyatejjel szívott magába. S mégis meg kell próbálnia a lehetetlent, legalább is abban, hogy megtanul a l k a l m a z k o d n i. Ez a legkevesebb, a legelső fok, — s ez sem mindig könnyű.

Örvendezzenek velünk és adjanak hálát a jó Istennek: elértük a gyémánt jubileumi évet. 75 éve érkezett az első négy szerény, bátor és vidám lelkű rendtársunk India földjére, Ranchiba, hogy megkezdjék a szép missziós munkát a szegény bennszülött törzsek között, akik a nagy földbirtokosok rabszolgái voltak. Sok viszontagság között, a fárasztó éghajlat alatt hintették a jó magot. Ma 33 missziós intézetünk ékesíti az indiai Egyházat, de mindig a szegények között. Talán ezért is velünk van a jó Isten áldása.

Ranchiban van az indiai anyaházunk. Tehát ott nyílt meg a jubileumi év. Nyolc püspök volt jelen azokról a területekről, ahol rendtársaink működnek, és 32 missziós atya. A zsúfolásig telt székesegyházban koncelebrált misével kezdték meg az ünneplést. Hosszú sorban méltóságteljes táncot lejtve jöttek az orsolyita jelöltjeink. Fejükön díszes cserépedényben égtek a kis mécsek. Az edények

rizskalászokkal voltak feldíszítve. Utánuk a nővérek vonultak. Az indiai liturgia szerint felajánláskor mi vittük a szent áldozathoz való adományokat: olajat, kenyeret, bort, virágot, gyümölcsöt, vizet. Én vittem egy nagy korsó bort, és közben beszélgettem az Úrral, hogy lelkemben viszem az olaszfai magyar bort. Mindnyájan megemlékeztünk szeretett jótevőinkről: Isten után nekik köszönhetjük munkánk lehetőségét. Az egész katedrális fényben úszott, az oltár színes népi szőttes terítőkkel volt feldíszítve. Két óra hosszat tartott a szentmise. Minden szerzetesrendből jelen voltak kisebb-nagyobb csoportok.

Mise után volt a kiállítás megnyitása. Ezt egy állami, másvallású képviselő végezte. Előtte egy nagy folyosón kellett átmenni, ami tele volt faágakkal stb. Ez az indiai dzsungelra emlékeztetett, és az ágakat a püspökök tisztították el. A kiállítási kapu előtt díszes helyen ki volt téve a négy első orsolyita missziós cipője. Ezeket négy indiai főnöknő virágfüzérrel díszítette föl, és közben mindegyik külön köszöntést mondott. Nagyon megható volt. Mindenki tapsolt. — A nagy kiállítási csarnok tele volt a 33 intézetünkből hozott tárgyakkal, fényképekkel, statisztikákkal, térképekkel stb.
Este pedig még egy gyönyörű élmény várt mindenkire. Híres bengál táncmesterek és énekesek dramatizálták Szent Angéla anyánk életét, és diáklányaink gyönyörű ritmikus táncokban mutatták be. Olyan szép volt, hogy a közönség nem győzött betelni vele. Négyszer kellett eljátszaniok.

Most a többi házon van a sor. Mi Jampaniban márc. 18.-án tartjuk, mert a jó Szent Józsefnek is nagy köze van hozzá. Egy szép filmet is mutatunk be, mert ez nagy ritkaság. Koncelebrált mise lesz a nagy plébániatemplomban. Itt is lesz kiállítás. Levágunk néhány jószágot, hogy ünnepi ebéd legyen 800 éhes diákunknak, a 20 pedagógusnak és 40 munkásunknak az építkezésnél. Szeretettel meghívunk mindenkit: legalább lélekben és imában legyenek velünk. Áldjuk az Urat, mert szép napokat is adott nekünk.
Az utolsó hír pedig az, hogy az idén egy kis megérdemelt pihenésre megyek Európába. Ez is a jó Isten ajándéka, és hálával veszem, már a missziós ügyért is.

(Pushpa nővér, Jampani)

Lehet-e az alkalmazkodáson túlmenni? Mennyiben fejeződhet ki a krisztusi örömhír hirdetése és élése az afrikai, ázsiai kultúrában, ennek formáiban, szokásaiban? Az első nemzedéktől egyesek megkívánják, hogy az újkeresztény még rítusformáiban is elszakadjon a pogány életformától. Csak így születik újjá. Mások attól félnek, hogy a görög-római vagy nyugati formák levetésével a kereszténység lényeges pontjai is veszendőbe mehetnek (vö. a híres „rítusvitát" P. Ricci idejében). Évszázadok folyamán nem képződött-e közöttük életegység a „philosophia perennis"-ben, a liturgia szavaiban? Szabad-e pl. hindu vagy más szent, de nem keresztény szövegeket is felolvastatni az igeliturgiában? Van-e értelme a felszabadulás teológiájának? Meddig mehet a kulturális beépülés (inculturatio) az alkalmazkodáson túl? Meddig kell mennie?

Thsumbe püspöke, Yungu (a zaire-i püspöki kar elnöke csak azt a nevet használja, mióta Mobutu eltörölte a nem afrikai keresztnevek használatát) szerint a kulturális beépülés Afrikában „azt jelenti, hogy a kereszténységnek afrikai arcot adunk." Pl. a liturgiában: Amikor az afrikai Teremtőjével lép kapcsolatba, inkább érzelmeire támaszkodik, nem értelmére. Ezért a mise liturgiá-

jában egészen sajátos, zaire-i rítust dolgoztak ki. Ebben a formában a közösség részvétele sokkal erősebb. Igazi párbeszéd jön létre a pappal. Ehhez járul az afrikai ritmus, amely nélkül Afrikában elképzelhetetlen egy ünnep vagy szertartás. A változás még a filozófia és teológia terén is megnyilvánul, mert az afrikai ember gyökere más, mint az európaié. Nem áll egyedül vagy elkülönítve: mindig közösségi lénynek tekinti magát. A családnak, a törzsnek, a nemzetségnek a tagja. Ez a szoros szociális kapocs mélyrehatóan alakítja. Vallásosság, barátság, tekintélytisztelet alapvető lelki és kulturális számukra a keresztény hitben. Vegyük pl. a törzsi hovatartozást. Szent Pál Krisztusról mint testvérünkről beszél. Ennek igen mély jelentősége van az afrikai számára: Amikor a szülők meghalnak, a legöregebb testvér foglalja el helyüket a családban. Az ő háza lesz a központi találkozóhely. Megértheti̇k ebből, mit jelent egy afrikainak, ha Krisztusról mint „öregebb Testvéréről" beszélünk. Az öregebb testvér feladata a többit szeretni, összetartani. Rajta keresztül ismerik fel a többiek egymás közötti testvériségüket. Döntő ez a jelenlegi afrikai helyzetben, ahol annyi a háború, a törzsek közötti gyűlölködés. Mi keresztények új dimenziót teremtünk meg ezen a földrészen, amikor hangoztatjuk: Mindannyian testvérek vagyunk, mert mind Krisztus testvérei vagyunk. Egy Atyának vagyunk gyermekei. A keresztény örömhír ilyen beállítása az afrikai lelke mélyéből merít. Nem mintha egyedül ő érezné és látná ezt, de érzelmileg mélyebben visszhangzik rá, mint a többiek.

5) Királyi papság vagyunk, — mondja Szent Péter. Miért ne éljék ennek a tudatát gyakorlati formában is a hívek? A katekéta valamiképpen mindig ezt a szerepet töltötte be. De ha az evangelizáció az egész egyház feladata, akkor minél több embernek aktívan élnie kell ezt. A missziós területen sohasem volt elegendő a munkára a papság. Ma is új utakat keresnek, ugart törnek a hívek teljesebb részvételére az evangelizációs munkában.

Costa Rica-ban szorosan vett missziós terület tulajdonképpen csak egy van: a limóni apostoli vikariátus, amely a német lazaristákra van bízva. Nyugodtan lehetne egyházmegye is, mert személyzete semmivel sem kisebb, mint San Isidro de El General egyházmegyéé. Ott vannak még részek, ahol bennszülöttek élnek. De elenyészően kevesen vannak, egész Costa Rica-ban mindössze talán húszezren. Ezek is nagyrészt már keresztények, katolikusok. Tehát itt más a helyzet, mint pl. Guatemalában, ahol a lakosság jórésze még nem is beszél spanyolul, s előfordul, hogy nagyobb községekben is (pl. Chichicastenangóban) a fele még pogány, s így a katolikus templomot hetenként háromszor átengedik nekik rítusaik megtartására. Ezért vezették ott most be a kitché nyelvet is a szemináriumba. — A mi szemináriumunkban más gondok vannak: igen sok a hivatás, nincs hely befogadásukra, illetve szoronganak, mint a heringek. Építkezni kell. Most kezdik szervezni a nemzeti gyűjtést, külföldről is várnak segítséget. Már most lehet számolni azzal, hogy ismét vagy 40 új kíván belépni. Novemberben fejeződik be az iskolaév, és márciusban kezdődik az új. De addig semmiképpen sem lesz kész az új épületszárny. — Gondok vannak a szemináriumi kiképzés körül is, bár a jelenlegi rendszer alapjában véve ideális lenne. A tanári kart és a tanulmányi rendet az Instituto Teológico de América Central keretében három testület közös munkája állítja össze: püspöki kar, férfi és női szerzetesek konferenciája. Ideális lenne, ha nem léptek volna fel nehézségek

egyes szerzetestanárok részéről. Nem jó szellemben nevelik a fiatalokat. Bizony ez súlyos gond, és hamarosan dönteni kell, illetve megoldást keresni.
A kevés pappal rendelkező egyházmegyékben, főleg az előbb említett San Isidro-ban, az ún. „delegados de la palabra" mentik meg a lelkipásztori munkát. Derék világiak, elsősorban földművesek, akiket tanfolyamokon képeznek ki, hogy aztán az eldugott és egymástól messze eső kis településeken összefogják az embereket, katekizmust tanítsanak, előkészítsék őkét a szentségekre, igeliturgiát tartsanak stb. Pap csak ritkán érkezik e kis helyekre, mert kevesen vannak, és mert ezek igen messze esnek a paplaktól.
A szomszédos Honduras cholutecai prelaturájában 1966-ban kezdték a világi igehirdetők kiképzését. Ma már mintegy 8000 a számuk. Gyakran előfordul, hogy egyszerű, írástudatlan parasztokat készítenek fel néhány hónap alatt a szolgálatra. Aki nem tud olvasni, az könyv nélkül megtanulja a mise szövegét, és saját szavaival kommentálja a mástól felolvasott szakaszt, vagy pedig felszólítja a hallgatóságot, mondják el gondolataikat a hallott szentírási részről. Ne felejtsük el: az írástudatlanság távolról sem azonos a butasággal; másrészt pedig ezek a rendkívül mostoha természeti és gazdasági körülmények között élő emberek igen nagy bölcsességre tesznek szert.
Vannak helyek, ahol apácákra van bízva egy nagy terület. A nicaraguai határ mellett ismerek egy ilyen három személyből álló kis közösséget, és igyekszem segíteni is őket. Parrocas-nak („plébánák") hívom őket. Mindent csinálnak, csak nem miséznek és gyóntatnak, valamint nem asszisztálnak házasságnál, és nem szolgáltatják ki a betegek szentségét. A plébános vagy 90 km-re lakik. A plébániáról egyszer egy héten jön ki egy pap misézni, prédikálni, gyóntatni. Különben a jó apácák végzik a munkát mintegy 1473 km²-en, 30 településen. Most éppen autót igyekszem szerezni nekik, mert a régi erősen tönkrement már. És csak jeeppel lehet arrafelé közlekedni, az utak miatt. — Különben is errefelé, de egész Dél-Amerikában is, mind jobban igyekeznek beállni az apácák a pasztorációs munkába. Kell is, főleg a paphiány miatt.
Hiányzik egy jó énekeskönyv, olcsó biblia, teológiai könyvek. Nem könnyű a dél-amerikai gondolkodású embereket összehozni közös, dinamikus munkára. Gyűlésekben, konferenciákban, szemináriumokban nincs hiány — „riunitis"-ban szenved az Egyház —, de nem sok az eredmény.

(Kada Lajos nuncius, Costa Rica)

Itt a mi kis assisi kápolnánkban minden csütörtök este 8 órától Szentlélek (karizmatikus) imaóra van. Összejövünk 10—12-en vagy néha többen. Énekelünk, szentírást olvasunk, azután a saját szavainkkal bocsánatot kérünk, dicsőítjük a jó Istent, áldjuk jóságát és kérünk kegyelmet, mindjárt meg is köszönjük. Persze a magyar papok és püspökök is az első sorban vannak.
Öreg 74 éves fejemmel és lábammal minden lassan megy. Ráadásul a jó püspök atya Ministro Extraordinário Da Eucaristia-vá avatott fel. Most azután szabad a betegeknek és öregeknek az Eucharisztiát kiszolgáltatni. Az öregek házán kívül is. Néha a székesegyházban is meg más kápolnában is segíteni a szentáldozás kiosztásában. Ó én tudom, nagy kegyelem ez. Mikor az utcán menve Jézusunkat hordozom, felajánlom minden jövő-menő ember szívét, hogy együtt dicsőítsük Őt. A hazai szíveket is.

(Brodnyánszky Georgette nővér, Asilo S. Vicente, C. P. 125, 19800 Assis E. S. P. Brasil)

Csak a missziós lelkületű egyház megújult egyház, s a megújult egyház szükségképpen misszionárius — írta Bühlmann a zsinati megújulás után (1968). Fennáll a veszély, hogy a külföldről érkezett misszionárius megtelepszik pár

száz hívőjénél, s elfelejtkezik a kívülállók tömegéről. De főleg az eddig idegen misszionáriusok közreműködésére szorult közösségek érezhetik magukat túl gyengének a krisztusi örömhír sugárzására. Pedig itt is áll: gyakorlat teszi a mestert, a nem működő tag elsatnyul. Ezért szólította fel már 1969-ben VI. Pál Ugandában az afrikaiakat: mostantól kezdve ti vagytok saját magatok misszionáriusai. A brazil püspöki kar is látja, hogy sürgősen nekik maguknak kell (társegyházmegyékkel s egyéb módszerekkel) átvenniök a prelaturák lelki gondozását, s nem várhatnak csak külföldi, pontosabban európai segítségre. A kezdet nem könnyű, de a mag már csírázni kezd. Iperuban, Nigériában 1977. okt. 23-án, a missziós vasárnapon megnyílt a nemzeti missziós szeminárium. Mind a 28 egyházmegye 2—2 szeminaristát küldött. Az innét kikerülő papok más országba mennek misszionáriusnak, vagy pedig kisegítenek a nagyobb paphiányban szenvedő hazai egyházmegyékben. Már megindultak a tárgyalások, hogy afrikai papok Brazíliába menjenek missziós munkára (Fides, a hithirdetés kongregációjának hírügynöksége, Róma, 1977. szept. 3.).

Összeállította a szerkesztőség

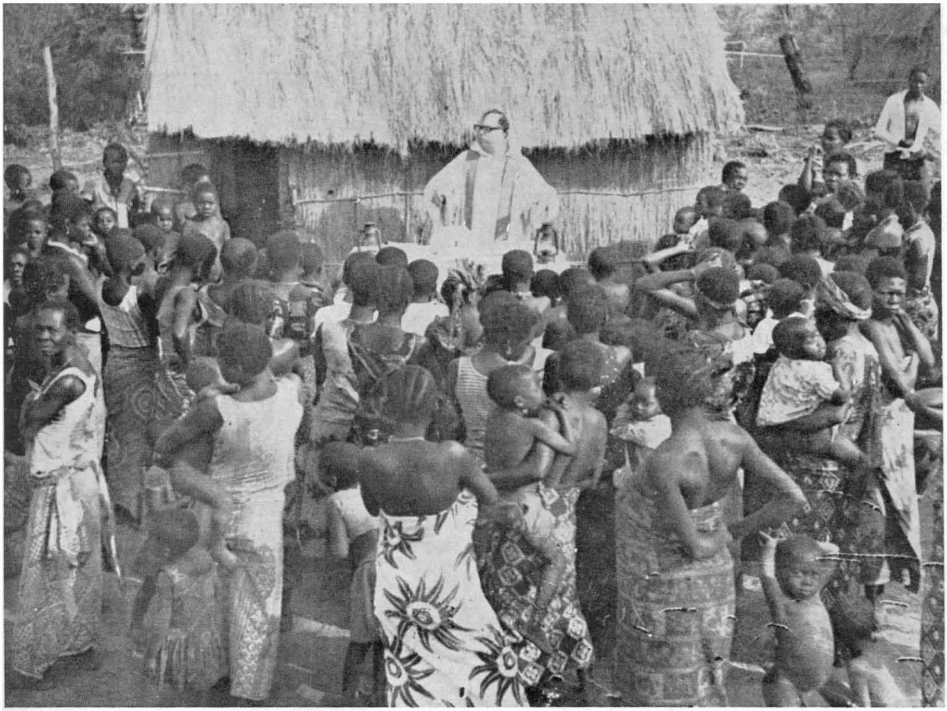
Medvigy Mihály (Róma)

A LICENCIÁTUS-INTÉZMÉNY MAI SZEMMEL

Amikor Európában — hazánk földjét sem véve ki — egyre több lelkipásztori állomáshely áll üresen, ráeszmélünk arra a paphiányra, amely a világegyház egyéb területein mindig is megvolt: nemcsak Ázsiában és Afrikában, a hithirdetés klasszikus földrészein, hanem elsősorban Latin-Amerika kereszténynek ismert országaiban. Ilyenkor — elvont lehetőségek kigondolása helyett — először „az élet tanítómesteréhez", a történelmi múlthoz fordulunk tanácsért, a tanulmányozás fényébe állítva azokat az áldozópapi jelenlétet pótló intézményeket, amelyekkel a régiek próbálták kielégíteni a maguk idejében felmerülő szükségletet. Nekünk magyaroknak nem is kell messzire mennünk. Magyar részről már az 1971-es rendkívüli püspöki szinóduson ráirányították a püspöki karok jelenlévő elnökeinek figyelmét a mi XVI-XVII. századunk jellegzetes paphiány-pótló intézményére, a licenciátusok működésére.

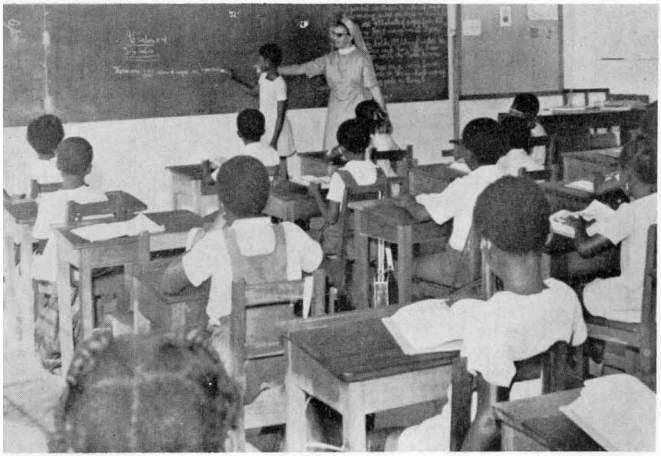
Lelkipásztori helyzet a török időkben

Az európai középkor vége jól, sőt számszerűség tekintetében túlságosan is jól el volt látva a papság szolgálatával. A pápai tizedszedők feljegyzéseiből tudjuk, hogy az egyházmegyés papi állomáshelyeknek mily sűrű hálózata létezett Magyarországon. A veszprémi egyházmegyének, amely akkor a Margitszigetig terjedt, 1300 táján 487 plébániája volt (az első világháború után a veszpréminek és a székesfehérvárinak együtt kb. 350). Európaszerte városonkint nem is egy, a püspöki székhelyeken rendszerint három-négy különböző koldulórendi férfizárda állt. A „barátok" — akikhez nálunk a remetéből lelki-

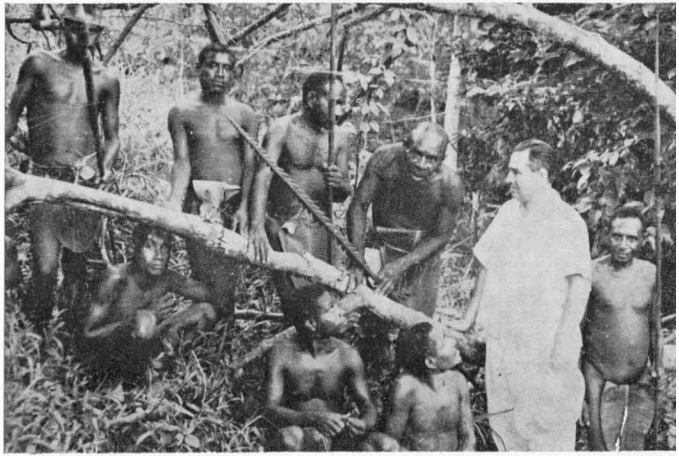

pásztorkodóvá lett magyar pálosrend 130 házának tagjait is számítanunk kell — rendszeresen kirajzottak a környékre, és kapcsolatot tartottak a hívekkel, részben igehirdetés és gyóntatás, részben alamizsnagyűjtés által. A koldulórendek világszervezetek lévén, a hazai zárdák lakói közt akárhány világot látott és egyetemi műveltségű szerzetespap akadt.

Ez az egyházi gyöngyélet hazánkban csaknem egycsapásra, néhány évtized leforgása alatt szinte teljesen az ellenkezőjére változott. A régi berendezkedést elsöprő hullámok egyrészt keletről, másrészt nyugatról zúdultak az országra. A török meghódította a terület nagyobbik felét, a püspöki kar elvérzett Mohácsnál; a reformáció rohamos terjedése pedig elnéptelenítette a zárdákat. Akárhány szerzetes elöljáró is, mint például a sárospataki ferences házfőnök Kopácsi István, a lutheri mozgalom vezető tényezője lett. A török — a közhiedelemmel ellentétben — nem üldözte a keresztény vallást. Elvben türelmes volt hozzá, de éreztette vele az iszlámhoz mért alsóbbrendűségét. Bulgáriában a legmagasabb keresztény templomnak is alacsonyabbnak kellett lennie a legkevésbé magas mecsetnél (a keresztény lakosság ezért a földbe mélyesztve építette templomait). A hódoltsági magyar területen a romlásnak indult templomok helyreállítása a török hatóság engedélyéhez volt kötve, amit rendszerint csak hosszas huzavona után adtak meg; és ha a kijavított épület valamivel nagyobbra sikerült az eredetinél, kíméletlenül lerombolták az egészet. A papság, ahol megmaradt, működhetett: az egyházmegyés klérus és a protestáns lelkipásztorok egyaránt; bár a török örült a keresztényeket gyengítő vallási megoszlásnak, és a bégek inkább kegyelték a prédikátorokat, mint a katolikus klérust, amelynek király-kinevezte főpásztorai ellenséges területen, akárhányszor épp Bécsben éltek. Igaz azonban, hogy a török kormányzat szerette könnyen áttekinteni a helyzetet, és olykor csak egyféle nem-katolikus igehirdetők működését tűrte meg valamely területen. A szerzetes-együttélés nem volt biztonságos, mert ahol elvihető értéket sejtettek a fosztogatók, oda rátámadtak. Ám a kolduló barátok létét és kóborlásait, mint afféle keresztény dervisekét, a törökök megértették, és elnézték zárdáik működését Szegeden és Gyöngyösön, majd Kecskeméten és Pesten is. A szegedi házfőnök 1648-tól a csanádi püspök helynöke volt. Elenyésző kivétellel szintén barátok — balkáni ferencsesek — voltak azok a felszentelt püspökök, akik éppen nem veszélytelen körútjaikon kiszolgáltatták a bérmálás szentségét, és nagyritkán papot szenteltek. Számos bátor jezsuitáról is tudunk, akik hajlandók voltak a hódoltsági területen önként megtelepedni. Belgrádban 1612 óta állandóan tartózkodott kettő, akik apostoli útjaikon Kalocsáig és Temesvárig jutottak. Pécsett mint a távoli megyéspüspök helynökei működtek, időnkint joghatósági surlódásban a pápa küldötte vándorló felszentelt püspökkel. A pécsi jezsuita település körülbelül egyidős a belgrádival, és megérte a felszabadulást.

A török tűrte birodalmában az orthodox egyház főpapjait, sőt meghódított nemzetük született vezetőit és képviselőit látta bennük. Megválasztásukba természetesen beleszólt, beiktatásukból hasznot húzott, és népi zavargások

vagy felkelések esetén felakasztotta őket. Érthető tehát, hogy a Szentszék hasztalan nógatta a magyar katolikus püspököket, hogy településenek át hódoltsági egyházmegyéikbe. Királyaink sem tűrték volna vélt püspökkinevező joguk csorbítását. Bár a feltételes múlt idő tárgyalása nem tartozik a történettudomány körébe, biztosra vehetjük, hogy a török viszonyokhoz alkalmazkodni képes főpapság esetén jelentőset enyhült volna a paphiány, — de persze számos vértanút (a keleti egyház szóhasználata szerint „neo-mártírt") is tisztelhetnénk a hódoltsági idő püspökeinek sorában.

Az óriási paphiányt, kiváltképp kezdetben, még csak súlyosbította a katolikusok szórvány-helyzete. A XVI. század utolsó évtizedeiben, Verancsics csanádi püspök egykorú becslése szerint a lakosságnak már csak egy ezreléke volt katolikus a királyi Magyarországon, Erdélyben és a hódoltsági területen egybevéve. — Ez híven tükrözi — nem ugyan a valóságot, hanem azt, ahogy akkoriban felelős helyen látni vélték a valóságot. Ez is történelem a javából. Kolozsvárt 1579-ben, amikor a jezsuiták végre-valahára ideiglenesen megtelepedhettek, már egyetlen katolikus pap sem volt. A hívek ugyanekkor nagyon is óhajtották az Egyház szolgálatait. Antonio Possevino jezsuita atya, aki mint pápai követ ekkortájt, a Báthoryak idején, vagyis katolikus szempontból viszonylag szerencsés években utazhatta be Erdélyt, így ír XIII. Gergely pápának: „A szomszédságban van továbbá, de már török uralom alatt, Temesvár, Belgrád és Bosznia. Onnét is szép számban jönnek a katolikusok, hogy akár csak egyetlen misét találjanak, vagy hogy feloldozást nyerhessenek, noha ez hosszú útjukba kerül, és elég gyakran az életük kockáztatásával jár. Magában Váradon kétezernél több katolikus van. Összefut hozzájuk a szomszéd területekről és török földről, Gyuláról még négy-ötezer ember. De ennek a városnak nincs katolikus igehirdetője. Egy szegény idegen pap mondja nekik a misét."

A középkor csak a főiskolát végző, magasabb állásokra pályázó, ösztöndíjszámba menő javadalmakat élvező klérust nevelte kollégiumokban. A szemináriumi papnevelést az 1563-ban zárult trienti zsinat rendelte el, és csaknem egy évszázadba került, míg a rendelkezésből nálunk számottevő valóság lett. A nép leendő papjai a középkor végén is a plébánosok oldalánál inaskodva szerezték szakmai ismereteiket, és egy eléggé szerény követelményű vizsga után részesültek a felszentelésben. Ám a török alatt rengeteg plébánia szűnt meg: egyszerűen azért, mert a falvak lakossága bemenekült a fosztogató katonaság elől nagyobb biztonságot nyújtó városokba. A királyi Magyarországon vagy Erdélyben a protestánssá lett földesurak saját hitükön lévő lelkipásztorokat küldtek a plébániákra birtokaikon. A helyzet csak Pázmány Péter érsek-prímás működésének végeztével († 1637) változott meg. Ettől fogva lett a katolikus vallás újból döntő tényezővé a királyi Magyarországon. Ám a fordulat a hódoltsági területen is megmutatkozott. A Belgrádból Kecskemétre látogató ferences püspök 1649-ben ezer katolikust talált a protestáns többségű városban; Jászberényben viszont, ahol 1300 katolikusból 593 bérmálkozott, protestáns alig volt már.

A licenciátusok működése

A paphiány továbbra is elképesztő volt és maradt. A püspökök azonban — vagy helynökeik — világi férfiaknak, elsősorban iskolamestereknek adtak megbízást a hívek bizonyos korlátolt mértékű lelkipásztori gondozására. E megbízottak volak a „licenciátusok" (ténykedésre jogosítottak). Feladatuk volt a híveket vasárnaponkint és ünnepeken harangszóval összehívni a templomba vagy más alkalmas épületbe, más híján esetleg magánházba is. Ott előimádkozni, éneket vezetni, felolvasni a szentírási szakaszokat; esetleg igét is hirdetni, de inkább könyvből olvasva, mint a saját szavaikkal. A plébános helyett ténykedtek a házasságkötésnél, bevezették a templomba és a szokásos áldásban részesítették az új asszonyt és az új édesanyát. Keresztelték a gyermekeket, egyházi végtisztességet adtak a halottaknak, előkészítették a híveket a szentségek vételére az időnkint megjelenő felszentelt pap vagy püspök kezéből; ilyenkor misére is vezették a híveket. Hitoktattak, kihirdették az ünnepeket és a böjtöket, körmeneteket tartottak. Ha lehetséges volt, idejében papot hívtak a nagybetegekhez; ha pedig nem, akkor felkészítették őket a halálra a hit, remény, szeretet és a bűnbánat felindításával. Ténykedésüknél reverendát és karinget viseltek. A zsinati jegyzőkönyvek megadják nekik a „tisztelendő licenciátus-plébános" címet.

A licenciátus a legközelebbi áldozópap-plébános felügyelete és természetesen esperesi ellenőrzés alá tartozott. Köteles volt a papok közül lelkiatyát választani, akinél legalább havonkint gyónnia kellett. Évről évre vizsgát is kívántak tőle. Minthogy azonban a licenciátusi működés ránk maradt szabályzatai már eléggé későiek, a XVIII. századból valók, nem tudhatjuk, hogy eleve így volt-e, sem azt, hogy milyen mértékben teljesültek ezek az előírások. A szabályozás különben is inkább arra szokott rávilágítani, ami gyakori hiányosságként mutatkozik. A főpásztorok — mint Pázmány nyilatkozatai mutatják — a legszívesebben elbocsátották volna a licenciátusokat, de nem nagyon fölényeskedhettek velük, hiszen nélkülözhetetlenek voltak, nehéz, kockázatos és rosszul javadalmazott szolgálatot teljesítettek. A királyi Magyarországban tanult és felszentelt papokra egyrészt ott is szükség volt, másrészt a többségük nem is volt hajlandó vállalni az életveszélyes és megaláztatásokkal járó működést a hódoltsági területen.

A licenciátusok szolgálatáért az Egyház szerény megélhetést biztosított; rendszerint szerényebbet, mint egy felszentelt papnak. Helyenként élvezték a teljes plébániai javadalmat, amellyel lakás is járt; beiktatáskor ugyanúgy le kellett tenniük a tridenti hitvallást, mint a klerikus javadalmasoknak. Mindenhol megkapták a stólajövedelmet (kereszteléskor, esketéskor, avatáskor és temetéskor; a sírnál mondott gyászbeszédért külön is). Esetleg évi fizetést kaptak a hívektől természetben és pénzben. Az illetékes papot hivatalos ottartózkodása alkalmával élelmezniük és szállásolniuk kellett. Minthogy a működési engedélyért az első év után, de később is legalább kétévenkint újra folyamodniuk kellett, ez jó alkalom volt a híveknek, hogy újra szerződjenek licen-

ciátusukkal, lehetőleg lejjebb szorítva a járandóságát. Számos plébánia nem is akart felszentelt papot, nehogy többet kelljen fizetnie.

A licenciátusok számáról csak hellyel-közzel értesülünk. Pázmány szerint 1628-ban körülbelük kétannyi licenciátus működött, mint ahány pap; ám az ő elnökletével tartott 1630-as nagyszombati egyházmegyei zsinaton már csak 29 licenciátussal találkozunk a megjelent 102 lelkipásztor névsorában.

Cserneky János jezsuita atya, pécsi püspöki helynök 1620-ban főpásztorához levelet küldött, amelyet Harangozó Bálint szekcsői tanító másfél havi utazás után szerencsésen kézbesített is Bécsben. A püspök jegyzeteiből ismerjük a levél tartalmát és a futár szóbeli közléseit. Eszerint Pécsett mintegy 700 katolikus él csaknem kétannyi unitárius között. Van még hatvan kálvinista is, de ők a katolikus kápolnába járnak, mert a török nem hagyja, hogy vallásukat gyakorolják. Sokan katolikussá is lesznek közülük, csak a gyónás esik nehezükre. A katolikusok pécsi iskolájába negyven tanuló jár. Az egyházmegyében három év alatt hat templomot sikerült helyreállítani. Három magyar pap van, egyiküket ott szentelte a ferences üszkübi püspök. Egy másik fiatal papot fel kellett függeszteni, ezért csak licenciátuskodik. Kívüle még tizennégy licenciátus van. Működik a környéken egy jó tucat horvát pap is a belgrádi egyházmegyéből.

Pongrácz György püspök idejében a hódoltsági váci egyházmegyének hetvenhárom községében voltak a katolikusok, akiket tizenhárom plébános és harminchárom licenciátus gondozott. Ez 1673-as adat.

A licenciátus-intézmény mérlege

A licenciátusok ellen sok panasz is volt. A pécsi egyházmegyében egyeseket valósággal meg kellett téríteni, mert világi létükre gyóntattak, és közönséges ostyával „áldoztattak". Több helyről is hangzott el panasz, hogy megesketnek olyan elváltakat, akiknek házastársa még életben van. Javíthatatlanul önállóan prédikáltak a jóváhagyott beszédek felolvasása helyett.

Érdemük mégis óriási. Megtartották híveiket a katolikus hitben, amelyet még terjesztettek is. Összetartották a magyarokat, művelték és meggyökereztették a hazai nyelvű egyházi népéneket. Pázmány elsősorban az ő használatukra adta ki szentbeszédeit. Még az 1700-as évek elején is nélkülözhetetlenek voltak. Jórészük házasember volt. Ez fontos lehetőségnek bizonyult, mert módot adott számos protestáns lelkésznek, hogy katolikus meggyőződésre jutva továbbra is egyházi szolgálatban működhessék. A bevált nőtlen licenciátust pedig pappá lehetett szentelni.

Kérdezhetjük azonban, miért nem szentelte az Egyház a licenciátusokat szerpappá, oltárszolgává (akolitussá) vagy legalább felolvasóvá. A választ három szempont adja meg. A reneszánsz óta valami karizma-idegen gyakorlat mutatkozik a nyugati egyházban. A keresztény múlttól eltérően annyira fontosnak tartjuk az emberileg minél alaposabb szakképzést, hogy szinte háttérbe szorul a szentségi vagy szentelményi felavatás misztériuma. Jellemző, hogy

még a II. vatikáni egyetemes zsinaton is mennyire idegenkedett a főpapok jelentős számú kisebbsége a lelki gondozásban segédkező világiak állandó szerpappá szentelésétől. — Egy további szempont, hogy a klérus alsóbb fokozatai, sőt maga a szerpapi rend is, az újkorban egyre inkább az áldozópapság előkészítő lépcsőfokai lettek, és — az ókori hagyománytól eltérően — nem állandó jellegű megbízatások többé. Kivétel azért akadt még a múlt században is (mint például az áldozópappá sem szentelt bíborosok vagy a kisebb rendekben részesített Liszt Ferenc). Ám a hazai licenciátusok esetében egy harmadik szempont esett legsúlyosabban latba. A méltatlan életű (például részegeskedő) papoktól, akikre zsinataink panaszkodtak, főpásztoruk nem tudott szabadulni. Az egy-két évre megbízott licenciátusok esetén könnyebben nyílt mód erre. Ezért nem volt tanácsos állandó jelleggel felavatni őket. Persze egy felszentelt klerikust is el lehet tiltani a papi teendőktől, vagy akár le is lehet fokozni, csakhogy ez százszorta botrányosabb, mint egy-egy megbízatást meg nem újítani; főként ha a megürült helyet már egy hamarjában felszentelt pappal lehetett betölteni (Pázmány idejében nálunk a szemináriumi papképzés rendszerint mindössze két évre terjedt).

Licenciátusokat a jelenkorban?

Nem kellene-e sürgetnünk ma is, hogy az Egyház állítsa fel, vagy állítsa vissza a licenciátusok intézményét? Aki ezt követeli, nyitott kapukat dönget. Talán még nem figyeltünk fel rá eléggé, de tény, hogy a II. vatikáni egyetemes zsinat és a rákövetkező újszerű liturgiai jogalkotás nemcsak felújította már az effajta szolgálatokat, hanem jóval tovább is ment a XVI.—XVII. századi gyakorlatnál. Nem csupán az állandó szerpapság fokozatának életbeléptetésére gondolunk, hanem elsősorban arra, hogy a felavatott felolvasók, sőt még az áldoztatásra is hivatott akolitusok sem tagjai többé a klérusnak. A püspökök világi ifjakat és férfiakat avathatnak fel e szolgálatokra bárhol a világon. Sőt számos egyházi szertartás végzését bízhatja már az Egyház akár felavatatlan férfiakra vagy nőkre. A gyermekkeresztelés magyarul is megjelent szertartáskönyve leírja például, hogyan keresztel szükség esetén a világi hívő. Egyáltalán nem a régi értelemben vett „szükségkeresztségről" van itt szó, hanem valóságos papnélküli liturgiáról. Püspökeink elrendelték, hogy ennek menetét ezentúl minden hazánkban kiadandó imádságoskönyvben közölni kell, hogy állandóan kézre álljon.

Az illetékes egyházi hatóságtól megbízott világi személy ma már bűnbánati igeliturgiát vezethet (Bűnbocsánat és Oltáriszentség, Budapest 1976, 27. o. 37. szám), igeliturgiával kapcsolatosan áldoztathat (i. m. 230. o. 20. sz.), igen szép szertartás keretében áldoztathatja a betegeket, sőt nyújthatja nekik a szent útravalót is a halál óráján (i. m. 250. o. 54., 56. skk.). A temetés új liturgiája is módot ad, hogy a szertartást világi hívő vezesse. Áldozópapok vagy szerpapok hiánya (illetőleg másirányúan igénybevett volta) esetén úgy helyes, ha „háromállomásos" temetés esetén a halott lakásán és a temetőben végzen-

dő szertartást világi személy vezeti; jó, ha ugyanaz történik az otthoni halottvirrasztás alkalmával is. A mise nélküli temetés szertartását teljes egészében szerpap végezheti. Lelkipásztori szükség esetén a püspöki karok az Apostoli Szentszék hozzájárulásával világi embert is megbízhatnak vele (Ordo Exsequiarum, n. 19). Egyébként a püspöki konferenciákra tartozik annak eldöntése, hogy adható-e megbízatás világiaknak temetési szertartások végzésére (i. m. n. 22, d). A házasságkötés új menete még nem ad módot ilyesmire, de sajátos vidékeken (például misszió területen) rendkívüli megbízatások lehetségesek, és elő is fordulnak.

Nem-liturgiai jellegű lelkipásztori elfoglaltságokra (például hitoktatásra, irodai ügykezelésre) méginkább lehet világiakat alkalmazni. Ausztriában már vannak plébániák, amelyeket szerzetesnő vezet. Az Amerikai Egyesült Államokban számos egyházmegyei irodának van női tisztviselői kara, csupán a főpásztor és a helynök a felszentelt személyek. Van papnevelő főiskola is női dogmatika-professzorral. Mindezek nemcsak elsőrendű női munkahelyek, mert 4-5 óra fizetett elfoglaltság mellett még időt és erőt hagynak az alkalmazottaknak háziasszonyi és családanyai teendőik ellátására az emberhez méltó szabadidő sérelme nélkül; hanem egyszersmind az apostoli életformát vállaló papot is szabaddá teszik a valóban apostoli munkára, hogy „mindenkinek mindene" lehessen (1Kor 9,22), és megszabadulva az anyakönyvek, az akták és a számadások béklyóiból valóban át tudja élni cölibátusának értelmét. Ilyen értelemben is „az idők jelei".

Források és irodalom: Péterffy, Carolus SJ: Sacra concilia ecclesiae romano-catholicae in regno Hungariae celebrata. II. vol. (1560—1734). Posonii 1742. — **Veress, Andreas:** Fontes rerum Transylvanicarum (Erdélyi történelmi források) Tom. I. Epistolae et acta Jesuitarum Transylvaniae temporibus principum Báthory. Kolozsvár-Budapest 1911. — **Lányi Károly — Knauz Nándor:** Magyar egyháztörténelem. II. Esztergom 1869. — **Juhász Kálmán:** A licenciátusi intézmény Magyarországon. Budapest 1921. — **ua.:** Ein Beitrag zur Laienseelsorge in der Diözese Raab. Burgenländische Heimatblätter, 21 (1959), 262—271. — **Holovics Flórián:** Baranya a XVII. század elején. Dallos Miklós pécsi püspök jegyzete 1620-ban. A Janus Pannonius Múzeum Évkönyve 1966, Pécs 1967, 171—178. — **Hermann Egyed:** A katolikus egyház története Magyarországon 1914-ig. München 1973.

Béky Gellért (Kóbe, Japán)

A KERESZTÉNY RÉSZVÉTELE A VILÁGMISSZIÓBAN

A misszió mint találkozás és szembesítés

A misszió ma már nem az, mint régen volt. Nem annyira a „vadak", holmi primitív erdőlakók a mai missziók színtere (régen is kevés volt az efféle misszió). Szerencsére a romantika kezd lekopni a misszió fogalmáról. A valóság nem egyszer kiábrándítóan józanabb, mint a hozzá fűzött képzeletbeli asszociációk voltak.

A missziós területek lakossága éppúgy érző, szenvedő, örvendező, kereső meg bűnös emberekből tevődik össze, mint akárhol másutt a világon. S nem egyszer — ez sokaknak talán meglepetésként hangzik — a misszionárius magas színvonalú kultúrával, nemes erkölcsi világképpel találja magát szemben. Sőt nem kevésszer tették már a hithirdetők azt a fölfedezést (hol csodálkozó döbbenettel, hol meg vegyes érzelmekkel), hogy az úgynevezett misszióban még mélyebb, hihetőbb, vonzóbb szellemi—erkölcsi erők dolgoznak az emberek lelkében, mint az elkereszténytelenedett, elvilágiasodott keresztény országokban.

Egy szóval, a misszió ma mindenekelőtt találkozás: évszázados, sőt évezredes kultúrák, vallások, világnézetek történelmi találkozása, egy igazi nagy szembesítés. S éppen ezért önmagunkba szállással, lelkiismeretvizsgálattal kell kezdődnie. Alázatosan be kell ismernünk fogyatékosságainkat, elégtelenségünket a nagy feladattal szemben.

Kevés helyen kell ma már a „semmiből" elkezdeni a misszionáriusnak a keresztény világkép megteremtését. Ázsiában csak úgy, mint Afrikában „nagyszámú népe lakik már az Istennek" (vö. Csel 18,10), akik ismeretlenül is szolgálják már Istent, keresik a maguk módján a Megváltót. Az isteneknek bemutatott áldozatokban, a Buddhához felszálló könyörgésekben, vagy csak úgy az ég felé kiterjesztett kezek által nem egyszer mintha maga Krisztus kérné a már otthonra találtaktól, a kiválasztottaktól: „jöjj át hozzánk is, és segíts rajtunk!" (Csel 16,9) Számtalan becsületes, „szent pogány" (Daniel-Rops kifejezése) egész élete nem egyéb, mint egy szűnni nem akaró „Rorate coeli desuper", „harmatozzatok egek onnan felül, és a felhők essék az igazat!" (Iz 45,8) néma imádsága.

Igaza volt János pápának: az igazi misszió csak most kezdődik el igazán. Ami eddig volt, csupán egyes csoportok többé-kevésbé sikerült vállalkozása, hősies (vagy nem egyszer kétes indítóokú) kísérletezése, avagy színes romantika volt csupán.

De ha mindez igaz, akkor a misszió ezután nem lehet már magánügy. Nem lehet kibújni alóla azzal, hogy a misszionáriusokra, missziós szervezetekre hárítjuk az egész felelősséget. Mostantól kezdve minden „jóakaratú" keresztény férfi és nő misszionárius kell, hogy legyen. Minden egyes kereszténynek állandóan készen kell állnia a nem keresztényekkel, a hitetlenekkel, a pogányokkal való őszinte, tárgyilagos, nyílt találkozásra, valamint arra, hogy bárhol, bármikor megfeleljen mindenkinek, aki Istenbe vetett hitéről vagy keresztény reménységéről kérdőre vonja őt. Persze szerényen, tisztességtudóan, jó lelkiismerettel kell ezt tennie (vö. 1Pét 3,15-16).

Mert a misszió legfontosabb s talán legkényesebb, de egyúttal legígéretesebb pillanata manapság éppen ennek a keresztény hitvallásra való állandó készenlétnek a nagy pillanata. A szüntelen szembesítés, a megfelelni akarás és tudás. Csak az az igazi keresztény, aki bármikor, bárhol, akármilyen körülmények között meg tud és meg is akar felelni a hozzá intézett nagy kérdések-

re, amiket a pogányság, a hitetlenség, az ateizmus állandóan felé szegez az élet értelméről, a mindenség céljáról, az üdvösségről, Istenről.

Nyilvánvaló azonban az is: az ilyen értelemben vett misszió nem szorítkozik a kifejezetten „missziók"-nak nevezett területekre vagy népekre. Az ún. keresztény országokban is megtaláljuk bőven a missziós tevékenység nagy alkalmait.

A tizenharmadik apostol

Isten azt akarja, hogy „minden ember üdvözüljön és eljusson az igazság ismeretére" (1Tim 2,4). Istennek ez az üdvözítő akarata először — hogy a Szentírás nyelvén fejezzük ki magunkat — az „angyalok közvetítésével", az angyalok „szolgálata révén" meg a próféták által valósult meg (Csel 7,53; Gal 3,19; Zsid 2,2). A tetőpont Jézus Krisztus volt. Krisztus óta pedig maga a Szentlélek hirdeti a nagy titkot: „a pogányok is Krisztus Jézusban társörökösök, egy testhez tartoznak, és az evangélium által az ígéret részesei" (Ef 3,6). Erről kell tehát a „kellő időben" (1Tim 2,7) tanúságot tennie az Egyháznak az egész világon a hivők által!

Ma sokat írnak és beszélnek a hivők általános papságáról (1Pét 2,9; vö. Kiv 19,5-6; Jel 1,6), de csak kevesen terjesztik ki ezt a megtisztelő címet és jogot a missziós öntudatra és felelősségre.

Ugyancsak divat napjainkban minden egyes keresztény apostoli hivatásáról, sőt elkötelezettségéről értekezni: a keresztség révén minden keresztény hivő, férfi és nő, fiatal és öreg valódi apostol kell, hogy legyen, ha igényt akar tartani a keresztény névre. Vagyis szüntelenül hirdetnünk kell szóval és példánkkal „annak dicsőségét, aki a sötétségből csodálatos világosságára hívott meg bennünket" (1Pét 2,9). Jézusnak tizenkét apostola volt. A tizenharmadik mi vagyunk, megkeresztelt hívek! Kivétel nélkül.

Korunk egyre mélyebben, komolyabban éli át a közös felelősség tudatát az emberiség haladását, művelődését, békéjét, a társadalmi igazságosságot stb. illetően. Ez kétségtelenül az emberiesedés, a haladás egyik legbiztatóbb jele a történelemben. Senki sem lehet közömbös az emberiség „földi üdvössége" iránt. Mindenkinek ki kell vennie a részét (kinek-kinek a maga képessége, lehetősége és hivatása szerint) az egyre nagyobb békesség, egyre mélyebb igazságosság és a valódi boldogság munkálásából.

Ha ez igaz, akkor az örök üdvösség munkálásának kérdésével szemben sem lehetünk közömbösek. Legalább is a keresztény nem maradhat veszteg, nem helyezkedhetik semleges álláspontra addig, míg csak egy ember is lesz a földön, aki még nem ismeri az igazi Atyát, aki a maga erejéből képtelen rátalálni az Útra.

Mert nemcsak gazdasági-társadalmi téren vannak még ma is elmaradott országok és népek a világon. Az ún. „harmadik világ" riasztó valóság a lélek birodalmában is! S míg létezik ilyen „harmadik világ" a lelkekben, az üdvösség

terén (s ki merné jó lelkiismerettel állítani, hogy nincs ilyen probléma), addig égető szükség lesz a missziókra és misszionáriusokra is, sőt minden épkézláb keresztény emberre.

Érthetetlen tehát azok érvelése, akik holmi lélektani, történelmi, vagy ami még rosszabb, furcsa teológiai érvekkel próbálják igazolni a misszióktól való távolmaradásukat, vagy maguknak a misszióknak feladását! Ha Isten csakugyan azt akarja, hogy „minden ember" üdvözüljön és az igazság ismeretére eljusson, s ugyanakkor a csodák nincsenek (amint régen sem voltak) napirenden az üdvösségre való rátalálásban — sőt nem egyszer éppen az ellenkezőnek vagyunk a tanúi —, akkor csak egy módját tudjuk elképzelni az isteni üdvözítő akarat tényleges megvalósulásának: minden egyes keresztény hivő nagylelkű, gyakorlati közreműködését a missziós munkában! Ha csak a papokra, a missziós személyzetre hárítjuk a világ megtérésének felelősségét, számtanilag holtbiztosra vehetjük, hogy a missziók sohasem fogják elérni az emberiség összességét. Legfeljebb ha egy részével, a kisebbik részével sikerül majd nekik úgy-ahogy kapcsolatba lépni.

Ha eddig jobbára a misszionáriusokra és a missziós nővérekre nehezedett ez a nemes és sürgető munka az Egyházban, akkor ezután minden egyes keresztény hivőnek, aki megkapta a Szentlélek pecsétjét a keresztségben meg a bérmálásban, apostolnak, misszionáriusnak kell lennie ott, ahová az isteni gondviselés állította.

A következőkben néhány gyakorlati példával szeretnénk megvilágítani, hogyan voltak már a múltban is szép számmal, s hogyan lehetnek napjainkban is öntudatos keresztények igazán misszionáriusok az üdvösség szolgálatában.

„Széles és sokat ígérő kapu" (1Kor 16,9)

Az Apostolok cselekedeteiben sok olyan eset van följegyezve, ahol az egyszerű hívek segítik az apostolokat az evangélium terjesztésében. Legmarkánsabb példa talán a Rómából kiűzött fiatal zsidó házaspár, Aquila és Priscilla esete. Szent Pál Korintusban találkozott velük, és igen nagy hasznukat vette missziós útjain. Efezusban pl. ők veszik magukhoz az ékesszólásáról és az írásokban való jártasságáról híres Apollót is, egy alexandriai zsidót. Otthon aztán „behatóbban elmagyarázták neki az Isten tanítását" (Csel 18,2.24.26). Ugyan hány magyar katolikus hivő lenne ma képes valamelyik művelt honfitársának „behatóbban" elmagyarázni az Isten tanítását?

Az ősegyházból sok följegyzés tanúskodik arról, hogyan terjesztették a hitet, Krisztus tanítását környezetükben a világi hívek: filozófusok, egyszerű kézművesek, cselédlányok, sőt még a keresztény rabszolgák is!

Az egyik legrégibb keresztény országban, Georgiában, egy rabszolgalány indítja el a megtérés folyamatát. Sikerült neki ui. odaadó ápolásával és imádságával meggyógyítani az ország királynőjét. Jutalmul azt kérte tőle, legyen

keresztény ő is! Litvánia is a mi Hedvigünknek köszönheti kereszténységét. Csak azzal a feltétellel ment ui. férjhez a litvánok fejedelméhez, hogy az fölveszi a kereszténységet.

Etiópia (Abesszínia) is jó példa a világiak missziós lelkületére. Egy kalózbanda elfogott egy egyiptomi hajót; utasait legyilkolták. Mindössze két ifjú menekült meg a mészárlástól; őket eladták rabszolgának Etiópia királyának. Később, amikor már hűségükkel és tudásukkal kiérdemelték az uralkodó megbecsülését és némi befolyásuk is volt már az udvarnál, misszionáriusokat kértek Egyiptomból, hogy Etiópia is megismerje az evangéliumot.

Az is ismeretes, mekkora szerepük volt a japán kereszténveknek a 16—17. században a kereszténység terjedésében. Takayama Ukon, a kiváló katona és dajmjó, számtalan neves kortársát vezette a keresztkúthoz. De nemcsak az előkelők között buzgólkodott: megszámlálhatatlan paraszt és szamuráj is az ő közvetítésének köszönhette a hit kegyelmét. A 16. század legkiemelkedőbb női alakja kétségtelenül Hoszokava Grácia Tamako volt Japánban. Még ma is a legnagyobbak között emlegetik a japán történetírók. Nos, ez a nemes úrnő saját buzgóságán kívül egyik udvarhölgyének, Kijohara Máriának, köszönhette hitét. A lány már akkor megismertette vele a kereszténységet, mikor még ő maga csak hitjelölt volt. Tamakót ő is keresztelte meg, mivel a magasrangú úrnőnek szigorúan tilos volt elhagyni a házat, s mert a sógun kemény rendelettel megtiltotta az előkelő japánoknak a keresztség fölvételét.

Legszebb példát talán Korea szolgáltatja a „laikus" apostolkodásra. Korea szinte az egyetlen ország Ázsiában, ahol nem a misszionáriusok kezdeményezése volt az első keresztény közösség. Néhány állami hivatalnok ui. az akkor nagy tekintélynek örvendő kínai nyelvű könyvek között keresztény könyvekre bukkant. Meglepetve kezdték tanulmányozni a számukra szokatlan és ismeretlen tanítást. Annyira megtetszett nekik, hogy másokat is beavattak a „titokba". S mikor már kioktatták őket is a keresztény tanításban, s gyakorlatilag is megpróbálták a keresztény elveket az életbe átültetni, akkor hívtak papot, hogy keresztelné meg őket. Az is világos volt előttük, hogy csak pap tudja bemutatni a szentmiseáldozatot. Nagy volt az első misszionáriusok meglepetése, amikor szinte mindent készen találtak már az Egyház megalapozásához. S hogy mennyire nem csak felületes divathullám volt ez a koreai kaland, mi sem mutatja jobban, mint a koreai keresztények hősies kitartása a múlt századi véres üldözések alatt. Még a japán kereszténvüldözők nagymestere, a hírhedt Inoue is készségesen elismerte, hogy a koreai keresztényekkel, főleg a nőkkel, nem sok sikere volt.

Ez az apostoli, a misszionárius lélek első tulajdonsága: bizonyságot tenni az evangéliumról, az ingyen kapott remény ajándékáról, mindenütt és mindenkor, ahol és amikor csak kapu nyílik a bemenetelre. Nem propagandáról, hangos házalásról van itt szó, hanem csak egyszerűen az őszinte, meggyőződéses „tanúság"-ról.

A szeretet leleményes

A világiak egyik másfajta, modern részvétele a missziós munkában az ún. „part-time" (részbeni, szabadidős) segítés. Sok országban vannak már olyan szervezetek, amelyek lehetővé teszik az önkéntes, nagylelkű vállalkozóknak (orvosoknak, tanítóknak, kétkezi munkásoknak, ápolónővéreknek stb.) a misszióban való tevékeny közreműködést. Ezek egy bizonyos időre (egy vagy több évre) kimennek a misszióba és a kórházakban, iskolákban, a mezőgazdaságban, építészetben, vagy ahol éppen kell, hasznosítják magukat mint orvos, tanító, ács, építész, agronómus, mérnök. Már a régi francia kanadai misszióban ott találjuk az ún. „donné"-kat, akik nem pénzért, hanem önként mentek ki a missziókba.

Nagyon hathatós fajtája a missziók segítésének az anyagi, pénzbeli támogatás is. Ma már nemzetközi vonalon álló, kitűnően megszervezett missziós szervezetek gondoskodnak a missziók anyagi támogatásáról. Az ide beküldött pénzadomány, anyagi hozzájárulás egész biztosan jó kezekbe kerül, és nagy hasznára van a misszióknak. A missziós személyzet eltartása, templomok, iskolák, kórházak és egyéb szükséges és hasznos fölszerelés köszönheti ezeknek a szervezeteknek létezését és zavartalan, eredményes működését. Említenünk sem kell, hogy sok világi dolgozik ezekben a nemzeti vagy nemzetközi missziós szervezetekben.

Sok olyan világi hivő van, aki összerakott, összekuporgatott filléreivel, nem egyszer jó summás összegekkel támogatja rendszeresen a távoli missziók munkáját. Matt Talbot, az ír munkás, akinek boldoggá avatása folyamatban van, szerény béréből erre adakozott legszívesebben. Ismét mások személyes kapcsolataikat hasznosítják a közvetlen segítésre: pap vagy nővér ismerőseiknek küldenek könyveket, orvosságot, kerékpárt, sőt autót stb. Vannak, akik ritka bélyegsorozatokkal örvendeztetik meg a misszióban dolgozókat. Magam is többször tapasztaltam már Japánban, mennyi örömet és jóbarátot lehet szerezni az ilyen szép emlékbélyegekkel a keresztények és nemkeresztények soraiban.

Ha szeretjük a missziókat és becsüljük az ott dolgozó papokat és nővéreket, nem kell sokat törnünk a fejünket, hogy s mint segíthetjük gyakorlatban az Isten országát. A szeretet leleményes, a nagylelkűség a legjobb tanácsadó. Az is nagy segítség lehet nem egy misszionárius számára, ha levelezünk velük, illetőleg írunk nekik, azt sem véve rossz néven, ha nincs idejük a válaszra. Sok vigasztalást, felelősségtudatot, kezdeményező, ösztönző erőt merített már nem egy hithirdető, kedves nővér az ilyen messziről jövő levelekből. Kis Szent Teréz is levelezett két misszionáriussal.

Az is jó gyakorlati módja lehet a bekapcsolódásnak a missziós munkába, hogy magunk vagy összeállva többen fizetjük egy-egy misszionáriusnak az utat, hogy néha-néha hazamehessen kipihenni magát. Csak aki a misszióban dolgozik, az érzi (főleg ha elmaradott, idegen terepen, az európai beállítottsággal

teljesen ellenkező környezetben kell dolgoznia), mit jelent az ilyen kikapcsolódás testileg és lelkileg az embernek. Nem egy ország püspöki kara (pl. a nyugatnémet is) önkéntesen magára vállalja ezeket a költségeket. A szerzetesrendek is nagylelkűen gondoskodnak tagjaikról e téren. Mégis nem kevés azoknak a misszionáriusoknak a száma, akik mögött se pénzes rokonok nem állnak, se megértő, nagylelkű hátország.

Mondanunk sem kell: csak akkor tudunk és fogunk is tenni valami érdemlegeset a missziókért, ha ismerjük őket és valóban érdeklődünk irántuk. Szükséges tehát, hogy valamennyire „beleolvassuk" magunkat a missziós irodalomba, támogassuk a missziós folyóiratokat, sajtótermékeket. Sokszor láttam már itt Japánban, milyen nagy különbségek lehetnek az egyes országok között missziós öntudat és érdeklődés szempontjából. A belgák, hollandok, franciák, írek, lengyelek pl. híresek missziós érzületükről és a missziókért hozott csodálatos áldozataikról.

A missziók története fényesen igazolja a tételt: kevés olyan hathatós eszköz van egy alvó keresztény ország és nép felrázására, új erőre kapására, mint a missziós lelkület, a missziós érzület ébren tartása, fellángolása. Az a keresztény nép, amely nem törődik a misszióval, amelynek sem igénye, sem ismeretei nincsenek a misszióval kapcsolatban, nem igen fog aktív katolikusokat, szenteket adni az Egyháznak. Legalább is korunkban nem.

Nem annyira az a fontos, mit teszünk a misszióért, mint inkább az a missziós felelősségérzet és az Isten országa iránti szeretet, amely sarkall bennünket a gyakorlati közreműködésre. Csak az a katolikus a szó szoros értelmében, aki gondolkodásában és cselekedeteiben egyaránt „missziós" érzelmű. Hiszen a „katolikus" szó „egyetemes"-t jelent. Egy ilyen tipikusan missziós gondolkozású és beállítottságú családból született például korunk egyik legnagyobb missziós társulatának alapítója, a nemrég boldoggá avatott Arnold Janssen, az Isteni Ige Társaságának büszkesége.

A mindenséget mozgató igazi hatalom

Utoljára — de legkevésbé sem utolsó sorban — meg kell említenünk az imádságot és az áldozatot. A „Jöjjön el a Te országod!" aprópénzre váltását a mindennapi életben. Furcsa dolog is volna, ha pl. valaki egész életén át buzgón imádkozná a Miatyánkot, s közben soha eszébe se jutna a misszióért, a missziós szándékokért imádkozni!

Egy japán szemlélődő nővér mondta nekem egyszer az imádságról: az imádság mozgatja igazán a mindenséget. Azért van, mozog minden, azért van a helyén és van rendben ez a világmindenség, mert vannak még, akik imádkoznak! Mennyi igazság van ennek az egyszerű apácának a szavaiban! Ő csak imádkozni és szenvedni tud a misszió sikeréért. Szinte egész életét a konyhában meg egyéb házi munkában éli le. Mégis nagyhatalmat jelent ez a csendes,

szeretetből fakadó imádság és az apró áldozatok az Isten országának terjedése szempontjából.

Ha nem lenne már senki, aki imádkoznék az Egyházért, a felebarát üdvösségéért, a missziókért: akkor kerülne valóban nagy veszedelembe nemcsak az Egyház, hanem az egész emberiség is. Míg imádkozó ember lesz a földön, nem kell félni a pokol kapuitól sem. S minél több az ilyen imádkozó keresztény, eltelve missziós lelkülettel, annál közelebb van hozzánk az Isten országa.

Nem véletlen, hogy éppen egy kínai pap olvasta ilyen értelemben Szent Péter levelét: várni, sőt „siettetni" kell az Isten napjának, az istenországnak az eljövetelét! (Vö. 2Pét 3,12) Nem úgy értve, mintha menekülni akarnánk a nagy és nehéz feladatoktól. Ellenkezőleg: éppen azáltal, hogy örömmel, hittel, önfeláldozó nagylelkűséggel dolgozunk itt és most, lehetőségeinknek megfelelően, Isten országának terjedésén és mielőbbi megvalósulásán.

Ez pedig gyakorlatban a tengeren túli és „hazai" missziókban történik, a föntebb lefestett missziós lelkület által.

Hets Aurelián (Brazília)

FÁY DÁVID INDIÁN MISSZIONÁRIUS

Brazíliában az egész ország egyházi szervezetét összefogó püspöki konferenciához (CNBB) csatolt újabb keletű országos missziós szervezet: a sokat emlegetett CIMI (Comissao Indigenista Missionária), az ősi bennszülöttek leszármazottaival foglalkozó missziós bizottság, az 1978-as évet a „mártírok évének" jelentette ki. Az idén novemberben lesz 350 éve, hogy a déli Rio Grande-i „redukciók"-ban fellázított indiánok megölték Roque Gonzales, Alonso Rodriguez és Joao de Castilhos jezsuita atyákat. (1934-ben XI. Pius boldoggá avatta őket.) Ebben az évben akarják megoldani az indiánokhoz tartozó földek határainak kérdését, és most készül az az új rendelkezés, amely törvénybe iktatja a még vad állapotban élő indiánok jogait, valamint a nemzeti életbe való fokozatos beépítésük lehetőségeit, mindenkor előtérbe helyezve szabadságjogaikat. Ezt a március végén elkészült szabályozó rendeletet tanulmányozva többször tapasztaljuk, hogy a kis tanulmányunkban fölmerülő problémákat még mindig nem sikerült megoldani. Éppen ezért térnek vissza mind gyakrabban az illetékes hatóságok és kutatók az indiánok múltjához. Az Egyház — amely legjobban érzi az őslakókkal kapcsolatos problémákat — ebben az évben a már történelmi nevekké vált vértanúkhoz sorakoztatja az újabb és jelenlegi évek hőseit is.

Minket most azoknak a magyar jezsuitáknak a munkája érdekel, akik a XVIII. sz.-ban működtek Brazília észak-keleti részén, az akkor szinte külön országrészként kezelt Nagy-Pará államban, amely magába foglalt az Amazonas óriási területén kívül több jelenlegi észak-keleti részállamot, köztük jelen ta-

nulmányunk színhelyét, Maranhao (ejtsd: Maranyon) államot. A délamerikai spanyol gyarmatokon működő Szerdahelyi Ferenc és Orosz László mellett a portugál koronához tartozó Brazíliában szó van Fáy Dávidról, a selmecbányai Kayling Józsefről, a kies gyalui születésű Szluha Jánosról és a horvátországi természet- és földrajztudós meg csillagász Szentmártonyi Ignácról. Valamennyien apostoli lelkülettel hagyták el a külföld előtt akkor ismeretlen hazájukat, és a legprimitívebb törzsek közti térítő munkájukért valamennyien börtönt szenvedtek a „legkeresztényibb király" országában, Portugáliában. Mindegyikükre áll a mondás, amit a nagy magyar kortárs délamerikai kutató botanikusról, Henke Tádéról mondott az olasz Malaspina, beutazva spanyol szolgálatban a Tűzföldről Alaszkáig terjedő partokat: „Miféle nép lehet az, amelynek ilyen fiai vannak?"[1]

Most csak fáji Fáy Dávidról és munkásságáról beszélünk. Az Abauj megyei Fájban, a mai Magyarország északi csücskén, a család ősi székhelyén született 1721. febr.22-én. A család valamennyi ága akkor már nemzedékeken keresztül a kálvinista vallást követte. A kis Dávidot születésekor édesapja még protestáns lelkésznek szánta. Apját, Gábort egy morva jezsuita a pozsonyi országgyűlésen térítette át a katolikus hitre, de édesanyját, Koós Mária Zsuzsannát csak fia áldozata és missziós tevékenysége hozta a katolikus egyházba.

Alsóbbfokú iskoláit a jezsuiták híres nagyszombati Seminarium Marianumában kezdte, majd 1736-ban a rend bécsi újoncházába került. A noviciátus elvégzése után Szakolcán folytatta a humanista tanulmányokat, majd Nagyszombatban végezte a három éves bölcseleti tanfolyamot. Ezután Sopronban és Győrött az alsóbb osztályokban tanított, majd a világszerte kipróbált „Ratio Educationis" szerint Nagyszombatban poézist adott elő.

Életrajzírója, P. Kayling úgy véli, hogy tanárkodási idejének megrövidítése a rokonok kérésének köszönhető. Ismét Bécsbe kerül a teológiai tanulmányok elvégzésére. De ott annyira legyöngült egyébként is mindenre kényes egészsége, hogy a teológia befejezésére áthelyezték a kassai főiskolára. A hazai levegő és a szülőföld közelsége oly jó hatással volt rá, hogy tanulmányainak teljes befejezése előtt még föl is szentelték. Első miséje nagy ünnepélyességgel szülőföldjén folyt le. De édesanyja ekkor is hajthatatlan maradt. A szentelés után az apa hamarosan meghalt. Ekkor a fiatal pap heroikus cselekedetre határozta el magát. A jezsuita iskolákban színdarabok és előadások témáját gyakran merítették a tengerentúli missziók hősi életéből, mert ezeknek az előadásoknak fő célja a lelkes, optimista, eredményes életre való nevelés. „Az etikus vagy morális hérosz, a mártír vagy önfeláldozó misszionárius, aki legyőzi a sátán hatalmát, önmagán arat elsősorban győzelmet, de győz a világ felett is, és örök életet szerez magának." Csak 1740—1772 között a rend 12 gimnáziumában 621 különböző ilyen színdarabot adtak elő.[2] A licenciátusi és doktori cím megszerzésekor rendezett viták is igen sokszor merítettek a missziók életéből. Fáy lelkében megért a gondolat, hogy a missziókban eltöltendő életét ajánlja fel Krisztusnak anyja katolizálásáért.

Többszöri kérelmét utasította vissza a rendi vezetőség Rómából, már csak azért is, mert az osztrák—magyar provinciának nem voltak missziós területei a tengeren túl, de főképp gyenge fizikumára való hivatkozással. P. Retz Ferenc római generálisnak nem tetszettek missziós tervei, tudván tudományos és tanári képességéről és nemesi származásáról, amely az otthoni, különösen a felvidéki körökben szép eredménnyel biztatott. Először is kitörölték a nevét abból a névsorból, amelyet a paraguayi provincia prokurátora, Orosz László állított össze. Másik két levelére is nemleges választ kapott. Közben a harmadik próbaévre Besztercebányára helyezték át, majd a kassai főiskola katedrájára került mint a héber és káld nyelv tanára. A mindig szerény és eredményeivel sohasem dicsekvő szerzetes kissé kellemetlenül érezte sokszor magát volt tanárai sorában, mikor a bölcseleti és hittudományi nyilvános vitatkozásokon is szerepet kellett vállalnia. A tanításon kívül még a tábori lelkész tisztét is betöltötte, és mindenfelé prédikációkat, lelkigyakorlatokat, nagyböjti beszédeket és előadásokat tartott. Katonai kórházak, börtönök és a gyóntatószék is várták szolgálatait. Sokoldalú tevékenysége is mutatja szellemi és lelki rátermettségét és munkaszeretetét.

Végre 1752. máj. 13-án mégis megérkezett a generális levele, amelyben megengedi Fáynak, hogy tengeren túli misszióba mehessen. P. Kaylinget rendelték melléje. Még abban a hónapban elindultak Kassáról, nem is tudva még, melyik misszióba mennek. Kayling nagy részletességgel írja le az emődi kastélyban összegyűlt nagy családtól való megható búcsúzást. Útjuk az akkori viszonyokhoz képest is viszontagságos volt, Budán, Velencén keresztül Genováig, ahonnan egy igen veszélyes, rozoga hajón megtett tengeri út után jutottak Lisszabonba, a tengeren túli missziókba menők indulási helyére. Sokáig kellett várniuk hajóra. Hosszú beszámolót írt onnan édesanyjának.[3] Részletesen leírja útjukat, a veszélyeket, a Gondviselés jóságát, a portugál fővárost és kikötőjét, „melyhez hasonló nagyságú nincs Európában". Nem tetszett neki a városban a sok piszok. Megtanult portugálul. Brazíliáról már sokat hallott és tanult. Elmondja anyjának, mi vár rájuk az új országban. Ebben a szép írású levélben annak az érzésének is kifejezést ad, hogy a földi életben nem látja többet édesanyját, aki még az útra is ellátta pénzzel és gondoskodásának jeleivel. Valóban Brazíliában megkapta két rendtársa levelét: értesítik az örvendetes eseményről, hogy édesanyja katolikus lett, és egyben haláláról is. Egyikük azt írja, hogy egy titkot akar elárulni neki: édesanyja lélekben már jóval halála előtt katolikus volt.

Lisszabonból való bonyolult elindulásukról és a tengeri út nehézségeiről legjobb forrás magának Fáynak a levele. Maranhaoba való megérkezésük után írta, még magán viseli a tengeri út fáradalmait. Negyven hajó indult el 1753. jún. 1-én a régi portugál felfedezők: Vasco da Gama és Pedro Alvarez Cabral indulásához sokban hasonló szertartások mellett. A búcsúzás utáni nap a király és udvartartása még egyszer kilovagolt a Tajo folyó torkolatához közel fekvő belémi emlékkápolnához (most toronyhoz), amelyet a nagy portugál fel-

fedezések emlékére építettek. P. Fáy leírja, hogy a király jelenlétében a provinciális őt nevezte ki a misszionáriusok főnökévé az utazás alatt. Az ő hajójának „Divina Providencia" volt a neve. A nyílt tengerre való kiérés előtt a hajók még nyolc ágyúlövéssel üdvözölték Szent Julianus várát, amit az hét lövéssel viszonzott. Ki gondolhatott akkor arra, hogy pár év múlva éppen ennek a várnak a börtöne lesz többüknek lakóhelye, magának Fáynak sírja is? Pedig azzal búcsúzott: „Lisszabontól és egész Európától búcsút vettünk. Szerencséltesse az Úristen mindenekben maga szentakarattya szerint örökké!"

Útjuk veszélyeit, nehézségeit írja le a továbbiakban. Rögtön tengeri betegek lettek. Fáy különben is nemcsak a tüdejével küszködött mindig, hanem gyomrával is. Már az úton is érezte és a missziókban is sokszor tapasztalta, mennyire kell vigyáznia étellel-itallal. Hamar elfogyott a magukkal hozott ezer citrom és narancs. Bort csak Antal, János és László testvérei névnapján ivott az egészségükre. Gondolatai akkor még bizonyára többet jártak az elhagyott hazaiak között, mint a rájuk váró ismeretlenben. Élete végéig megmaradt benne a családjához való ragaszkodás és szeretet, kezdve a szülőkön és testvérein egészen az első levélben emlegetett „aprószentekig", vagyis a kis unokatestvérekig. Hazája szeretetét is megőrizte és vitte magával mindenfelé. Lisszabonban sokat beszél minden érdeklődőnek Magyarországról, amelyről nagyon keveset tudnak, és „olyan szomorúan nevetséges kérdéseket tudnak feltenni tudatlanságukban."

A hajókaraván 46 napig tartó tengeri út után júl. 16-án érkezett meg Maranhaoba, ahová a nem portugál származású missziósokat irányították. Nagy Te Deum-mal zárták a napot a hajón. Harmadnap már ki is szállhattak a 150 évvel azelőtt a franciáktól alapított Sao Luiz-ba, amit Fáy egyszerűen a tartomány nevén Maranhaonak nevez. Az egész kollégium kivonult fogadásukra. Ünnepélyes körmenettel vonultak a kikötőtől a templomi hálaadásra. P. Fáy itt azért imádkozott, hogy az új világban „lehessen az Úrnak törékeny edénye neve dicsőségének hordozására". A hálaadás mellett újra könyörgött édesanyja megtéréséért, és minden szándékát erre a célra ajánlotta fel. Könyörgését az Úr már akkor meghallgatta.

A levél ezután áttér az új országgal való első kapcsolatainak leírására. Első étkezésükkel kapcsolatban elmondja, milyen sok és „ízletes amerikai gyümölcsökkel és nektárra emlékeztető itallal ismerkedtek meg az európaiak". Amilyen nagy vágyakozással igyekezett ő erre a tájra, ugyanúgy szeretne most az ő kedves édesanyjának is sokat mesélni a vidékről. Ezért leírja mindazt, amit a már itt töltött két hónap alatt látott és hallott. Maranhao szigetét nagyon szépnek találja, nem túlságos nagynak a várossal és 4—5 faluval. A városban portugálok laknak és afrikai rabszolgák. Leírja ezek helyzetét. Külön részletezi az indiánok viszonyait, szabadságjogait, a jezsuitákhoz való kapcsolatait. Előre megérezte, mi lesz élete főproblémája az indiánok között. „A falvakban csak indiánok laknak, de ennek a szigetnek indiánjai már mind keresztények. De van igen sok pogány indián az erdőkben."

„Hús dolgában bővelkedik az ország, de kenyér és bor nem találtatik. Hanem kenyér helyett vagyon valami gyökér, melyet az idevaló nép mandiokának, a luzitánusok pedig ‚farinha de pau'-nak, azaz falisztnek neveznek. Ez olyanforma gyökér, mint a retek vagy a bokros karórépa, belül fehér, kívül fekete." Ha e leírás alapján édesanyjáéknak nem is lehetett valódi elképzelésük a brazíl mandióka igen kiadós, bokros gyökeréről, lisztté való feldolgozásának nehéz módját kielégítően írja le annak is, aki már ezt személyesen is láthatta. Leírja az amerikai burgonya használhatóságát, de veszélyességét is. „Én ugyan nem eszem, hanem úgy mondván csak kóstolgatom . . . Vagyon ugyan még egy kevés száraz kenyerem a hajóbul, de azt csak konfekt helyett eszem, mikor már derekasan éhezem . . ." Hamarosan elérkezett az idő, mikor már ez a száraz kenyér sem maradt meg. „Ha pénzecském lett volna, vagy két hordó makarónit, vagy búzalisztet vettem volna . . . de ennek egyéb orvossága már nincs, hanem a békességes tűrés . . ." Rögtön megtanulta, hogy a misszionárius élete lemondás. Még arról is le kell mondania, hogy a rengeteg madár között az európaiakhoz hasonlót is fel tudjon fedezni, kivéve a baglyot. A növényvilág tanulmányozása közepette sajnálattal állapítja meg, hogy nem hozott magával európai veteménymagot. — Kár, hogy nem maradt ránk több levele, elöljáróinak küldött jelentése. A gyorsan meginduló munka, a lázas tevékenység, a hajók ritka indulása, a partvidéktől való elszakadás, majd a börtönélet kegyetlensége akadályozta meg, hogy saját leírásában is még többet megtudjunk életkörülményeiről.

Pár napi pihenés és pár hetes előtanulmányok után már augusztus elején meg is kapta első beosztását: Sao Luizt, a jelenlegi helyi fővárost (a tengerről nézve jobboldalt) a szárazföldtől elválasztó Szent Márk-öböl partján fekvő, aránylag új alapítású (1719) Tapuitapera[4] indián telepre. Ma Alcantarának hívják a történelmi nevezetességű kis városkát. Számunkra azért is emlékezetes, mert itt működött évtizedeken keresztül a most Sao Luiz-ban élő Msgr. Papp László, aki néhány magyar szeminaristával (a Minas Gerais államban plébánoskodó Vigh Józseffel stb.) együtt majdnem 40 évvel ezelőtt a Sao Luiz-i főszemináriumban készült a papi pályára.

A maranhaoi egyházmegyét (még mint a lisszaboni pátriárkának alávetett püspökséget) a Magyarországnak a törököktől való felszabadításán annyit fáradozó XI. Ince pápa szakította ki az első brazil salvadori püspökség területéből 1677-ben. Alcantara ma már nem tartozik Sao Luiz-hoz, hanem a pinheirosi prelaturához, ahol pedig később P. Fáy dolgozott, az ma a vianai egyházmegye területének felel meg. Óriási területekre kell gondolnunk, ha brazíliai működésének határait akarnánk körülírni. Még századunkban is ilyenek voltak az Acreban működő P. Furák Tibor szervita missziós plébániájának határai.

Óriás volt a bejárandó terület, de a lakosság száma kicsi. Még ma is az ország egyik legritkábban lakott területéről van szó. Az indiánok számát sem a felfedezéskor, sem napjainkban, sem Fáy idejében nem lehet megállapítani. Egész törzsek pusztultak ki azokon a területeken is. Elsősorban a különböző

csoportokhoz tartozó emberevők irtották egymást, de a rabszolgatartó portugálok sem kímélték őket. A természet és a táj veszélyei mellett a betegségek és a szenvedélyek különböző formái is pusztítottak a sokszor romantikusnak tekintett indián berkekben. A lakosságot az indiológusok általában négy nagy csoportra osztják, ezen belül különböző nyelveket beszélő és különböző fajokhoz tartozó törzsek vannak. Őstörténetileg is a legrégibb cölöpös telepeket találjuk a szárazság éveiben ott, ahol magyar misszionáriusaink működtek: a híres esteraria-kat[5] a Pindaré-Maracu völgyeiben.

P. Fáy pár éves missziója alatt kapcsolatba került a tupi-guarani indiánok közül a guajajara és jacaquara törzzel (ez a nagy csoport bizonyos osztályozásban 29 törzset foglal magában, és aránylag legjobban egyetértettek a portugálokkal), de dolgozott az ellenkező véglet: a legvadabb gês-tapuias csoport harmincnál is több törzse közül a gamlas, caiapós, timbiras, coroas, coroados,curinsos törzsében is. Az anastációi (Sao Paulo egyik városrésze) magyarok bizonyára sohasem gondoltak arra, hogy indián törzsekről vett utcaneveik a XVIII. sz.-ban mennyire otthonosak voltak néhány magyar misszionárius ajkán.

P. Fáy sokszor elgondolkodhatott: miért nem sikerül ezeket az ellenséges vagy egymás iránt közömbös törzseket egy nemzetté, egynyelvűvé tenni. Az indián elmaradottság egyik legjellemzőbb sajátossága éppen az, hogy pár kilométeres távolságban már nem értették meg egymást, nem volt, amit egymásnak átadjanak. A portugálokkal való állandó harc oka is a szellemi és általános színvonalkülönbség volt.

Bátyjának, Lászlónak írt hosszú levelében kifejti első állomáshelyének nevét: Tapuitapera „a mi nyelvünkön, vagyis a brazilok nyelvén (milyen hamar otthonosnak érezte magát!) annyit jelent, hogy a tapuiók helye. Tapuio pedig barbárt jelent. Minket pedig tapuitingának hívnak, ami annyit jelent, hogy ‚fehér barbár', vagyis fehér ember, de nem portugál." Egy másik szót is megmagyaráz: a caribebét. A magyar misszionáriust hívják így, akit jobban szeretnek, mint a portugálokat. Leírja, hogyan örvendezett egy indián az ő szobájában a másik magyar, Szluha páter jelenlétében; ugrándozva csak azt mondogatta: „Tapuitinga katu . . . tapuitinga katu . . ." vagyis: fehér barbár jó ember . . . Észrevette ui., hogy Fáyék nem tudnak jól portugálul. Azért is szerették annyira Fáyt, mert sok maga fabrikálta ajándékot adott nekik.

Útleírásai is érdekesek. Elmondja, hogy az egyetlen közlekedési lehetőség a tengerparton a víz, a belső vidékeken szintén a rengeteg folyó, vagy öszvérháton ill. gyalogosan. „Az erdők, amiket bejártam, nagyon szépek . . . de a veszélyek elszámolhatatlanok és nagyok." Észreveszi, milyen különös, nemes, kemény, fekete fák veszik körül. Beszámolóiból persze nem hiányozhat az éghajlat megemlítése, hisz európai embernek rögtön ezzel gyűlik meg a baja. Az Egyenlítőtől 3°-kal mélyebbre, a tengerszinttől alig 55 m magasságig, az ország legmelegebb és legcsapadékosabb vidékére került a magyar felvidék pereméről származó misszionárius. Az Atlanti óceánba siető folyóknak és az

Amazonas jobboldali mellékfolyójának, a zabolátlan Tocantinsnak vízválasztója, a halban és piranhában dús, kb. 400 km hosszú Pindaré folyó vidéke lesz tevékenységének színhelye. (A Tocantinson most kezdik építeni Észak-Brazília legnagyobb vízi erőművét, Tucuruit.) A Pindaré völgye különösen gazdag olajtartalmú diókban, pálmákban, kókuszokban, sőt ásványi termékekben is. Volt idő, mikor messze vidékeket hozott lázba állítólagos aranyleletei miatt.

Tapuitaperai működésének idejére esik édesanyjának halála, amiről nem felejti el megemlíteni, hogy ő ezt a halál napján pontosan megérezte. Első missziós állomásáról hamarosan egy kisebb telepre, Szent József falucskába helyezték át. Itt honfitársa és élete eddigi szakaszának emlékírója, Kayling is meglátogatta, és örömmel látta, milyen szeretettel vették körül hívei, kivétel nélkül: indiánok, feketék és portugálok. „Úgy élt ezen a telepen, mintha a rendházban, elöljárói figyelmétől élt volna, hisz arra kérte már előbb rendfőnökét, hogy a legsanyarúbb misszióba küldje őt." Már első munkahelyén „santinho"-nak, kis szentnek hívták.

Életrajzát ettől a ponttól kezdve P. Eckart Anzelm folytatja. Ő említi, hogy négyes fogadalmát 1755. ápr. 15-én tette le. Ezután hamarosan az acarai misszióba küldték P. Szluha Nep. János mellé. A Mearimba torkolló Pindaré (Pinaré) völgyében sok megtérésre váró indián élt.[6] Köztük az acarai törzsek. Itt már az eddigieknél is szabadabban mozgott, mert a guajajará indiánok egy része már elhagyta erdőit, és letelepedett a jezsuita redukciókban. Nem kis munkába került ez a jezsuitáknak. Először a törzsek nyelvét kellett megtanulniok. Utána a páter az új falu mindene lett. Fáy is megtanulta a németen, latinon, angolon kívül a portugált, majd a tupi-guarani és a gês-tapuia csoport tájszólásait is. Sikerei és az eredmények mindjobban kezdtek mutatkozni. Nemcsak a már letelepedett és a páterektől megszervezett életet elfogadó indiánokkal törődött. Sikerült letelepedésre és falu, vagyis redukció alapítására rábírnia az erdőben még nomád életformát követő két törzset is: az alsó ajkukat óriássá növesztő és mind nagyobb lyukkal átfúró, s ezért magukat „gamellas"-nak hívó törzseket.

De buzgóságának és törekvéseinek hamarosan végzetes következményei lettek. Mikor a Pindaré veszélyes területein lakó amanajos indiánokkal is megegyezett, hogy elhagyják erdeiket és letelepednek, saját maga részére a brazil területekről való kiutasításának folyamatát indította meg. Eljárásában ugyan nem volt semmi törvényellenes, hiszen még II. Péter király felhatalmazta a jezsuitákat a missziók ügyeit szabályozó rendeleteivel a XVII. sz. vége felé, hogy „a hithirdetők bármily feltételek mellett megegyezhetnek az indiánokkal, ha ezek feltételekhez kötik abbeli készségüket, hogy erdeiket elhagyják, és Krisztus hitére térnek".[7] Az indiánok P. Fáy előtt ünnepélyesen előadták, hogy hagyják felvenni magukat Isten fiai közé, és még a portugál királynak is engedelmességet fogadnak, csak azt kötik ki maguknak, hogy a portugáloknak nem robotolnak, hanem ragaszkodnak szabadságukhoz, földjeikhez, nyelvükhöz. A cseh származású P. Wolff Ferenc hasonló megegyezést kötött nemrég a

guajajaras törzzsel, és ehhez megszerezte az akkor uralkodó osztrák származású Mária Anna királynő hozzájárulását.

Fáy meghallgatta az előterjesztést, de semmiféle szerződést nem kötött velük, mint ahogy a provinciálishoz címzett későbbi védőlevelében kifejti. Hiába volt azonban védekezése: a viharfelhők már jelentkeztek először saját feje fölött, majd az egész rend fölött is. Elöljárói, a veszélyt megelőzendő, az acarai (most Monaco) missziós telepről a Sao Luiz-i kollégiumba hívták be teológiai tanárnak. De már nem volt menekvés. Az abszolutizmusnak Portugáliában közismert megvalósítója, a gyönge I. József király melletti teljhatalmú miniszter, Sebastio José de Carvalho e Melo, közismert nevén Pombál őrgróf, már előkészítette a rend kitiltását és a száműzetést megokoló vádakat. A vádlottak sohasem kerültek bíróság elé, hogy felmentést vagy elítéltetést, tehát igazságot kapjanak. Fáy elsőként nyitja meg az évekig tartó deportálási folyamatot. Ráadásul Para és Maranhao kormányzója akkor éppen Pombál testvére, Francisco Furtado de Mendonca volt, bátyjának hűséges kiszolgálója.

1757 végén érte Fáyt a kormányzói parancs, hogy azonnal el kell hagynia a gyarmatot. Nov. 28-án már hajóra is szállt négy rendtársával az Amazonas torkolatánál levő Pará kikötőjében. Aki pár évvel ezelőtt annyi reménnyel, áldozatkészséggel érkezett az amazonasi tájakra, a barokk szellem nagy missziós gondolatával eltelve, minden munkáját és áldozatát édesanyjáért és sok más lélek megmentéséért ajánlva, most mint vádlott, éppen csak meg nem bilincselve hagyja el ezt a földet. Hamarosan többi honfitársának, köztük a nagy tudós Szentmártonyinak is megalázva kellett elhagyniok, éppen annak a kormányzónak parancsára, akinek határmegállapító bizottsága részére annyit dolgozott P. Szentmártonyi.

A sokat betegeskedő P. Fáy útja most még több szenvedéssel volt tetézve. Egész úton ágyban fekvő beteg volt. 1758. febr. 15-én, harmadfél hónap múlva érkezett meg hajójuk a portugál főváros kikötőjébe. A többi jezsuita kitoloncolása külön fejezetet követelne. Az ő meghurcolásának állomásait sincs itt szándékunkban végigkísérni. A vádat, hogy az indiánokkal jogtalanul kötött az állam érdekeit sértő megegyezéseket, soha nem bizonyították be. A börtönökben semmiféle papi működést nem végezhetett, sőt még misézni is csak nagyritkán tudott. Ő, aki a missziókban számtalan akadály ellenére annyi területet bejárt szárazon és vizen, aki igazán tudta értékelni a szabadságot mindennél többre becsülő indiánok életét, aki azelőtt a tűző egyenlítői napsugár melegét tűrte, most a börtön korlátai között és homályában senyvedt. És senki sem kérdezte, miért van ott. Mikor Mária Terézia királynő közbenjárására szőnyegre került a magyar misszionáriusok kérdése, Fáy már nem volt az élők sorában.

P. Eckart börtöne több helyen Fáy börtönének közelében volt. Megfigyelhette a nagy hatást, ami Fáy szenvedéseiből, az igazságtalan büntetés békés tűréséből sugárzott, még börtönőreire is. Talán legtöbbet a spanyol határhoz közeli Almeida kaszárnya börtöneiben sínylődött. Már a halál fenyegeti súlyos betegségében, mikor Szent Alajoshoz folyamodik. Amikor már fel tudott ülni,

hálából felvette az Alajos nevet, mert neki tulajdonította gyógyulását. Brazíliából küldött első leveleiben leírta a gazdag egyenlítői flórát és faunát; itt — mint P. Eckart mondja — „egyetlen társaságunk a nagyszámú patkány volt."

Mikor az indiai Goából kiűzött külföldi jezsuiták is megérkeztek Portugáliába, a diadalmas Pombál őrgróf úgy rendelkezett, hogy az összes külföldi jezsuitát a Tajo partján fekvő Szent Julián erőd félelmetes, ósdi börtöneiben kell összegyűjteni. Emlékszünk: ez az erőd adta az utolsó üdvlövéseket elindulásukkor. Mennyire más fogadtatást kaptak most! Most a halál kopogott sűrűn az erőd hirtelen megszaporodott lakóinak ajtaján.

Fáy tüdő- és bélbaja következtében már többször nézett szembe a halállal. 1767. jan. 12-én teljesen felkészülve fogadta. „Inkább alvónak, mint halottnak néztük volna" — írja róla Eckart. A várbörtön kápolnájában temették el még aznap késő este.

Portugáliai kálváriájuk alatt, mikor egyik börtönből a másikba hurcolták őket, félévig voltak Braga városában, ahol Pombál halálos ítélete fenyegette őket. Ebben az ősi városban látható a székesegyházban D. Henrique hercegnek, „magyar király fiának" kétszáz évvel előbb felállított síremléke.[8] Elmélkedésében kérdezhette, mit keresett a XII. században magyar királyfi Portugáliában. Akkor a magyaroknak nagy becsületük volt a testvérsorsú népnél; most őt fogolyként hurcolják azért, mert az indiánoknak a szeretet vallását hirdette az Amazonastól délre. Talán valamikor állítanak a magyarok a közelben egy kálváriát is.

JEGYZETEK [1] Délamerika és a magyarság történeti kapcsolatai. (Délamerikai Magyar Hírlap Naptára az 1949. évre. 78. o.) [2] Hets J. Aurelián: A jezsuiták iskolái Magyarországon a XVIII. század közepén. Pannonhalma, 1938, 68kk. [3] A levelek az emődi levéltárból kerültek az egri érseki levéltárba. Portugál fordításuk Rónai Páltól. [4] A brazíliai missziókra vonatkozólag leginkább felhasználtam: Candido Mendes de Almeida: Memorias para a história do extincto Estado do Maranhao . . . Rio de Janeiro, 1860 és Serafim Leite SJ: História da Companhia de Jesus no Brasil, Rio de Janeiro, 1938—1949 c. nagy összefoglaló munkájának idevonatkozó 3, 4, 7, 8. és 9. kötetét. [5] Estevao Pinto: Indigenas do Nordeste. S. Paulo, 1935. 262. o. [6] Serafim Leite i. m. III. 185kk. [7] Hets Aurelián: Magyar-portugál kapcsolatok . . . A Délamerikai Magyar Hírlap 1960-as számaiban és a Sao Paulo-i Szent Imre Kollégium 1960-as évkönyvében.

IRODALOM: Elogium posthumum P. Davidi Aloysii Fáy, e Societate Jesu in carcere Arcis S. Juliani ad ostia Tagi . . . variis Epitaphiis illustratum. Eredetije a kalocsai érseki könyvtárban. — Fáy Dávid múltszázadi hittérítő levelei Amerikából. Közli Foltin János, Budapest 1890. Portugál fordítása: As cartas do P. David Fáy e a sua biografia por Paulo Rónai. Rio de Janeiro 1945. — Bangha Béla: Magyar jezsuiták Pombál börtöneiben. Ü. M. XV. — Szittyai Dénes SJ: Egy magyar hithirdető a Pombal-féle egyházüldözés rémnapjaiban.

VI. PÁL PÁPA VÍZKERESZTI BESZÉDE

Epifánia, amint a tudósok mondják és a hivők is tudják, sokrétű ünnep, bár jelentése egyetlenegy: Isten Jézus Krisztusban kinyilvánítja önmagát.

Az ünnepnek egyik olyan oldala, amelyre ma nagyobb tekintettel vagyunk, a kereszténység egyetemes volta. Jézus születése után az Egyház azt kérdi önmagától: Kihez jött Krisztus? És azt feleli: Minden emberhez. Dehát nem zsidó volt az Úr? És a zsidó nép nem zárkózott-e fajilag, vallásilag, történelmében és előjogaiban önmagába? De igen. Azonban éppen ez a megtestesülés csodálatos értelme: egyetemes jellegű, nem csupán az Ószövetség kiválasztott népére vonatkozik, hanem minden népre, minden időre és minden helyre, az egész történelemre és az egész földre. Határtalan, az egész emberiségnek szánt, megteremti az emberiség fogalmát, sorsát alkotja. Krisztus előtt még sohasem merült föl a világnak ilyen felfogása, és az eddigi tapasztalat szerint rajta kívül ez a felfogás nem sarjad ki, nélküle nem jut uralomra. Egy isteni titok emberi eredménye ez: Isten kinyilatkoztatása, amint a hiteles vallás csúcspontján hírül adja önmagát, túlér minden faji, történelmi és földrajzi határon, és világosságát az ember egész látóhatárára kisugározza. Olyan esemény, olyan eszme, amely egyaránt megváltoztatja és újjáalakítja az egyéni és a társadalmi életet. Krisztus az emberiség középpontja, Krisztus a királya, Krisztus a napja.

Ez az egységes és ökumenikus szemlélet, amelyet a kereszténység hozott a világba, minden figyelmet megérdemel tőlünk, modern katolikus emberektől. Mi ma jobban meg tudjuk érteni, bensőségesebben csodálni, mint az elmúlt időkben lehetett. Napjainknak egyik nem elhanyagolandó apologetikus témája ez. Egyfelől ugyan sajnos vallásellenes vagy egyszerűen vallás nélküli irányok jellemzik ezt az időt, másfelől azonban elgondolkodás a kereszténység igazi, eredeti eszményeiről, az emberi nem békében és szeretetben való egységéről. Ez is időszerűvé és áldásossá teszi a kereszténységet.

Tudjuk, milyen elbűvölő egyszerűséggel kerül bele a nagy emberi sorsnak ez a remek látomása Vízkereszt evangéliumába. Már a 4—5. századtól felismerte az Egyház a napkeleti bölcsek imádásáról szóló tudósításban annak a kezdetét, sőt szinte mintáját, ahogyan az emberek, mindenekelőtt a pogányok Krisztushoz közelednek. Halljuk csak Szent Ágostont: „A bölcsek, primitiae gentium — a népek zsengéje — azért jöttek, hogy Krisztust lássák és imádják. Ezzel nemcsak saját megmentésüket érdemelték ki, hanem minden nép kép-

viseletében jöttek üdvösségük érdekében." Halljuk utána Nagy Szent Leót: „(Az Úr) nyomban azt akarta, hogy mindenki megismerje, ő, aki mindenkiért akart születni." Halljuk a Sacramentarium Gregorianum liturgiáját: „Mindenható örök Isten, a hívők lelkének fénye, Te megszentelted ezt az ünnepet a zsengeáldozattal: eltöltöd dicsőségeddel az egész világot, és fölkelted világosságod sugarait a Neked alávetett népek fölött."

Az első századokban ennélfogva Epifánia ünnepét úgy tekintették, mint az ember Krisztushoz való meghívásának ünnepét. Ezt még most is megtehetjük, ha átadjuk magunkat ennek a titokzatos üdvrendnek, a vallásnak, a keresztény életnek, amely által Krisztus és rajta keresztül Isten eléri a lelkeket, és ha tanulmányozzuk a lélek megvilágosodásáról és a hit előzményeiről szóló tanítást; vagyis próbáljuk fölfedni az Epifánia belső lényegét, az isteni vonzóerőt — ha csak a tények és jelek nyelvén is —, amely Krisztushoz viszi a szíveket, úgy, ahogyan a bölcseket Betlehembe vezette. Roppant érdekes kutatási feladat. Mi azonban ma nem annyira az isteni hívásra gondolunk, nem annyira arra, ahogyan Krisztus vonzza a népeket, hanem inkább Krisztus útjára a föld népei felé. Tehát inkább ennek az ünnepnek a külső oldalát tanulmányozzuk és a világba való szétáradását szemléljük: arra az emberi tevékenységre szegezzük különösen tekintetünket, amely igyekszik megadni a keresztény kinyilatkoztatásnak a még hiányzó, de őt joggal megillető tényleges egyetemességet. Ezért Epifániában az első missziós ünnepet látjuk, mintegy az utazás nyitányát, — nem azét az útét, amely a hitetleneket vezeti Krisztushoz, hanem azét, amely Krisztus misszionáriusait vezeti a hitetlenekhez.

Nézzük hát meg ezt a nagy és súlyos missziós problémát. Mint mondtuk, Epifánia ünnepében a keresztény üzenet egyetemességének kifejezését látjuk; a lehetőséget, hogy minden emberhez eljusson, és ennek nehézségeit; látjuk azt a sajátos sorsot, hogy a közelállók mintha nehezebben fogadnák be Krisztust, mint a távoliak, — ezeknek szörnyű dráma, amazoknak boldog szerencse. Már az evangéliumnak ezen a lapján is megvalósul Jézus nagy szava: „Izraelben nem találtam ekkora hitet! Ezért mondom nektek: Sokan jönnek majd napkeletről és napnyugatról . . . az ország fiait pedig kivetik . . ." (Mt 8,10-12) A bölcsek jelenete még nem mondja meg nekünk, mi lesz a világon való missziós terjeszkedés hajtóereje, még semmit sem mond az irgalmasság követelményéről, ösztönzéséről és sürgetéséről. De már megérteti velünk, hogy a Krisztus felé tartó vagy Krisztus felől jövő mozgást egy mély meggyőződés idézi elő, rejtett, magasabb értékek elbűvölt észrevétele, a külső lépteket mozgató belső hívás, égi jelek és földi jótanácsok összeolvadása, adni tudás, áldozati készség, amely mindent felajánl, hogy cserébe kilátása legyen Isten országára és szemléletére, és nem húzódozik attól, hogy imádva hajoljon meg egy nyomorult jászolban fekvő gyermek előtt, ha szívében már fölcsendül a mennyek öröme.

ÚJ MISSZIÓS KORSZAK

Részlet a holland püspöki kar 1974-es körleveléből

A kölcsönös támogatás

Együtt Krisztusban

Hogy a helyi egyházaknak a ránk virradó missziós korszak során mélységes egységben kell maradniok egymással, azt könnyen megértjük mint korunk követelményét. De az elválást tiltó legmélyebb indíték nem azokban a körülményekben van, amelyek között ezeknek az egyháznak élniök és dolgozniok kell, nem is problémáikban, amelyek ma fölmerülnek, holnap talán már megoldódnak. A legmélyebb indíték egy állandó adottság: Krisztusban való kölcsönös közösségük isteni ajándéka.

Pál apostol a leveleiben egy képpel fejezi ki, amit mondani akarunk: egyetlen test tagjai vagyunk, amelynek a feje Krisztus. A keresztények — írja Pál — Isten Lelkétől megszentelve, benne megigazulva, a keresztség által egy testet alkotnak Jézus Krisztussal (1Kor 6,11; Róm 6,3). Ez a tény ugyanígy új viszonyt teremt egymás között is. Mindannyian, zsidók és görögök, rabszolgák és szabadok, egy test lettünk a keresztség által, az ugyanegy Lélek erejében.

Az emberi testnek sok és különféle tagja van, mégis egyetlen egész. És a tagoknak — amelyek mindegyikének megvan a testben a maga helye és szerepe — külön-külön foglalkozniok kell egymással, jó összhangot alkotva. Rendes körülmények között nem lehet köztük diszharmónia (vö. 1Kor 12,12-26).

Ugyanígy fest a keresztények közösségének a viszonya. Egyetlen testet alkotnak Krisztusban, és mint ennek a testnek a tagjai függnek egymástól (Róm 12,4-5). Krisztus testét alkotják, mert egymás közötti közösségük eredete őbenne van, és vele való egységük arányában nő.

A talentumok kicserélése

Pál ezért arra kéri a kereszténye̊ket, hogy közösségeikben érvényesüljön ez a mély indítékú testvériség, és igazán legyenek szolgálatára egymásnak, mindenki mindazzal az adománnyal vagy tapasztalattal, amit Istentől kapott. Ugyanez az indíték arra is kötelezi a kereszténye̊ket, hogy mint Jézus Krisztus közössége, élénken törődjenek azokkal a helyi egyházakkal, amelyek másutt születtek az evangelizálás során.

Amit megkívánhatunk az egyes hívőktől közösségi életükben, azt ugyanilyen okokból joggal elvárhatjuk a helyi egyházaktól Isten nagy közösségében, az egyetemes egyházban. Ezek az okok: Krisztus, vele való egységünk, testében, az egyházban való közösségünk egymással. Hisz ő valóban feje az egyetemes egyháznak is (vö. Kol 1,18). Jézus Krisztus, aki mindenütt vezeti és egyesíti közösségét, a szegletkő is, alapként tartja fönn az egyház egész épületét (Ef 2,21). Tanúságot kell tennünk erről azzal a móddal, ahogyan mint

egyének és mint részegyházak közeledünk egymáshoz és együtt működünk egymással.

Nem is kell hangsúlyoznunk, hogy amikor Krisztusban való közösségük élésére és megerősítésére hívjuk fel a kereszténveket, ezzel nem arra buzdítjuk, hogy elszigetelődjenek az emberi társadalom egészétől. Ellenkezőleg! Ha a kereszténveknek és az egyházaknak Krisztus akaratából nem szabad elhagyniok egymást, akkor ez éppen a világ miatt történik, amelyet meg kell szabadítaniok és újjá kell teremteniök az ő Lelkében. Ha a helyi egyházak kölcsönösen kicserélik ajándékaikat és tapasztalataikat, jobban fogják tudni szolgálni az emberiséget. Ha egységben maradnak egymással, akkor — bár tökéletlenül — bemutatják a népeknek egy eszményi közösség képét, amelyben az emberek egyetlen test tagjaiként szolgálják és támogatják egymást.

Amikor a jelenlegi átmeneti időszakban más kapcsolatokat igyekszünk teremteni Ázsia, Afrika, Óceánia és Latin-Amerika egyházaival, vigyáznunk kell, hogy ugyanúgy a Krisztusban való közösségre építsünk. Ez a közösség a legerősebb indítéka a Krisztus-hivők kölcsönös felelősségre való kötelezettségének.

Felelősség egymásért

Aki teljes szívéből az Úré, az törődik az egész testtel, amelynek ő a feje, és minden egyes taggal, amelyből ez a test áll. Senki sem maradhat közönyös, amikor a test valamelyik része elpusztul, vagy nem képes jól működni.

Az Újszövetség elmondja nekünk, hogy a keresztények ezt az első naptól kezdve megértették és élték.

A jeruzsálemi közösségben mindenki szoros egységben élt. „A hívek mind összetartottak, és közös volt mindenük" (Csel 2,44). Mindnyájan egy emberként voltak együtt (5,12), „mind egy szív, egy lélek volt" (4,32). Jézus evangéliuma egyesítette őket, és ösztönözte, hogy a közösbe adják lelki és anyagi javaikat. Ugyanez az evangélium az egyes közösségeknek a szolidaritás és kölcsönös segítőkészség fejlett szellemét sugallja. Mikor a jeruzsálemi keresztények korintusi testvéreiktől a segítség kiemelkedő megnyilvánulását tapasztalták, Pál ezt írja a korintusiaknak: „Istent magasztalják, mivel készségesen vallomást tettetek Krisztus evangéliumáról, és bőkezűségetekkel kifejezésre juttattátok a velük és a többiekkel való közösséget" (2Kor 9,13). Galácia (1Kor 16,1) és Macedónia egyházai (2Kor 8,1), mindegyik a maga lehetőségei szerint, segítették a judeai testvéreket (Csel 11,29-30) és a jeruzsálemi szentek közt élő szegényeket (Gal 2,10), mert ugyanabból az evangéliumból éltek, és egyek voltak Krisztusban.

A II. vatikáni zsinat ennek a bibliai hagyománynak a vonalát folytatta azzal az állításával, hogy a püspököknek testvéri támogatást kell nyújtaniok más egyházaknak, az ősegyház szokása szerint (LG 23). Ebben nyilvánul meg az egyházak közössége és együttműködése, s ez ma is nagyon szükséges ahhoz, hogy folytathassák az evangélium hirdetését (AG 38).

Emberek és eszközök

Ez a testvéri segítség ma is azt igényli, hogy embereket és eszközöket állítsunk rendelkezésre. A fiatal egyházak nagy része még világosan misszionáriusokat kér, más egyházakból érkező segítőket, olyan helyekre és feladatokra, amelyekre maguk között még nem tudtak kellő számú megfelelő személyt találni. Ugyanilyen világos az anyagi segítség igénylése is: a fiatal egyházak továbbra is igénylik mindaddig, míg saját híveik nem tudják teljesen fedezni a helyi hitközösség munkáját.

Látszólag ugyanolyan segítségről van szó, mint ötven vagy száz évvel ezelőtt. De a kérés és a felajánlás most a helyi egyházak olyan közösségében megy végbe, ahol mindegyik a lehető legteljesebben élni akar saját felelősségének jogaival. Már nem sokáig kötelezhetjük a fiatal egyházakat arra, hogy támogatásunk szele után igazítsák vitorláikat. Másfelől az egyház régebbi tartományai nem kötelesek bírálat nélkül elfogadni ezeknek a fiatal keresztény közösségeknek egyházi életét vagy válogatás nélkül minden missziós tevékenységét.

Tovább kell folytatnunk az eszmecserét azokról az utakról, amelyet kinekkinek mint Jézus Krisztus helyi közösségének sajátos helyzetében járnia kell. Együtt kell tovább keresnünk az együtt megtehető utat. Tegyünk föl hát kérdéseket erről a keresésről. Kiindulópontunk egyedül az evangélium legyen, amely ránk bízza ezt a küldetést. Mint az egyetemes egyház részei, indítsuk kölcsönösen elmélkedésre egymást: hogyan is értjük Isten szándékait népével. Aki gondolkodásra ösztönöz mást, az is ad. Ez a kölcsönös támogatás egyik legelső és legfontosabb formája, és ebből a legfiatalabb vagy legszegényebb egyház is kiveheti a maga részét.

A fiatal egyházak iskolájában

A fiatal egyházak vallási tapasztalatai és lelkipásztori kezdeményezései számunkra is kérdéseket és indításokat tartalmaznak. Kijelölhetik az utat az igazi vallásos szellem keresésében, rámutathatnak, hogy lehetünk újféleképpen egyház. Egyes vidékeken az egyházközségek átlagon felüli felelősségtudatot tanúsítanak az egyház működése iránt. A paphiány kilátása, amely a nyugati egyházban is megvan, talán több elkötelezést és alkotó erőt ébreszt föl, mint nálunk. Nem mi vagyunk-e ennek az oka? A fiatal közösségek törekvései és tapasztalata bizonyára hasznunkra lehetne, de még túlságosan kevés figyelmet szentelünk nekik. Keresnünk kell az eszközöket, hogy többet és jobban ismerjünk meg belőlük.

Világosan megértjük a fiatal keresztény közösségek kifogásait a nyugati egyházaktól kapott segítséggel kapcsolatban. Ez anyagi jellegű kiindulópont és nem túlságosan kellemes, de ha komolyan vesszük kifogásaikat, akkor párbeszédbe kezdhetünk a különböző keresztények között, s ebből kisarjadhat a misszió, az egyház és az evangélium újfajta megértése.

A feladat egészét átfogó segítés

A fejlődő országok egyházai nem oszthatják részekre a gondjaikra bízott emberek életét: egy társadalmi-gazdasági és egy erkölcsi-vallásos részre. Ezért nem oszthatják munkájukat szorosan vett társadalmi és szorosan vett vallási tevékenységre. Legtöbb tevékenységükhöz szükségük van a mi segítségünkre. De ekkor beleütköznek abba a furcsa választóvonalba, amelyet a nyugati intézmények és hittestvérek a „fejlődést előmozdító munka" és a „misszió" között vontak. Nehezen értik meg ezt. „Miért nem indultok ki az ember teljes szemléletéből, úgy, ahogy ez megvan a segítségeteket kérő egyházakban?" (Etiópiából) „Miért nem segítetek minden szempontból megvalósítani misszionáriusi feladatunkat?" (Dery ghanai érsek) Ilyen kérdéseket szegeznek nekünk a fiatal egyházak szóvivői, s ezek komoly meggondolást kívánnak meg tőlünk. Amikor a fiatal egyházak segítségünket várják, éppen abból a célból, hogy egyházként élhessenek, akkor nekünk bőkezűen meg kellene adni ezt a segítséget. Joggal állíthatjuk, hogy a holland egyház a múltban nem fösvénykedett e kért segítséggel. Így fog tenni az elkövetkező időben is, bár személyi támogatásunk föltétlenül csökkenni fog. De minthogy a misszionáriusok és segítők igénye is csökken, ez nem túlságosan súlyos probléma. Mindamellett sok vidék még sürgetően kér ilyeneket. Reméljük, a következő időkben is lesznek fiatalok, akik segíteni akarják a tengerentúli egyházakat evangelizáló feladatukban, papi minőségben is, ha igény van rá. A korosabb misszionáriusokkal együtt el kell érniök, hogy a munka tovább folyjék mindaddig, míg a fiatal egyházaknak már nincs szükségük erre a támogatásra.

ISTEN ORSZÁGÁNAK TERJEDÉSE AZ EGYHÁZATYÁKNÁL

Aranyszavú Szent Péter (406 k. — 450 k.): Sermo 98.

Hallottátok ma, testvérek, hogyan hasonlíttatott össze a mustármaggal a mennyek országának egész nagysága. Hogy lehet az, hogy akkora hatalmat egy ilyen kicsi, legkisebb, sőt legeslegkisebb hasonlat magában foglal? Mert így szólt az Úr: „Mihez hasonló az Isten országa és mihez hasonlítsam azt?" (Lk 13,18) Midőn azt kérdi: mihez hasonló . . . , megmutatja, hogy maga is keresgél hasonlat után. Hát maga az Ige is keresi a hasonlatot, Ő, ki a tudás forrása, a tanítás folyama, ki mindenki szívét öntözi, értelmét megnyitja, lelkét tágítja? De halljuk csak, mit talált. „Hasonló a mennyek országa — így szólt — a mustármaghoz." Az égen és földön hiába keresgélvén, nem talál mást, csak a mustármagot, amelybe belefoglalja az égi uralom egész hatalmát? A mustármag kicsinységébe zárja bele azt az országot, mely egyedülállóan hatalmas, örökké boldog, istenségtől ragyogó, szétárad az egész égen, és elterjed az egész földön? — „Hasonló a mennyek országa a mustármaghoz." Ez a hívek minden reménye? Ez legfőbb vágyakozásuk? Ez az a boldogság, melyet a szűzek a megtartóztatás hosszú fáradalmaival szereznek? Ez az a dicsőség,

amelyet a vértanuk vérük ontásával nyernek el? Ez az, amit szem nem látott, fül nem hallott, ember szívébe fel nem hatolt? (1Kor 2,9) Ez az, amit az Apostol megígért az Istent szeretőknek? Testvérek, ne inogjunk meg könnyen az Úr szavai miatt, mert ha „az Isten oktalansága bölcsebb az embereknél, és az Isten gyöngesége erősebb az embereknél" (1Kor 1,25), Istennek ez a legkisebb teremtménye fenségesebbnek tűnik fel a világ egész nagyságánál; ha ezt a mustármagot úgy vetjük el szívünkbe, hogy a megértés nagy fájává nő bennünk, és az értelem egész magasságában felmelkedik az égbe, és a tudás ágait szétterjeszti, akkor magjának egész tüze bennünk lobog, és lángol szívünkben, és gyümölcsének megízlelésével tudatlanságunkat teljesen megszünteti.

„Hasonló a mennyek országa a mustármaghoz." Krisztus a mennyek országa, aki mint a mustármag, a Szűz testének kertjébe ültetve, az egész világon a kereszt hatalmas fájává nőtt és gyümölcse oly édességet adott, mikor a szenvedés megtörte, hogy minden élő az Ő érintésétől nyert ízt és fűszert. Mert ahogy az ép mustármagban el van rejtve annak ereje, s csak akkor tűnik ki igen erősen, ha széttörik, így Krisztus Testét is meg kellett törni, ha nem akarta erejét rejtegetni. Mi is Testvérek, törjük meg ezt a mustármagot, ha meg akarjuk erejét érezni ebben a hasonlatban. Krisztus a király, mert tőle ered minden uralom; Krisztus az ország, mert Benne van az ország minden dicsősége; Krisztus ember, mert az egész ember benne állíttatik helyre; Krisztus a mustármag, mert az Isten egész nagysága az ember csekélységébe rejtezik. És mit mondjunk még? Mindent Ő teremtett, hogy önmagában megújítson mindent. Krisztus, az ember, vette a mustármagot, azaz Krisztus, az ember, vette az Isten országát, amelyet mindig bírt Krisztus, az Isten; és elvetette kertjében, azaz az Egyházban, Jegyesében. Ezt a kertet gyakran emlegeti az Énekek Énekében, mondván: bezárt kert. Az Egyház kertje az Evangélium ekevasa nyomán az egész földre kiterjed, körül van kerítve a fegyelem karóival, az apostolok munkája nyomán minden gaztól meg van tisztítva, a hívek ültetvényeitől, a szűzek liliomaitól, a vértanuk rózsáitól, a hitvallók üde zöldjétől ékes, örök virágokkal illatozó. Tehát ilyen mustármagot vetett kertjébe Krisztus, midőn megígérte országát, amely a pátriárkákon alapul, a prófétáknál született meg, az apostolokban nőtt, az Egyházban hatalmas fává lett, sok ágat hajtott az adományokban, amelyeket így sorol fel az Apostol: „Egyiknek a bölcseség beszéde adatik, a másiknak a tudomány beszéde, ennek a gyógyítások adománya, annak csodatevő hatalom, ennek a prófétálás, annak a szellemek megítélése, amannak nyelvek nemei". (1Kor 12,8-10)

Hallottátok, Testvérek, hogy az a mustármag micsoda fává sarjadt, hallottátok, milyen gyökereket eresztett, hallottátok, hogy hány és milyen ágakat hajtott, amelyeken az ég és nem a levegő madarai, a bölcseség és okosság szárnyaival, a hit biztonságával nyugosznak. És halljad te is, ha nem akarsz félni a földi vadaktól, ha ki akarod kerülni a ragadozó madarakat, a falánk keselyűket, azaz a levegő madarait: minden gonosz szellemet; emelkedj fel

a földről, hagyd el a földieket, vedd a megjövendölt galamb ezüstös szárnyait (Zs. 67,14), vedd az isteni Nap fényétől ragyogó szárnyakat, repülj fel aranyos fényben, hogy végre megnyugodjál az ilyen hatalmas ágak közt, minden hurokból végkép kiszabadulva, mert ily hatalmas repüléssel ily nyugodt helyre találtál.

(Keresztény Remekírók 13, 90—93)

Szent Patrik püspök (385 k. — 461) Confessio-jából (Cap. 14—16.)

Szüntelen hálát adok Istenemnek, aki megkísértetésem napján megőrzött a hűségben, úgyhogy ma bizalommal ajánlhatom fel neki az áldozatot, élő áldozatul lelkemet Uramnak, Krisztusnak, aki minden szorongattatásomban megtartott. Elmondhatom: Ki vagyok én, Uram, vagy mi a hivatásom, hogy ennyire befödöztél istenségeddel? hogy ma állandóan ujjongjak a népek között, és magasztaljam nevedett mindenütt, nemcsak a kedvező dolgokért, hanem a viszontagságokban is; hogy ami csak velem történik, akár jó, akár rossz, egyenlőképpen fogadjam, és mindig hálát adjak Istennek, aki megmutatta nekem, hogyan higgyek benne, a kétségbevonhatatlan, vég nélküli Istenben, és meghallgatott; hogy én, a tudatlan, a végső időkben merészkedhettem hozzáfogni ehhez a szent és csodálatos munkához, utánozva azokat, akikről az Úr már régen előre megmondotta, hogy hirdetni fogják Evangéliumát, „bizonyságul minden népnek."

Honnét áradt belém ez a bölcsesség, amely nem volt bennem, hisz sem napjaim számát nem ismertem, sem Istenről nem tudtam? Honnét utána ez a nagy-nagy üdvösséget hozó ajándék, hogy Istent megismertem, megszerettem, úgyannyira, hogy elhagyjam hazámat, szüleimet, és eljöjjek az Evangéliumot hirdetni Írország népének, elviseljem a hitetlenek gyalázását, megvetést és sok üldözést tűrjek el utamon, egészen a bilincsekig, és szerény tehetségemet mások hasznára fordítsam?

És ha méltó lennék rá, kész vagyok életemet is késlekedés nélkül, boldogan adni az ő nevéért, s annak szolgálatára akarom használni mindhalálig, ha az Úr megengedi. Mert igen nagy adósa vagyok Istennek, aki ekkora kegyelmet adott nekem, hogy általam szülessenek annyian újjá benne, és utána a tökéletességre jussanak; meg hogy mindenütt papokat küldjenek ehhez az imént megtért néphez, amelyet Isten a föld határairól hívott meg, a próféták által adott régi ígérete szerint: „Népek jönnek hozzád a föld határairól, és azt mondják: Hamis bálványokat készítettek atyáink, nincs semmi hasznuk." És másutt: „A népek világosságául rendeltelek, hogy üdvösségük légy a föld határáig."

Várni akarok tehát annak ígéretére, aki soha meg nem csal, ahogy az Evangéliumban megígéri: „Jönnek majd napkeletről és napnyugatról, és letelepszenek Ábrahámmal, Izsákkal és Jákobbal", amint hisszük, hogy a hívők az egész világból fognak származni.

P. GREGORISZ MANIAN (MÁNYÓ) MECHITARISTA GENERÁLIS APÁT (BÉCS) BESZÉDE A MÁRIACELLI ZARÁNDOKLATON (1977 szeptember)

Nagy öröm részemre, hogy két év után ismét üdvözölhetem mindnyájukat mennyei Atyánk világhírű és — miért ne mondanám — magyar szentélyében azon a nyelven, amelyet 70 esztendővel ezelőtt édesanyámtól tanultam, de amit a hatvan évi távollét a hazától sem tudott a szívemből ki- és ajkamról letörölni.

Nem merem azt állítani, hogy ismeretlenek vagyunk, amióta Krisztus Urunk így tanított imádkozni: „Mi Atyánk, ki vagy a Mennyekben, és a keresztfán Szűz Anyjához így szólt: „Íme a fiad" — tehát testvérek, Krisztusban szeretett testvérek vagyunk, és ahhoz a nagy családhoz tartozunk, amelynek Feje, Apja a jó Isten maga. Üdvözlöm tehát Krisztusban szeretett kedves magyar testvéreimet! A költő szavaival kérdezem: Van-e a csillagok alatt szebb, édesebb és szentebb név, mint „a testvér"? Kérdezem itt Teremtőnk előtt, mennyei Anyánk szentélyében.

Ma újból örmény szertartású szent misével ünnepeljük zarándoklatunkat.

Sokan vannak biztosan híveink közt, akik talán sohasem hallottak rólunk, örményekről, és örmény misét sem ismernek, habár Magyarországon épp úgy, mint a nagyvilágban mindenütt lehet örményekkel találkozni.

Szeretném egy kicsit az örmény népet megismertetni. Az örmény nemzet a világ első keresztény nemzete, amelyet költője így mutat be: „Ott a hegyekben élt egy nép szeretetben és egyetértésben, hagyományaihoz hűen. A lelke olyan tiszta volt, mint forrásai, és olyan magasan szárnyaló, mint hegyei."

Miért kell hangoztatni hogy „hagyományaihoz hűen"? Mi a hagyomány? Gyökér vagy alap, tehát élet. A növények, fák és virágok tudnának-e élni és termést hozni gyökér nélkül? Az emberi társadalom és egy nemzet sem élhet emberhez méltó életet hagyományok nélkül. Ezért követeli szent Pál: „legyetek állhatatosak, ragaszkodjatok a hagyományokhoz, amelyeket tőlünk kaptatok".

Az örmény nemzet olyan hűen ragaszkodott hagyományaihoz és keresztény hitéhez, hogy hosszú évszázadok alatt egyetlen jelszót vallott: „Inkább életemet áldozom, de hitemet meg nem tagadom". A világtól megérdemelten kaptuk a dicsőséges „vértanú nemzet" nevet, hiszen ahogy az örmény költő mondja: „hitünkért annyit szenvedtünk, hogy ha kősziklák lennénk, megrepedtünk volna, ha tenger, kiszáradtunk volna, ha vasból lennénk, elolvadtunk volna". Mindezt az örmény nemzet emberfölötti erővel átszenvedte, és így tartotta

fenn létét és hitét. Szomszédai már rég elpusztultak, és csak a történelem tartja még számon létüket, de ez az évszázadokon keresztül megtizedelt örmény nép jelenleg is létezik és él, bizonyítva, hogy örökre igaz Jézus Krisztus szava: „Én vagyok az út, az igazság és az élet."

Kinek köszönheti ez a vértanú, de egyben kultúrnép ezt a keresztény és emberfölötti erejét? Mély Mária-tiszteletének. Első gondolata mindig a Szűzanya, és minden egyházi énekének utolsó fohásza is hozzá fordul.

Nemzeti stílusú templomainak oltárairól a Szűzanya tekintett híveire, akik az ő tiszteletére gyújtották meg fényvető vagy könnyeket hullató gyertyáikat, és így fohászkodtak hozzá: „Leborulunk előtted Istenanya, és kérünk Téged, szeplőtelen Szűz, imádkozzál érettünk, légy szószólónk Egyszülött Fiadnál, hogy óvja népünk a kísértéstől és minden bajtól."

Az örmény népnek egyik legszebb nemzeti eposza is erről a nagy Mária-tiszteletről tesz bizonyságot. Hőse, a szászuni Dávid, árván maradva nagybátyja gyámsága alá került. Egy éjszaka gyönyörű látomásra ébresztette fel nagybátyját. A közeli hegycsúcsról fényes sugárzás tört az ég felé. „Fiacskám, ott fent védő Szűzanyánk kolostora állt. Ameddig édesapád élt és harcba ment, ott imádkozott, és Mária mindig győzelemre segítette őt. Halála után az ellenség lerombolta a szentélyt, de még mindig fény sugárzik az oltáráról." „Édes nagybátyám, építsük fel újra a kolostort, hogy legyen ismét védő Szűzanyánk." Kívánsága teljesült. Az elmenekült szerzetesek visszatértek. Ismét felcsendült az ima és ének a Szűzanya tiszteletére, s nem maradtak árván, mert a hegytetőről megint a Szűzanya vigyázott népére.

„Isten Igéjének temploma és trónja, Isten szeplőtelen temploma, az igazság napjának kelete, az üdvösség anyja, minden jó közvetítője, a világ közbenjárója, segítője és kegyelme, az egyház alapköve, a mennyország útja, kapuja és kulcsa, földi szeráf, az emberiség dicsősége, magasabb, mint az égbolt, fényesebb, mint a nap", — mindez Nagyasszonyunk az örmény egyházi énekek szerint.

„Járd össze a nagyvilágot, sehol se fogsz olyan szép egyházi énekeket hallani, amilyen az örményeké", egy örmény költő szava. Túlzás? Talán! Mert hisz ma is felcsendülnek a mi szép magyar nyelvű énekeink Magyarország Védasszonyához.

Ez a közös mély Mária-tisztelet hozott bennünket ide össze közelből és távolból. Lehet, hogy más országokból is.

De vajon időszerű-e ma a Szeplőtelennek, a legszebbnek, a legtisztábbnak, a szűznek és anyának a tisztelete?

Teli templomunk, az itt jelenlévő sok fiatal és idős, férfi és nő válaszolt már a nagy kérdésre. S ez az egy válasz elég lenne mindenkit meggyőzni arról, hogy igaza volt az Úr alázatos szolgálójának, amikor megjövendölte: „Mostantól fogva boldognak mond engem minden nemzedék." Ma is, húsz évszázad után is még tisztelik és boldognak nevezik a nagyvilág nemzetei. Nem ezért jöttünk-e mi is ide?

Tekintsünk fel az Úr alázatos szolgálójára, aki Istenanya, de a mi szeretett, jóságos anyánk is. A kánai menyegzőn felkérés nélkül is Fiához fordult segítségért: „nincs boruk"; és Fia — milyen csoda! — Anyja egyetlen szavára megtette első csodáját. Most, amikor tobzódunk borban és élvezetekben, most lenne szükségünk Mária, szeretett Anyánk segítségére, mert a hit és az erkölcs a legnagyobb veszélyben forog.

Általad, isteni kegyelem Anyja, üdvösségünk Anyja, csak általad juthatunk Isteni Fiadhoz. Most lenne a legfőbb ideje, hogy megismételd: „Fiam, nincs boruk". Kérjük szívünk mélyéből, tedd meg ezt Szent Fiad és Hozzád fohászkodó gyermekeid kedvéért!

Egy akarattal, egy lélekkel fohászkodjunk: Vigyázz reánk, édesanyánk, Magyarország Királynéja, Magyarország patrónája, és kérd Isten áldását minden magyarra.

EGY NAGY MAGYAR NÉPMISSZIONÁRIUS: CSEPELLÉNYI GYÖRGY

1526-ban Mohácsnál elvérzett az egész ország. Vagy száz pálos monostor elpusztult, az egykor oly népes magyar alapítású remeterend elnéptelenedett, a krónikák elnémultak. Jó száz év múlva kezdett a rend magához térni a szörnyű pusztulásból, s kezdte járni az elvadult országot, hogy mentse a szertezüllött magyar népet. A remeték, otthagyva kolostoraik imádságos csendjét, most hithirdetői és apostolai lettek népüknek, sőt nem egy hitének vértanúja is. Hosszú sorukból az első mártír Csepellényi (Csepellény, Csepelény, Cseppelény) György, az 1672-ben hazai misszióra jelentkező nyolc pálos egyike.

1626-ban született Biccsén, Trencsén megyében. Apja György, édesanyja Pataky Zsófia volt. A családi légkört egy korai életírója így jellemzi: „kisdedségét áhítatos szüleinek gondozása alatt élte által." Egész életére jellemző bensőséges Mária-tiszteletét már édesanyjától hozta magával. Tizenhat éves korában a pálosok elefánti (Zobor m.) noviciátusába lépett. 1643. máj. 3-án, a szent kereszt féltalálásának ünnepén telt le próbaéve, s tette le fogadalmát. „A Szentkereszt dicsőséges és győzelmes jelében kezdé György vitézkedő szerzetes életének folyását . . . a Szentkereszttől kezdé mingyárt az alázatosságot, buzgó áhítatosságot tanulgatni és a tökéletességnek, a szép szerzetesi engedelmességnek és tiszta életnek illatját árasztani, sőt mások szívébe is átpalántálni" (Acta Paulinorum).

Egyforma hévvel vetette magát a tanulmányokba és az önsanyargatásba, úgyhogy elöljárói jónak látták mérsékelni, amit ő az említett „szép engedelmesség" jegyében fogadott.

Pappá szentelése után Pápára küldték. A szószék és a gyóntatószék volt az életeleme. Följegyezték róla mint jellemző apróságot: olyan odaadással prédikált, „hogy a testéből kifatsarodott izzadságoktól a rajta lévő külső kön-

tösök is általáztak". Mikor rendtársai figyelmeztették, hogy árt az egészségének, azt felelte: így kell hirdetni a megfeszített Krisztust. Egyébként kedves, szelíd, mosolygós ember volt. A hívek örömmel gyóntak nála.

1660-ban a máriavölgyi búcsújáró hely kolostorának alperjele lett, egyben újoncmester is. Így a rendi fiatalság is vezetése alá került. Elsősorban példájával tanította őket. Hivatali idejének lejártával megint a prédikálást folytatta. Azután jelöltsége helyére, Elefántra helyezték alperjelnek. Itt érte X. Kelemen pápa intézkedése az apostoli missziókról: a pápa engedélyezte, hogy pálos szerzeteseket is kiküldhessenek ilyen működésre. Külön elöljárót is rendeltek fölébük, az ún. prefektust. A jezsuitákkal karöltve főleg az északi országrészben végeztek eredményes munkát. A rend 1672-ben legképzettebb és legbuzgóbb tagjait küldte ki a katolikus papokban szegény vidékekre: Csepellényi, Dubniczki Gergely, Ladányi László, Lányi László, Sütő Lőrinc, Szörényi Ágoston, Török Márton volt a névsor.

Így került György Füzér község elárvult plébániájára. Innen az egész környéket pasztorálhatta. Füzér várának csodálatos romjai ma is állnak egy festőien magányos helyen, de a gótikus kápolna karcsú pillérei és csúcsíves ablakkeretei már összeomlással fenyegetnek. 1674-ben azonban még eleven élet volt a várban, s parancsnoka váltig kérlelte az atyát, költözzön fel hozzá, ott biztonságban van, míg lent a falu s a plébánia teljesen védtelen. De „midőn néha ama magas hegyen lévő füzéri várban apostoli szolgálattétel után felment is, soha arra nem kényszeríthették a várbeliek, hogy éjszakára ottan maradna, mert eltökélte magában, hogy . . . neki a maga híveinek vigyázására, lelki oltalmazására otthon a nyáj között kellessen hálni."

„Elkezdvén a prédikálást — folytatja az életrajz —, nemcsak otthon a városon, de a szomszéd helységekben is hirdette az igaz hitnek valóságát . . . valameddig még többnek is megnyerésére módot és alkalmatosságot látott." Meg is volt az eredménye működésének. Mert „nincsen a kegyelmes Istennek malasztja után, mi a hallgatóknak szíveit hathatósabban ösztönözné s indítaná a megtérésre, mint az Isten igéjét szorgalmatos igazsággal hirdető prédikátornak tulajdon maga szavaival megegyező élete. Mert látván a hallgatók ennek szent életét, hallván tanításának tisztaságát, kívánatos, tetszetős lészen előttük igazsága."

Ellenségei persze másképpen fogalmaztak: „Nem megérdemli-e a halált ez, mivel már hét kálvinista falut pápista pogányságra térített?"

1674-ben húsvét — csaknem pontosan úgy, mint az idén — március 25-ére esett. Ilyenkor szoktak a katonák is tisztjeikkel együtt a füzéri várból a húsvéti gyónáshoz és szentáldozáshoz járulni. Ezt az alkalmat szemelték ki ellenségei: húsvét másnapján behatoltak a plébániára, rabszíjra fűzték, és magukkal hurcolták.

Kerek hatvan napig hurcolták ide-oda, olyan kínzások között, amelyeket még a kor nyers szelleme sem, csak a teljesen elvakult gyűlölet magyaráz. Ruháját letépték, napokon át meztelenül kellett járnia, ami igen keservesen

esett neki. Egyik este megkötözve kitették így a Tisza partjára, ahol rajokban keringtek a szúnyogok, de „nem tsipte meg egy bestiátska sem". Máskor meg dohányt vágtak mezítelen hátán, s rémülten figyelték, hogy a sebekből egy csepp vér sem csordul ki. Menet közben minden terhet ráraktak, káromkodva hajszolták, sőt a nyakába ültek és megsarkantyúzták. Felelete csak ennyi volt: „Akármiképpen tsigáztok engem, ha megöltök is, ti lássátok, mert én örömest szenvedek mártíromságot." Türelme és szelídsége láttára, hallva, hogy értük imádkozik, egyik kínzója szent embernek nevezte, és a pártjára állt. Társai erre agyonverték. Amikor látták, hogy sehogy sem boldogulnak rabjukkal, 18 talléért zsoldosokat fogadtak további kínzására. Ezek, teljesen Mesterének mintájára, megköpdösték, megvesszőzték, vörös dolmányt húztak rá és úgy csúfolták, ocsmányul káromolva Istent és a katolikus vallást. Hogy a halál kínját többször éreztessék vele, letérdeltették, s a kard fokával nyakára csapdostak, „mintha lenyakalni akarták volna." Végül is Szőke község határában elhatározták, hogy megölik. György kérte, hogy a közeli Mezőkövesd plébánosánál, Nagy Jánosnál elvégezhesse utolsó gyónását. Ezt nagy örömére meg is engedték neki. Életgyónást végzett és megáldozott. A pap kérdéseire elmondta neki mindazt, amit átszenvedett. Ezután visszahurcolták a szőkei mezőre, ahol Úrnapján, 1674. máj. 24-én lefejezték. Jézus és Mária neve volt utolsó szava.

Négy napig hevert teste temetetlenül a mezőn. Egy arra járó török katona szórta be fűvel, mezei virággal. Az egri török pasa azután intézkedett, hogy „Isten igaz szolgáját" tisztességgel eltemessék. A temetési szertartást a farnosi templomban Nagy János végezte. Vörös miseruhában temették el, és a pap nem rekviemet mondott a koporsónál, hanem a vértanúk miséjét.

A török kitakarodása után Farnos teljesen elnéptelenedett. Ezért 1869-ben a holttestet ünnepélyesen átvitték a sátoraljaújhelyi klastromba. Ott annak a kápolnának a kriptájában helyezték el, amelyet I. Rákóczi Ferenc a templom oldalában a szent kereszt tiszteletére építtetett. Ott pihen máig az oltár alatt, új ezüst koporsóban. Csontmaradványai világosan mutatják az erőszakos halál nyomát.

1689-ben a szentté avatását célzó eljárás is megindult. Fenessy György egri püspök sok tanút hallgatott ki személyesen. Sajnos, a per később elakadt. 1974-ben a mezőkövesdi és sátoraljaújhelyi hívek kezdeményezésére felnyitott sírjánál emlékünepséget rendeztek vértanúhalálának három százados évfordulója alkalmából.

Kollarics Joachim 1770-ből való életrajza nyomán, amely Szőllősi Gáspár latin munkájának (1765) korabeli fordítása

HÖFFNER BÍBOROS NYILATKOZATA ÁZSIAI ÚTJÁRÓL

1978. márc. 7.

1) Az Egyház növekedése az ázsiai országokban

A katolikusok száma mindazokban az országokban, amelyeket fölkereshettem, növekvőben van. Pl. India 620 millió lakosából 2.6 %, vagyis 16.2 millió a keresztény, többségük, 9.2 millió, katolikus. 1961-ben még csak 6.3 millió volt, tehát 15 év alatt a katolikusok száma csaknem felével megnőtt. Hong-Kong egyházmegyében 1945-ben egy 40 000 katolikusból álló kis misszió volt. Ma a 4.1 milliónyi lakosság közül 250 000 a katolikus és 3600 a hitjelölt. Dél-Koreában a 35 millióból egymillió — vagyis 3 % — katolikus, a hitjelöltek száma nő, pl. Szöul székesegyházi plébániáján évente 16 000.

Ugyanígy a papi és szerzetesi hivatások száma is növekszik majd minden ázsiai országban. Csaknem mindenütt meglátogathattam a zsúfolt papnevelő intézeteket. Dél-Koreában, a szöuli szemináriumban pl. elmondták, hogy a múlt évben 40 pályázót nem tudtak fölvenni.

Meglepő az Egyház tekintélye és hatékonysága ezeknek az országoknak a társadalmában. Pl. Dél-Koreában megtudtam, hogy a megkeresztelt keresztények száma valószínűleg messze felülmúlja a hivatalosan megadott 1 milliót, és még sokkal nagyobb az Egyház felé hajló koreaiak száma. Egy tapasztalt jezsuita misszionárius becslése szerint Dél-Korea népességének kb. 40 %-a „valamiképpen keresztény". A Fülöp-szigetek után valószínűleg ez Kelet-Ázsia legkeresztényebb országa. Hasonló a tapasztalat Japánban: hivatalosan 400 000 a katolikus (a népesség 0.5 %-a). De egy népszámlálás alkalmával 3 millió vallotta magát katolikusnak.

2) A növekedésnek és az Egyház tekintélyének okai

a) Az Egyház igen erős tevékenysége az iskolákban, szakiskolákban és egyetemeken, különösen pedig karitatív működése, mindenekelőtt kórházakban, gondozóállomásokon és sokféle szociális segítség terén.

b) Az Egyház Ázsia országaiban nyilvánvalóan „bennszülötté" vált. Ez különösen az istentiszteletben és a nevelés terén mutatkozik meg.

c) Beszélgetőtársaim ezenkívül úgy vélték: az Evangélium mindinkább meggyőzi az embereket, hogy Krisztus üzenetében találják meg a feleletet, ha az élet értelmét és az ember egészét átfogó kibontakozást keresik.

3) A meglátogatott országok gondjai:

Legnyomasztóbb a gazdasági nyomor, a tömeges munkanélküliség, a lakásínség, a betegek és öregek bizonytalan helyzete. Indiában pl. a népesség 40 %-a a létminimum alatt tengődik. Kalkuttában a lakosság 40 %-a ún. „járdalakó", vagyis nincs saját szállása.

A nevelés további gond minden fölkeresett országban. Indiában a 6—14 évesek 56 %-a jár iskolába, a 14—18 éveseknek már csak 15 %-a. Más országokban kicsit kedvezőbb a helyzet, de távolról sem kielégítő. Dél-Koreában a 78 % analfabéta (1945) 1965-ig 11 %-ra csökkent. Hiány van mindenfajta, de főleg szakképzettséget adó iskolákban. Minden országban különösen a tanítóhiány miatt panaszkodtak.

De a technikai-ipari fejlődés is új problémákkal jár, mint minden beszélgetés folyamán hallottam: a csak anyagi haladás veszélye,az eddigi családi élet felbomlása, földi értékek abszolutizálása (szekularizmus). A beszélgetések során mindig újból kifejezésre jutott a nagy gond, hogy nyugati befolyás alatt álló ideológiai áramlatok veszélyeztethetik az illető ország saját gazdag kultúráját és a kiegyensúlyozott emberi fejlődést. Megvallom, mély benyomást tett rám ez a nyilvánvalóan növekvő kritikus, távolságtartó magatartás Európából jövő befolyásokkal szemben.

4) Mit várnak az európai egyháztól?

Az ázsiai országok azt szeretnék, hogy a világegyház önálló egyházként ismerje el őket, sajátos értékeikkel, amelyeket szeretnének hozzátenni a világegyházhoz. Utazásom megmutatta, milyen jogos ez az elvárás. Az ázsiai egyház missziós ereje új látókört, új reményt ad a világegyháznak. Ez alázatra int bennünket, de egyben azt is megmutatja, hogy Jézus Krisztus evangéliumának ereje töretlenül működik a jelenlegi és a jövendő világban.

Szorosabb viszonyt várnak az európai egyházzal. Nemcsak látogatások és információcsere alakjában, hanem tapasztalatcsere és kölcsönös ajándékozás formájában is. Szellemi-lelki cseréről van szó, nemcsak fejlődési segélyről. Ennek inkább bele kell ágyazódnia ebbe az átfogó jellegű cserébe. És én utamon megéreztem, milyen sokat tanulhatunk ezektől a népektől. A püspökökkel, papokkal, szerzetesekkel, világi vezetőkkel folytatott beszélgetésekben, a mindenütt zsúfolt templomokban lefolyó szentmiséken a hívekkel együtt — mély benyomást tett rám és nem kis mértékben megszégyenített a találkozások szívélyessége és a mély vallásosság. Éppen ez a mély és az egész embert átfogó lelkiség tűnik számomra olyan ajándéknak, amelyet hálásan élhetünk át az ázsiai emberekkel találkozva.

Végül az európai egyháztól még erősebb fáradozást várnak ott, ahol a világ új gazdasági rendjének megvitatásáról van szó: érvényesítsék ebben a keresztény társadalmi tanítás alapelveit, hogy az új rend több igazságosságot és szolidaritást tegyen lehetővé, és hatékonyan segíteni tudjon azokon az országokon, amelyek gazdaságilag, társadalmilag és az iskolai képzésben valósággal megoldhatatlan problémák előtt állnak.

Összefoglalásul csak azt mondhatom: roppant hálás vagyok ennek az utazásnak sokféle találkozásáért és élményéért. Nem fogom elfelejteni, hogyan találkoztam mindenütt emberekkel, akik a rettenetes nyomor ellenére — és itt

nemcsak Teréz anyával a kalkuttai nyomornegyedekben tett látogatásaimra gondolok — valamiképpen boldogságot és hálát sugároztak. Talán valami olyan válik láthatóvá ebben, amit mi elfelejtettünk vagy elhanyagoltunk, és most Ázsia emberei és népei emlékeztetnek rá: az a felismerés, hogy az emberi elégedettség és az emberi boldogság nem azonos a magas gazdasági életszínvonallal. Vajon nem taníthatnak-e meg Ázsia emberei és népei, hogy mélyebben és helyesebben fogjuk fel Jézus Krisztus üzenetét? Nekem mindenesetre az volt a felejthetetlen benyomásom, hogy ebben a találkozásban mi vagyunk a megajándékozottak.

MSGR. BAKOLE KANANGAI (ZAIRE) ÉRSEK PÁSZTORLEVELE (1975)

Az Egyház mindazoknak a gyülekezete, akiket Jézus Krisztus tanítása és személyisége megragadott, ezért követni akarják, és így folytatni jelenlétét az emberek között. A megvalósulás, szervezés, intézményesedés módja helyek és történelmi körülmények szerint más és más. A lényeg azonban az, hogy valamiképpen gyülekezetről van szó, akármilyen kicsiny is; emberek gyülekezetéről, akik életmódjukat Krisztushoz igazítják. „Ahol ketten vagy hárman összegyűlnek az én nevemben, ott vagyok köztük" (Mt 18,20): ez az Egyház lényege, a többi mind utólagos szerkezeti kiépülés (ami nem jelenti, hogy ne lenne jelentősége).

Alaposan tisztába kell jönnünk azzal, hogy a keresztények gyülekezetének jellege, az Egyházban folytatott életük módja teljesen különböző a környezet és a közéleti viszonyok szerint. Ugyanúgy erősen más az egyház képe ott, ahol szétszórt kisebbségekből vagy ahol nagy tömegekből áll, vagyis jelentős szociológiai valóság. Jól eszméljünk rá: rövid időn belül tökéletes változás áll be országunkban az Egyház életterét adó szociológiai környezetben. Szociológiai kifejezéssel szólva eddig nagy intézmény, „személyiség" voltunk az országban (és még most is az vagyunk!), most pedig fokozatosan az élet szélére szorulunk.

Minden helyzetnek megvannak a maga sajátos lelkipásztori módszerei. Amikor a helyzet gyökeresen megváltozik, akkor a lelkipásztori cselekvésnek ebbe kell gyökeresen beilleszkednie. Azok a dolgok, amelyek tegnap az egyházi élet kulcspontját alkották, ma már többé nem lehetségesek, mások, amelyek mintegy a nagy Egyház peremére szorultak, most életét, folytonosságát biztosítják. Ne higgyük hát, hogy az Egyház csak nagy intézmény módjára létezhet, úgy, ahogyan országunkban mostanáig ismertük. Az első két és fél században szétszórt gyülekezetek alakjában élt, a lehető legkevesebb intézményesítéssel, és több országban ma is így él.

A nehézség az, hogy mi nem vagyunk hozzászokva az egyházi létnek ehhez a spontánabb formájához. Szemléletmódunknak meg kell változnia: új helyzet új lelkipásztori módszert igényel. Egyfelől ugyan már megkezdett irányokról

van szó, de a haladást erőteljesebbé, általánosabbá, gyorsabbá kell tenni. Nagyrészt pedig valóban új megközelítésre van szükség, amely a lelkipásztoroktól komoly szemléletváltozást kíván. Mindenképpen arról van szó, hogy fölfedezzük az Egyház lényegét, alapjait, úgy, ahogyan Jézus indította útnak. Tehát nemcsak a körülmények kényszerétől kiváltott alkalmazkodás ez, hanem mindenekelőtt visszatérés a keresztény mozgalom kezdeti lendületéhez, az Alapítója iránti hűség segítségével.

A jelszó tehát a következő: találjuk meg az Egyház minden formájának a forrását: azt, ahol ketten vagy hárman találkoznak, hogy jobban megismerjék, jobban szeressék Krisztust, és imádságban egyesüljenek vele. Minden lelkipásztori tevékenységnek erre kell összpontosulnia. Elmélkedésetek megindítására néhány jellemző pontban meg akarjuk jelölni a szemléletmódban megvalósítandó változásokat.

a) Az Egyház: nép. Ahelyett, hogy erősen a klérustól irányított szervezetnek tekintenénk, hangsúlyozni kell alapvető n é p i jellegét. A mi Egyházunk még túlságosan a papok és szerzetesek ügye; ők beszélnek, ők kezdeményeznek, ők viselik a felelősséget. A keresztények pedig általában hallgatják őket, és megvalósítják, amit mondanak. Túl sok egyházi tevékenység van a papokhoz kötve, és ez igen ingataggá teszi helyzetünket. A keresztények gyakran nem tudnak azonosulni egyházukkal, a lelkipásztorok és szerzetesek pedig nem illeszkednek bele eléggé az alapba (életstílus, távolság a hívők tömegétől, a vallás hivatásos művelőinek szerepe stb.).

b) A szervezetjellegű egyháztól az Egyház, mint é l e t felé. Egy plébánia élete gyakran intézményesített tevékenységek egész sorának szilárd ritmusa szerint folyik (istentiszteleti összejövetelek, szervezett hitoktatás, adminisztratív és pénzügyi munka, hivatalos jellegű kapcsolat a hívekkel stb.). Ilyenformán a feladatok és felelősségek jól megoszlanak és korlátoltak. De most mindenekelőtt meg kell találni a spontán, sokszor kevéssé megszervezett életet, értékelni az alkalmi, előre nem látott kezdeményezéseket. Ne az legyen a gondunk, hogy szervezzünk, szerkezetet adjunk, ne is az, hogy az új kezdeményezéseket befogjuk kereteinkbe. Ez legyen a gondolkodásmód: csak terjedjen az evangelizálás és csak jól csinálják, nem számít, ki csinálja és hogyan! Le kell építeni lelkipásztorkodásunk intézményes jellegét, és ösztönözni a még szunnyadó életet és karizmákat. Így új felelősségérzet, új szolgálatok vannak ébredőben: fogadjuk hittel őket. Találjuk meg hát az Egyházat legkisebb szintjén: a bázisközösségekben, vagy egész egyszerűen: ott, ahol ketten vagy hárman együtt vannak az Ő Nevében.

c) Attól az Egyháztól, amelyben az odatartozás főleg egy névtelen csoporttal való azonosulásban fejeződik ki (vasárnapi istentiszteleti gyülekezet, szentségek vétele), el kell érkeznünk egy valóban személyes, bensőségesebb, alkotóbb jellegű meggyőződésen alapuló odatartozáshoz. A keresztények

számszerű statisztikája nem valódi képe az Egyháznak. El kell jutnunk egy inkább minőségi, mint mennyiségi kereszténységhez, ahol a hit meggyőződésé vált, és hatékony marad a nagyobb közösség keretén kívül is, ott, ahol saját magunknak kell vállalni a keresztény lét felelősségét. Az inkább passzív tagokból álló Egyházból cselekvő Egyházzá kell válnunk. Ha a só ízét veszíti, mi történik? Az Egyház társadalmi jelenlétének nem annyira intézmények jelenlétében kell kifejeződnie, mint minden egyes keresztény tevékeny tanúságtételében, ott, ahol él.

Végső soron nehéz pontosan leírni az Egyháznak ezt az új formáját; légkörről, stílusról van szó. Kanangai egyházmegyénk egyes részeiben már jól előrehaladtak ezen a vonalon, másutt még igen nagy változásokra van szükség. Lelkipásztori eljárásaink konkrét mércéje a következő legyen: idő- és energiaráfordításban föltétlen elsőbbséget kell adnunk mindannak, ami a keresztény élet folytatólagosságát biztosíthatja intézmények nélkül is.

Ösztönöznünk kell a keresztényeket, hogy csatlakozzanak azokhoz, akik hozzájuk hasonlóan tovább akarják követni Jézust. Minden lehető és elképzelhető módon ösztönöznünk. Így az öntudatra ébredés nagy hulláma járhatja át egyházmegyénket. Tanítsuk meg minden keresztényünket, hogy minden keretet, minden alkalmat felhasználjanak hitük továbbadására.

Az első lépés az, hogy tudomásul vegyük helyzetünket, és alkotó jellegű feleletet keressünk rá. Mi a teendőnk? Minden kereszténynek újra meg újra azon kell igyekeznie, hogy a hit szemével nézzék közösen az eseményeket. Így tud majd megszületni az új lelkiismeret és az új cselekvés. Erőteljes közös eszmecserére van szükség. A mi afrikai kultúránknak egyik fő eleme ez: élénken tárgyalják az életbevágó problémákat. Ebbe nagyon jól beilleszthetők a hit közös szempontjai.

Jelenlegi helyzetünkben a legtöbb indítást adó egyházi formák az első századokéi, amikor az Egyház mindenekelőtt sok helyi közösség gyülekezete volt. A Jézus Krisztusba vetett hit valamennyire mindenütt kisarjadt, és igen nehéz körülmények között is életet teremtett, sok-sok kis közösséget olyan emberekből, akik a feltámadott Megfeszítettet életük föltétlen vezéréül fogadták. Isten Lelke — higgyünk szilárdan ebben — ugyanezt fogja köztünk is végbevinni.

Mostani helyzetünk legjobb lelkipásztori irányítói az Apostolok cselekedeteinek könyve és az apostolok levelei. A legnagyobb mértékben mai indításokat fogunk fölfedezni bennük; azt, hogy milyen szellemben munkálkodtak elődeink a mienkhez több tekintetben is hasonló körülmények között. Ezeknek az első közösségeknek jó összefoglalását találjuk meg az Apostolok cselekedeteiben. A hívők sokaságának egy volt a szíve, a lelke. Senki sem vallotta magáénak vagyonát, hanem minden közös volt közöttük. Az apostolok nagy erővel tettek tanúságot Jézus feltámadásáról. A hívek pedig buzgón hallgatták az apostolok tanítását, hűségesek voltak a testvéri közösségben, a kenyértörésben és az imádságban. (Csel 2,42-46; 4,32-35; 5,12-14.)

EGY MISSZIONÁRIUS NAPLÓJÁBÓL

Ngulungu, 1977. szept. 10. A száraz évszak a vége felé közeledik. Ez az időszak nagyon alkalmas arra, hogy az Inzia folyó közelében meglapuló apró falvakat végiglátogassam. Aki követi itt a keskeny gyalogösvényt, az gyakran találkozik patakokkal és a szavannában szétszórt mocsaras foltokkal, burjánzó őserdővel és meredek dombokkal, de kocsiúttal nem. Ha patakot vagy mocsaras területet keresztez a gyalogösvény, a környék lakói a legtöbb helyen fatörzseket fektettek a víz vagy a hasig érő sár fölé. Átkelés közben néhányszor elveszítettem az egyensúlyt, vagy pedig csizmám talpa megcsúszott a fatörzsön. Így azután volt alkalmam a víz meg a sár mélységét személyesen megtapasztalni. Ilyen környéken díszeleg Ngulungu, ahol ma rámkösznt a fölkelő Nap. A falu nagyon kicsi, de ha itt két kunyhó megjelenik a láthatáron, azt már „bwala", vagyis falu névvel tisztelik. Ngulungu néhány évvel ezelőtt közvetlenül az Inzia folyó mellett foglalt helyet. A szúnyogok miatt a falu lakói elhagyták a folyó partját, és körülbelül egy kilométerrel távolabb, a szavannában ütöttek tanyát. Ide is ellátogatok minden évben, hiszen itt is emberek élnek. Évenként közülük is megjelennek nálam háromszor-négyszer központi állomáshelyemen, hogy együtt ünnepeljük a karácsonyt, húsvétot, Nagyboldogasszonyt és a mindenszenteket.

Mise után megkereszteltem egy csecsemőt. A falu főnöke megkínált lukuval és pálmaborral. A luku nem más, mint forró vízzel összekevert manióka liszt. Nehéz mint a sár. Ritka az a fehér ember, aki meg tud barátkozni vele. — Két kísérőmmel a következő helység, Kiseleti felé vettem az irányt. Hogy a mocsaras terület fölé fektetett fatörzseken el ne veszítsem az egyensúlyt, két hosszú botot kerestem. Szerencsésen átjutottam a mocsáron. Csak az utolsó lépésnél követtem el hibát. Amikor leléptem a fatörzsről, azt hittem, hogy eléggé szilárd a talaj. Tévedtem. — Délelőtt 11 óra felé érkeztünk Kiseletibe. A falut elsősorban két férfi és három kunyhó képezi. Az asszonyokat és gyerekeket nem szoktuk számolni. Ha valaki meg akarja tudni az asszonyok számát, akkor annak egyszerűen meg kell számolnia, hogy hány maniókaszárító polc van a kunyhók közelében. Ahány polc, annyi asszony. Az asszonyok száma nemcsak a polcok számától függ, hanem a férfiak anyagi helyzetétől is. Aki ügyesebb vadász és több a pénze, az több asszonyt is tud szerezni. Ismerek egy idős főnököt, akinek például tizenöt felesége van. — Megérkezésem után az Inzia folyóhoz mentem, hogy a csizmámról meg a nadrágomról lemossam a sarat. A folyó partján leültem a jó hideg vízben. Beljebb nem tanácsos menni a krokodilusok meg a vízilovak miatt. Szívesen üldögéltem volna estig is a vízben, dehát nem a víz miatt jöttem Kiseletibe. Visszamentem a kunyhókhoz, és a hátizsákomból elővettem a breviáriumot. A környék csendes volt. Egyik kísérőm, Kikola visszavonult egy kunyhóba aludni, a másik kísérőm, Dávid meg a helybeli fiúk és lányok halászni mentek. Az asszonyok ültetvényeiken dolgoztak. Csak a két férfi pipázott mellettem. A délután folyamán az egyik férfi elkísért Ndunduba. Ez is egy kis település az Inzia folyó partján. A falu lakói barátságosan fogadtak. Megajándékoztak egy kakassal. Késő délután, mikor visszaérkeztem Kiseletibe, lassan hazaszállingóztak az asszonyok és a gyerekek. Akik a gyerekek közül már első áldozáshoz járultak, gyónni jöttek. A faluban található egy térdig érő kis kerek asztal is. Ez töltötte be az esti mise alatt az oltár szerepét. Mise alatt Dávid a dobot verte, a gyerekek pedig lelkesen énekeltek. — Az egyik kunyhóban egy fülkét bocsájtottak rendelkezésemre éjszakára. A kunyhóban tüzet raktak, hogy a füst elűzze a szúnyogokat.

Szept. 11. Vasárnap van. Ndundu és Ngulungu lakói is képviseltették magukat a szentmisén. Összesen körülbelül huszonöten voltunk. Egy asszony elkészítette számomra a kakast, amelyet tegnap Ndunduban kaptam. Az itteni illem és szokás szerint egyedül kellett kezdenem az evést. Ilyenkor más nem tartózkodhat a kunyhóban. Még az ajtót is becsukják. Utánam két kísérőm és a férfiak következtek, majd a szomszéd faluból érkezett két asszony és gyerekek fogyasztották el, ami a lukuból és a kakas-

ból megmaradt. Még a délelőtt folyamán vettük hátizsákjainkat, és folytattuk az utat a következő faluba, Kakandába. A hátizsák, a hőség és a meredek dombok kifárasztottak. A faluba érkezve jól esett leülni egy narancsfa árnyékában. Estig bőven jutott idő az imádkozásra meg az alvásra is. Megvártam, míg a falu lakói éhségüket lukuval csillapították. Először a tyúkok foglaltak helyet a fejem fölött a narancsfán. Utána gyülekeztek körülöttem a falu lakói, hogy esti misével tegyünk pontot a napra. A fiatalság még táncolt egy kicsit a tam-tam tüzes ütemére, aztán ők is elcsendesedtek.

Szept. 12. Valamikor egy tanárom kérdezte Esztergomban: „Tudják kérem, hogy a gyógyszertárak cégtábláján miért látható gyakran egy kígyó? Nem. Hát azért, mivel ott a gyógyszerek a betegeket k i g y ó gyítják." Ezt juttatta eszembe a mai nap. Engem is kigyógyíthatott volna az a kígyó, amelyet reggelire fogyasztottam. De nem gyógyított ki. Egyre erősebben kezdett fájni a derekam. Talán túl hosszú ideig ültem Kiseletiben az Inzia hűsítő vizében. Néha össze kellett szorítanom a fogaimat, de befejeztem a misét, és megkereszteltem néhány csecsemőt.

Jókor jött ez a kis derékfájás, hiszen központi állomáshelyem, Kalenge már nincs messze. Minden lépés nehéz volt, de egy nap múlva két bot segítségével szerencsésen központi állomáshelyemre jutottam. A falu főnöke egy hangszeren, kimbendén játszott, amikor üdvözöltem. Lába alatt leopárdbőr terpeszkedett. A házamban hűséges macskám, a zuhanyozó alatt pedig egy magányos skorpió várakozott rám.

Pálinkás István SVD

NGILEKIRO, EGY EURÓPÁBAN MŰKÖDŐ AFRIKAI MISSZIONÁRIUS HATODIK JELENTÉSE PÜSPÖKÉNEK

Ausztria, 2101. január elsején

Kedves Püspök Testvér!

„Afrikai falunk" igazán gyönyörű lett, köszönöm Neked. Éppen annyi családot, gyereket és nagymamát küldtél, amennyi szükséges. És igen jól is érzik itt magukat. Ha a tér alatt nem robogna el minden öt percben egy földalatti, azt hihetnék, otthon vagyunk. Szép kunyhók, szavannafű, kerek falutér, műhelyek, fogadószoba a látogatóknak és óvoda, ahol Kuki nagymama már húsz fehér gyereknek mond mesét. No meg persze a templom, ahol minden nap imádkozva és táncolva tartjuk istentiszteletünket. Csak a pálmákat kell november végén megint visszavinni a melegházba. Kint mégis csak hideg van.

Vártam, hogy kíváncsiságuk és szenzációéhségük majd hozzánk húzza az embereket, ez is volt a titkos vágyam, hogy lássák, milyen vidáman élünk, és egyszer talán föltegyék maguknak a kérdést: milyen erő mozgatja ezeket a feketéket, sőt talán maguk is megkívánják ennek az örömnek a megízlelését. De hogy ennyien jöjjenek, azt mégsem vártam. Már első nap valósággal megrohanták a falut, és csaknem összetiporták az asszonyokat meg a gyerekeket. Három napra be kellett csuknunk, és mindent rendbehoznunk. A gondnok persze előre figyelmeztetett, hogy köteleket kellene kifeszíteni, mint Schönbrunnban. „Mit gondol — mondta —, milyen állapotban lenne ma Ferenc József ágya kötélkorlát nélkül? Még jobb lenne vizesárok." Rémület fogott el. „Nem vagyunk ragadozó állatok!" „Ti nem — felelte —, de a publikum." Úgy látszik, ismeri honfitársait.

De én nem akarok válaszfalat, hogy beszélhessenek egymással, kérdezhessenek. Minden kunyhóban van egy helyiség, amelyben látogatókat lehet fogadni, megvendégelni. Ennélfogva ellenőrzőkártyák bevezetésében egyeztünk ki, és most mindenki nyugodtan maradhat, ameddig akar. Otthon a legraffináltabb elektronikusan beállítható ülőbútoraik vannak, de nálunk órákig elülnek a kemény földön. „Néger törökülésben" — mondják magukról, és örülnek. Furcsa teremtések!

Megvallom, az elején nagyon féltem, és mindig föltettem magamnak a kérdést: nem üt-e majd ki az anyagiasság ragálya a mieinken is? Lesz-e elég ereje hitüknek, hogy felolvasszák és fölmelegítsék itt a megfagyott életet? Vagy hagyják, hogy elkápráztassák őket a civilizáció kincsei? Most már nem félek. A 20. században, amikor a konzumnak még volt valamelyes emberi arca, amikor még nem volt minden olyan végsőkig szabályozott és embertelen —, akkor talán még fennállt volna ez a veszély. De most már csak szánalmat éreznek ezek iránt a sápadt, érzelmet alig ismerő látogatók iránt, akik minden természetes megnyilvánulásnál tágra nyitják a szemüket, mintha valami világcsodát látnának: amikor anyáink szoptatják a gyereküket vagy imádkoznak velük, amikor este kiülünk a térre és beszélgetünk, ahelyett, hogy a televízióba bámulnánk. Vagy amikor fiatal fafaragónk a nagymamájával törődik, akinek csöpög a nyála, enni ad neki, letörli a száját, míg csak boldogan vigyorogni nem kezd, — ahelyett, hogy lerázná a nyakáról és elküldené valahová. A legjobban persze akkor csodálkoznak, amikor az istentiszteletünket látják. Bármilyen dölyfösek, bármennyire felsőbbrendűnek tartják is magukat, ilyenkor olyannak látom őket, mint éhes gyerekeket egy kolbásszal teli kirakat előtt.

A piacon aztán, amikor kéziszőtteseink, fazekaink, ezüsttárgyaink között turkálnak, megint olyanok, mint rendesen. Minél többet akarnak mohón megszerezni, pedig a lelkük mélyén rég tudják, hogy hamarosan semmit sem fog már jelenteni nekik. Úgy látszik, ebben már nagy a tapasztalatuk. Az egyik lány a mieink közül egyszer ezt mondta: „Szeretném beleszőni minden szeretetemet és örömömet abba, amit csinálok. Hadd legyenek vidámabbak, mikor a színeket látják. Akkor majd Isten után is kérdezősködni fognak. Azt hiszem, az ember csak akkor kérdez Isten után, ha boldog vagy boldogtalan. Ezek a nagy érzések tőle származnak belénk, mint az ő képmásaiba, ismerik őt és keresik őt. De ezek az emberek, akiknek, mint mondják, „semmi bajuk", akiknek kénye-lmetlen és félelmetes fájdalom és öröm, akik olyan eltompultak és laposak lettek, mint egy lepényhal, ezek nem érezhetik meg az Istent sem. Mégis talán legalább egy kis örömöt éreznek, ha beszövöm ide, és az jó lenne kezdetnek."

Nagyon boldog vagyok az emberekkel, akiket küldtél, püspök testvér.

Probléma természetesen még akad elég a falunkkal. Itt van mindjárt a gondnokunk. Nem képes megérteni, ha valamelyik kézművesünk azt mondja: mára eleget dolgoztam, most énekelni akarok. Különbérrel próbálja becsalizni, mert a kereslet változatlanul nagy, és ha ez sem használ, majd megbolondul. „Ti szerény idióták!" — ordítja ilyenkor.

De a többiek is gyakran sok problémát okoznak. Akármennyire is megcsodálnak mindent, mint ami idegen és egzotikus a számukra, mindig akadnak olyanok — különösen a néprajzilag műveltek között —, akik jobban akarják tudni, milyen nálunk odahaza az élet, mint mi magunk. Egyesek például hiányolják az amuletteket és bálványszobrokat, meg a wuduceremóniákat, mert azt mondják, Afrikában nincs kereszténység ilyen pogány maradványok nélkül. Mások meg túl tisztának találják a kunyhóinkat. Ez nem igazi, mondják, túl kevéssé festői. Legalábbis egy kis kecsketrágyának kellene heverni az ajtó előtt. Ebben az esetben még meg is tettem volna az akaratukat, tekintettel a gondnokunkra, akinek „az ügyfél a király", viszont a testvéreink vonakodnak. Ez büdös, — mondták. A gondnok tehát szagtalan utánzatokat csináltatott ezekből a „gázszendvicsekből", ahogy hívja őket. Egy darabig jól is ment a dolog. De mióta látogatóink gyerekei fölfedezték, hogy ezek az utánzatok kiválóan alkalmasak a golyózásra, naponta igen sok eltűnik. A gondnok most azon gondolkodik, hogy tojásalakúra készíttesse őket.

Vannak azonban másfajta epizódok is. Jött egy hölgy valami hivataltól — gondozónőnek nevezi magát —, és szemrehányásokat tett az ezüstművesünknek, amért hét gyereke van, és a feleségét késő éjjelig hagyja dolgozni. Mit szól ehhez a háziasszonyok szakszervezete? A felesége nevetett, hogy ő egyáltalán nincs ebben a szakszervezetben. Ez még jobban felháborította a hölgyet. „Akkor egyáltalán nem is szabad dolgoznia!" — kiáltotta. „És ki eteti a gyerekeket, ki foltozza meg a ruhát?" — kérdezte az asszony. A hölgy most kutyaszorítóba jutott, mert állami óvodáik és bölcsődéik mind zsúfoltak. De mindjárt valami más nehezményezni valója akadt. Gyereketetés és ruhafoltozás közben az asszony egyáltalán nem tudja kifejleszteni a személyiségét. Hogy áll az emancipációjával? — kérdezte tőle. „Az uram szeret" — mondta az ezüstművesné. Ebből aztán a hölgy egy szót sem értett, és azt kérdezte, mennyi háziasszonyi fizetést kap tőle. Ezt meg a mi asszonyunk nem tudta felfogni. „Fizetést? De hiszen úgyis ideadja, amit keres — mondta. — Honnan vegyen hát még külön fizetést? Én sem fizetek őneki, ha megfoltozza a cipőmet, mert ő könnyebben át tudja szúrni a szívós bőrön a tűt, mint én. Örömest teszi, hiszen értem csinálja. És én örömest dolgozom a gyerekeimért meg őérte." Hát erre vége szakadt a hölgy türelmének. Parancsolóan felkiáltott: az ilyesminek nem szabad örömet szereznie, hiszen ő elnyomott, és ez rabszolgamunka. És egyáltalában a mi falunk és ezek a nézetek tiszta visszaesés a középkorba. Ezzel eltűnt. Az ezüstműves felesége szomorúan nézett utána. „Ha ilyen sokat kell számolni, hogy miért mit kapunk — mondta —, hogy lehessen boldog az ember!"

De szép dolgokról is tudósíthatlak. Itt-ott már fölmerül egy-egy fehér arc a templomban, és különösen az ifjúság érdeklődik a táncaink iránt. Amikor a fafaragó nagymamája a faluháza felé tartva megbotlott egy fagyökérben, egy fehér kéz fogta föl. Úgy megijesztette a segítő készségnek ez a szokatlan gesztusa, hogy nyomban újból megbotlott. Egy nap egy férfi is jött hozzám az-

zal, hogy boldog, mert a gyereke nálunk lehet az óvodában. Az asszonynak oda kellett adnia a gyereket, mert a hivatása megerőltető, és ő, az ura örül ennek, mert amúgyis csak teher volt. De egy darabig figyelt bennünket, és most szeretne olyan családi életet élni a gyerekkel és a feleségével, mint mi. Persze először csak próbaképpen, vasárnaponként egy-két óra hosszat, hogy lássa, lehetséges-e ilyesmi egyáltalán az ő társadalmába tartozó embernek. Nagyon boldog voltam.

De a legnagyobb öröm ma reggel ért. Egy ember kikérdezett, miféle férfi függ az íróasztalom fölött a kereszten. És amikor beszéltem az életéről, figyelmesen hallgatott sokáig. Hogy a „sokáig" szó jelentőségét fölmérhessük, tudni kell, hogy az itteniek — ez statisztikailag kimutatott adat — átlag 8—19 percig tudnak odafigyelni, azután gyorsan ellankad az érdeklődésük. Ezért a hangjátékaik, riportjaik és tévédarabjaik sem hosszabbak soha 13 percnél: ez az elitműsor. Tehát hihetetlen rekord Krisztus javára, hogy az ember több, mint háromnegyed órán át figyelt. És ki tudja, meddig hallgatott volna még, ha be nem táncol Wambutti testvér, Alleluját énekelve és a hasát kopogtatva, hogy valami szépet hozzon hírül. Már megint hízott három kilót, ami komoly gondot okoz nekem. Látogatóink gyerekei előszeretettel adnak neki enni, mert olyankor úgy sugárzik, mint az egyenlítői nap.

Mára elég. Azt hiszem, Isten áldása van rajtunk és munkánkon, és ez nagyon boldoggá tesz.

Testvéred Krisztusban

Ngilekiro

U. i. Majdnem elfelejtettem Wambutti testvér örömhírét: néhány kiemelkedő személyiség megalapította és hivatalos listába vétette „Az afrikai falu barátainak egyesületét", azzal a céllal, hogy biztosítsa a falu létét, nehogy egy szép napon egyszerűen megszűnjék. Tehát akarják, hogy itt legyünk, és ez már, legalábbis reméljük, többet jelent, mint a puszta cirkuszi mutatvány vonzóerejét. Nyilvánvalóan jelentünk nekik valamit, akarják, hogy része legyünk az életüknek — mi, és rajtunk keresztül Krisztus. Mint a gyerek, örülnek, ha mi örülünk valami szívességüknek. Azt hiszem, lassan kezdem felfogni a legnagyobb titkot, amely a Biblia elején áll: Isten a maga képmására teremtette az embert, és ezért egyetlen ember, egyetlen társadalom sem lehet olyan nyomorult, olyan rothadt, olyan megmerevedett, hogy ez a hasonlóság valahol még meg ne lássék.

Még valamit: Német, holland és norvég hivatalos helyek fordultak hozzánk, hogy náluk is állítsunk fel ilyen „afrikai falut". A norvégek műpálmákkal kérik, a németek „luxuskivitelben". Már megkérdeztettem, hogy értik ezt.

Kurt Benesch (Alle Welt)

MÁSOKÉRT ÉLNI

> Ha valaki közületek ki akar tűnni, legyen a szolgátok, és ha valaki közületek első akar lenni, legyen mindenkinek a szolgája. Hisz az Emberfia nem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem hogy ő szolgáljon, és életét adja váltságul sokakért (Mk 11,43-45).

Jézus ezekkel a szavakkal keresztény életünk lényegét adja elénk.

A szolgálatról annyit beszéltek és írtak mostanában, hogy szinte fölöslegesnek látszik tovább beszélni róla. De nem fölösleges. Mindig újból és újból rá kell ébrednünk.

Nincs itt terünk részletezni: mennyire ez a kötelessége a hierarchikus egyháznak. A pápától, aki „Isten szolgáinak szolgája", egészen a frissen szentelt káplánig. Istentől kapott tekintélyük egyedüli igazi gyakorlási módja a szolgálat. Azért vannak, hogy szolgálják Isten népét.

Jézus szava azonban mindnyájunknak szól. Kereszténynek lenni annyi, mint szolgálni. Ő, az Úr, az Isten Fia, úgy jött el közénk, mint szolga. Egész élete a szolgálat felülmúlhatatlan gyakorlata volt. Egészen odáig, hogy — mint „szenvedő Szolga" — odaadta életét „váltságul sokakért". És ezt azóta is minden szentmisében megteszi. Hiszen mi más a szentmiseáldozat, mint megújítása annak a maradéktalan készségnek, amellyel Krisztus az Atyának adja életét miértünk!

Másokért élni! Ez a keresztény élet lényege.

Vannak dolgok az életünkben, amelyeket helyettesíteni lehet. Tanultuk a katekizmusban, hogy a keresztséget bizonyos körülmények között pótolhatja az ún. vágykeresztség: ha valaki őszintén vágyódik Krisztus után, de valami okból nem tudja fölvenni a keresztséget, vagy talán nem is ismeri még Krisztust, de vágyik Istent szolgálni, akkor lelkében megkaphatja a keresztség kegyelmeit. Vagy a vérkeresztség, azaz a vértanúság: ha valaki még nincs megkeresztelve, de vérét ontja Krisztusért, részesül a keresztség kegyelmeiben. Azt is tudjuk, hogy ha valaki nem járulhat a szentáldozáshoz, például beteg, de tiszta szívvel vágyódik az Úr Jézust magához venni, lelki áldozással megkaphatja a szentáldozás kegyelmeit. Ugyancsak pótolhatja a szentgyónást a tökéletes bánat — ha az illetőben megvan a szándék, hogy mihelyt lehet, meggyónik, a szeretetből fakadó bűnbánat máris megtisztítja lelkét a halálos bűntől. Van azonban valami, amit nem lehet az életünkben mással helyettesíteni, ami alól senki fölmentést nem adhat: és ez a szerény, önzetlen szolgálatkészség.

Fájdalmas követelmény ez. Sokszor nehéz, sokszor kellemetlen. De pótolhatatlan. Amelyik percben megszűnünk szolgálni, abban a percben megszűnünk keresztények lenni.

Egész életünk erre való. A szentségek célja az, hogy tápláljanak bennünket, hogy megerősítsenek, és így élhessük a szolgálat életét.

Vasárnap, talán hét közben is, eljövünk a templomba, főleg a szentmisére. Nem azért, mintha „jó kereszténveknek" tartanánk magunkat, nem is mintha ezért nem tudom miféle jutalmat várnánk. Hanem mint bűnösök, akik erőre szorulnak. Krisztus asztalához járulunk — nem jutalomképp vesszük őt magunkhoz, hanem úgy, mint az éhezők, akik e nélkül az eledel nélkül nyomorultul elpusztulnának. És főleg azért jövünk a misére és az Úr asztalához, hogy nézzük őt és ellessük tőle a tiszta szolgálat szellemét. Hiszen akárhányszor már évek óta veszünk részt a szentmisén, de ha magunkba nézünk, meg kell vallanunk, hogy még igen-igen messze vagyunk ettől. Ami a szentmise csúcspontján elhangzik: „. . . ez az én testem, mely értetek adatik", „ez az én vérem . . . mely értetek és sokakért kiontatik": ez az „értetek" szócska, ez a kereszténység. Ez a lényeg. Isten adjon erőt hozzá.

Anton Gindl

MAGYAR TESTVÉREK A NAGYVILÁGBAN

Nagyon szerettem a magányt, már kicsi koromban is. Szegény mamámnak nagy gondot okoztam, mert elbújtam valahol a padláson, erre-arra, és órákig eljátszottam a kukoricában, nem hiányzott nekem senki. Nagy nehezen találtak meg. Később jártam Szegeden a jezsuita kollégiumban. Minden nagyon tetszett, azok a boltíves folyosók stb. A könyvtárból a szentek életét olvastam. Nagyon megszerettem Szent Teréziát. Aztán Szent Terézke kezdett rám nagyon hatni. Sok mindenre válaszolt nekem. Fájt, hogy akkor a felnőttek lenézték azokat, akik imádkoznak és vallásosak. (1929 táján vagyunk). És ahogy a szentek életét akkor megírták, a jámborságuk majdnem mind olyan lehetetlen volt. Szent Terézke modern leány. Utazott világszerte. És nemcsak imádkozott, de valahogy másképp, mélyebben, tökéletesebben. Kerestem valami választ a kérdésekre. Valami hiányzott, nem értettem meg igazán, hogy mi, de szenvedtem miatta. Jezsuitákkal úgy kerültem össze, hogy azok jöttek a városba. Az egyik azt mondta, kármelita hivatásom van. Akkor belefeküdtem a kármeli szentek tanulmányozásába. Írtam Győrbe. Elküldték nekem a kármelita szabályokat. Egyes dolgokat nem tartottam időszerűnek, de jobban megértettem, mi a Kármel. Édesapám hallani sem akart az egészről. Elmentem és megnéztem. Minden nagyon tetszett. Miklós atya, a prior kérdéseket tett föl: akarok-e pap lenni. Mondtam: nekem mindegy, hogy söprök, mosogatok vagy tanulok, én már megérkeztem. Semmi kívánságom több. Én innen nem megyek el. A legjobban a szerzetesi családi élet tetszett. Mert lehetnek a szerzetesek szentek, akár kanonizált szentek is, de igazi kármeliták sose lesznek a testvérek nélkül, mert akkor már nem családias. Beszélgettem Marcell atyával, és megsúgta: ő is valamikor testvér akart lenni. Hála a jó Istennek, az elöljárók nem engedték. Ő nekem megengedte. — Később aztán néha fölmerült, nem lenne-e jobb, ha pap lennék. Talán több jóra lenne alkalmam. A rendfőnököm fölvetette, csináljon-e nekem tonzurát. Mondtam, nincs annyi iskolám. És van, ahol a testvér jobban boldogul.

Missziós hivatásom is még Szegedről származik. Ott volt a missziós folyóirat, az akkor nagyon jól ment. Kiment P. Szajkó Kínába, hosszú szakállal, az nekünk mint gyerekeknek nagyon tetszett. Győr után szakács és amolyan mindenes voltam a kesztheli házban. Lucián kartestvér, a legépületesebb újonctársam, útban rendünk bölcsője, a Kármel-hegy felé, ott töltött egy fél napot. Meglátogatott a konyhában, és meghívott oda. A házfőnök Brokárd atyával elkísértük az állomásra. Az úton erős célzásokat tettünk a kármelhegyi viszontlátást illetőleg. Atyánk tréfának vette, és így szólt: ha kell egy „rossz testvér", írjanak, és küldjük ezt a kistestvért. Fogalma sem volt, hogy tréfás üzeneténck egy életre szóló jelentősége van. Nekem nem kellett sok, hogy hithir-

detői hivatásomat érettnek érezzem. Mindent leírtam erről, s mikor Marcell atya ismét meglátogatott bennünket, átadtam, hogy bírálja meg, előre elfogadva ítéletét. Ő Szent Teréz anyánkra hivatkozva nagyon helyeselte, és azt mondta, kívánságom előbb teljesülhet, mint remélem. Mindig fáj nekem, ha egyesek azt állítják: a misszionárius nem lehet olyan kármelita, mint aki nem missziós. Hisz jobb kármelita nem lehet, mint Szent Teréz anyánk, és ő milyen nagy misszionárius volt!

Aztán mint a villámcsapás csak megjött a római levél: rendfőnök atyánk név szerint jelezte, hogy engem küldjenek a Kármel-hegyre. 1934 elején kellett volna ott lennem. Házfőnököm neheztelt. Ajánlottak két másik testvért. Hivatkoztak a befőzések fontosságára és az én ebbeli tudományomra. Erre rendfőnök atyánk egy félévet engedett: tanítsak meg másokat a befőzésre, például az ajánlott két testvért. A levélcsata ezzel le volt zárva.

Hanem újabb veszély fenyegette hivatásomat: a katonai kötelezettség. Hazaszeretet vagy hivatásszeretet. Válasszak! Nem választok. Nekem mind a kettő nagyon szent! Szűzanyám, Te vagy szent rendemnek is, édes hazámnak is a Nagyasszonya, segíts! Természetesen segített: Keszthelyre küldte három napos lelkigyakorlatra Hász tábori püspököt. Nagyon kedvére való ételeket készítettem neki, és az utolsó reggel előadtam helyzetemet. Így aztán a sorozási vizsgálaton fegyver nélküli, illetve háború esetén egyházi szolgálatra mondtak ki alkalmasnak. No most már nem tagadják meg az útlevelet. Hivatásom újra megmentve. Boldogságos szép Szűzanyám, köszönöm!

Életem utolsó hazai óráit töltöm a vonatban. Fáj. Eszembe jut Makó, Szeged, a Maros, a Tisza, Budapest a Dunával. Megjelenik előttem a makórákosi tanya kedves emlékeivel. A gimnázium, a belvárosi egyház, a Balaton. Hivatásomért folytatott első küzdelmeim. Majd Marcell és Miklós atya, a győri Kármel. Az egész Magyarország. Édes Hazám, Isten veled! Sose látlak többet. Már-már elfog a keserűség, az idegenség fagyasztó érzése. Ekkor szinte hallom megboldogult édesanyám hangján: Szűz Mária! A boldogságos szép Szűzanya nem maradt el, velem jön, velem van! Nem vagyok, nem leszek idegenben, nem leszek egyedül! Sötét volt. Nem vettük észre, csak a szívünk jelezte, mikor elhagytuk Magyarország határát.

Rómába egy héttel előbbre rendelt oda bennünket a generális, hogy ne az utolsó percig dolgoztassanak. Akkor volt először szerencsém Rómát megnézni. Aztán a kispap-testvérrel együtt útra keltünk a haifai Kármelbe. Ott hamarosan megkaptam megint a bélügyi hivatalt. Mit csináljak azzal a nemzetközi társasággal? Húst abban az időben nem ettünk. De volt saláta stb., mindenki megtalálta a magáét. Mindennap adtam krumplit, de kétszer nem csináltam egy hónapban egyformán. — Sokat tehettem itt a bevándorolt magyarokért, s többször adódott alkalom a Szentföldet látogató magyar zarándokok szolgálatára lenni. Mint az anyagi ügyek intézője igyekeztem magyar gyártmányokat vásárolni és környezetemmel megkedveltetni.

1936—39-ig Jeruzsálemben voltam. Itt még több magyarral érintkeztem. Ez időben kezdtem anyagot gyűjteni a budapesti Szentföld Intézet régiségtárának. Majd három évre Kairóba helyeztek át. Gyönyörű új alapítás volt, Kairó egyik rossz hírű külvárosában, Subrában. Hivatásom gyakorlásának legszebb ideje. Nem mondom, hogy 25—26 órát dolgoztunk naponta, de nem sokkal kevesebbet. Minden áldott nap kora reggeltől késő estig állandóan jönnek az emberek a jóságos Istennek a kis Virágról nevezett házába kérni, hálálkodni. Nemcsak katolikusok, hanem mindenféle keresztények, mohamedánok, zsidók, ismeretlen vallásúak. A különböző osztályú, nyelvű és vallású zarándokok hálatáblái — arabul, franciául, olaszul, görögül, törökül, kínaiul, oroszul, örményül; jórészét magam rendeztem — együttesen alkotják az egyetemes katolikus lelkiség természetfölötti demokráciájának emlékművét. Sok rendkívüli lelki élményben volt itt részem: csodás gyógyulások, megtérések, a szeretet, áldozatosság hősi példái . . . De a legkedvesebb élmény első keresztelésem volt: a haldokló kis Ahmedé.

A mohamedánok szemében frandzsi, azaz európai voltam. Mikor látták, hogy a frandzsik bizonyos dolgait nem helyeslem, csodálkozva kérdezték: talán nem is vagyok frandzsi? Bizony nem. Mi „madzsarok" még náluk is ázsiaiabbak vagyunk. Mikor aztán

néhány közös szót is fölfedeztünk, már teljes bizalommal voltak irántam. A beszélgetés egy-kettőre vallásos jellegűvé vált. A Szentháromságra vonatkozó hitetlenkedő kérdésekre Kis Szent Teréz példáját szoktam használni: víz, hó, jég — három dolog, és mégis egy. Ha lehetséges ez a mindennapi életben, miért ne lehetne a Mindenhatónál? A feszületről — amelyről azt hiszik, hogy mi bálványként imádjuk — megmagyaráztam, hogy „Jézus fényképe". A betlehemet mindig nagyon szépre csináltam, és azt mutogatva beszéltem a hitről stb. Soha mint misszionárius nem tapasztaltam, hogy akadályozva lettem volna a kármelita életben. Illés kocsijának egyik kereke jelzi a belső szemlélődő, a másik a külső apostoli életet. Egy jó kármelita, aki jól éli a belső életet, sokkal jobban tud működni mint apostol vagy misszionárius. — Kairóban már magyar szegényeim is voltak. A háború kényelmetlenné tette a magyarok helyzetét.

1942—45 közt visszakerültem a Kármel-hegyre. Utána tíz évig megint Jeruzsálemben működtem. Magyar érzelmű pap nem volt. Mind vallásilag, mind hazafias szempontból én foglalkoztam honfitársaimmal, — gyerekekkel, felnőttekkel. Különben a jeruzsálemi Nagyboldogasszony templomban (Szűz Mária „elszenderülésének" helyén) a magyarok is emeltek fehér márvány oltárt. A „Boldogasszony anyánk" szövege van bevésve.

Közben néhány hónapra mohamedán börtönbe is kerültem. Ott is az maradtam, ami vagyok: szerzetes, hithirdető. Az apostolkodásnak igen hálás talajt találtam ott. Viselkedésemmel meghódítottam az egész személyzetet. Éppen október 8-án, a nekem mindig nagyon kedves Magyarok Nagyasszonya ünnepén mondták ki hivatalosan, hogy ártetlen és szabad vagyok. Képtelen vagyok kifejezni azt a boldogságot, amit akkor éreztem, amikor a Kármelhegyi Boldogasszony oltárán kitett legméltóságosabb Oltáriszentséget újra láthattam. Pedig csak három hónapig voltam tőle megfosztva.

Második kármelhegyi tartózkodásom alatt rám bízták a bazilika gondozását. Ez idő tájt sok katonalátogató kereste föl. A legtöbben szerettek volna valami emléket szerezni. Én az emléktárgyakat katolikus újságokba csomagoltam. Egy alkalommal az egyik azzal jött vissza, hogy a csomagolópapíron lévő szép cikk befejezése hiányzik . . .

Már régen foglalkoztam azzal a gondolattal, hogy a rendi elöljárókat és külföldön dolgozó magyar rendtársaimat megnyerjem egy magyar kármelita rendház létesítésének. A 10—12 magyar közül négyen már megkaptuk a jóváhagyást. Hátra volt egy paphiányban szenvedő magyarlakta vidék kiválasztása és előkészítése. Brazíliára gondoltam. Így kerültem Paranába. De aztán a jó Isten másképp gondolta. Aki az ügyet pártolta, meghalt. Itt maradtam szépen egyedül, mint „délamerikai magyar kármel". Mit csinálok itt? Imádkozom, apostolkodom, és reggeltől estig fizikai munkát végzek. Ez a ház nagy és érdekes. Sokan jönnek látogatni. Nem vagyok pap, nem tudom őket meggyóntatni, de megkavarom bennük a dolgokat. Én elvetem a magot, Isten gondoskodjék az aratásról. Csak „egyszer" imádkozom naponta (értsd: állandóan imádkozik). És a Marcell atya tanításaiból, könyveiből táplálkozom. Egy darabig hármasban voltunk derék szamarammal és egy szegény beteg Elöljáróval. Azután ő elment, a szamaramat elgázolták. Legújabban pedig rendelet érkezett Rómából, hogy február 5-én Brazilhon különböző tájairól tíz válogatott ifjonc költözik be, és kármelita újonchá leszünk.

Nem fejezhetem be anélkül beszámolómat, hogy Szent Józsefről meg ne emlékezem. Nemcsak azért, mert Szent Teréz anyánk nagyon ajánlotta tiszteletét, hanem mert különlegesen is „az én szentem". Ő volt az, aki Názáretből Betlehembe, onnan Egyiptomba, s vissza a Kármelen keresztül Názáretbe vezette a Szentcsalád szamarát. Rám is vigyáz.

Szentimrei Dömötör OCD
(Fr. Demetrius)
C. P. 57, 18130 Sao Roque, Brasil

+

A Fülöp-szigetektől délre és Ausztráliától északra fekszik egy szigetcsoport: Pápua Uj-Guinea. Mivel az egyenlítő szeli keresztül, az itteni lakosok még sohasem láttak telet és havat. Örökös a nyár, tavasz és ősz nélkül. Bár ismerünk egy esős évszakot

is. A különbséget egy híres antropológus páterünk így fogalmazta meg: a száraz évszakban mindennap csak egyszer esik az eső, az esős évszakban pedig mindennap egyszer el is áll. Előfordult már, hogy 30—40 cm víz esett le egy nap alatt. De általában 3—4 cm. A Nap azonban hasonlóképpen nem fukarkodik melegével. Az év minden napján fürödnek az emberek a tengerben. A kókuszdiók is hullanak egész éven át a fákról. A kakaó, banán állandóan érik, a kávét is kétszer szüretelik. Az ember azt hinné első benyomásra, hogy ez az a paradicsomkert, amelyben Ádám és Éva lakott. A munka a forróság miatt nem ízlik errefelé. A napon dolgozni a déli órákban valóságos öngyilkosságnak számít. Rengeteg a trópusi betegség, amely állandóan tizedeli a népet.

A világ zajától elszigetelve élt ez a vidék egészen a múlt század végéig, amikor Németország gyarmata lett. Rendalapító Arnold atyánk 1896-ban küldte ki ide első fiait. Német hajóval érkeztek ide egy nagy öbölbe, amelyet később elneveztünk Alexishafennek. Rengeteg bennszülött jött ki a partra, hogy fogadják a másvilágról érkezett vendégeket, meghalt elődjeik szellemét. Ez volt ui. a felfogásuk mirólunk fehér emberekről. Ez a név meg is maradt rajtunk: manapság is szellemnek hívnak bennünket. Az első misszionáriusok partra szálltak, és megkezdődött a térítő munka. 19 évvel utóbb már kb. 600 km hosszúságban voltak a tengerparton állomásaink. A sziget belsejébe azonban nehéz volt behatolni: nem voltak utak. 1933-ban az első csoport hat hetes gyaloglás után elért egy kb. 600 km-es fennsíkra, ahol az éghajlat is hűvösebb és kellemesebb, a lakosság is sokkal sűrűbb. Tehát fölfedeztek egy új népet. Néhány misszionáriust megnyilaztak, de aztán helyre állt a rend, és megszerették a misszionáriusokat. A bennszülötteket a jó és rossz szellemekben való hit irányítja. Ezért tele vannak félelemmel, és próbálnak velük békében élni, amennyire lehet. Szellemük van az állatoknak, hegyeknek, fáknak, folyóknak stb. Ha vihar közeledik, a szellemek haragszanak. Legjobban félnek a halottak szellemétől. Ezért a halottnak mindent meg kell adni, amit kíván, hogy ne jöjjön vissza bosszút állni.

Ma már repülőgéppel megy a közlekedés. Amelyik falu pátert akart, annak először repülőteret kellett építeni. Nagy örömmel és lelkesedéssel csinálták, hogy a nagy madár hozzájuk is eljöjjön minden földi jóval. A püspök maga is pilóta. Elmegy megnézni a kész repülőteret, és ha jónak találja, leszáll, természetesen a saját felelősségére. A bennszülöttek a nagy zajra mind elszaladnak az őserdőbe. Ha aztán leáll a gép és elcsendesül a propeller, akkor lassan előjönnek, megbámulják, majd körül is táncolják a gépet. Csak annyit tudnak róla, hogy ez az élő madár gyomrában hordja az embereket és a finom árukat, még vasfejszét és ölőkéseket is. — A hatvanas évek óta utak is épülnek. A folyókon még 8 híd hiányzik. Ha magas a víz és nem lehet áthajtani, akkor várni kell, míg nem apad. Én is ültem egyszer egy folyó mentén vagy 15 óra hosszat. Aztán megy az ember a másik folyóig. Talán ott több a szerencse. Ezt itt minálunk be kell kalkulálni, amikor az ember útnak indul. Az idő itt nálunk nem pénz, mint Európában. Van idő itt mindenre, amit az ember óhajt.

Posta, telefon és távirda csak a városokban van. Mi megalapítottuk a saját postánkat az összes missziós állomásokon. A misszió hajói és repülői hozzák és viszik a postát, 1—3 hetenként. Mise után mindenki a plébánián gyülekezik, és ott felolvassák a levelek címzettjeit. Mivel azonban a külső állomásokkal nem volt rendszeres érintkezés, előfordult, hogy egy misszionárius megbetegedett és meg is halt, mielőtt a főállomáson tudták volna. Ezen segíteni kellett. A püspökünk elment Amerikába, és vett a hadseregtől kiselejtezett rádióadó—vevő készülékeket. Ezzel aztán lehetővé vált az összeköttetés egymás között. Minden reggel 8-kor kezdjük hívni egymást, és minden fontosat meg tudunk egymással beszélni. Ezzel már nagyon sok életet megmentettünk.

Hogy kerültem ide? Az Isteni Ige Társaságában az a szokás, hogy minden évben kiosztják a jelentkező íveket a misszióra. Én mindig jelentkeztem, és első helyen Új-Guineát írtam. Ezt találtam a legprimitívebb országnak a világon, ahol a folyóiratok szerint még emberevő törzsek is vannak. 1951-ben aztán útnak is indulhattam. Hosszú és romantikus utazás után egy év múlva megérkeztem Sydneybe. Egy hétig nézegettük Ausztráliát, aztán ismét hajóra szálltunk a pápuák földje felé. 3 hét múlva meg is je-

lent az első kis sziget, ahol a hajónk kikötött néhány órára. Mesebeli szép kis pálmaerdő közepén egy falucska. A bennszülöttek is előjöttek:sötétbarna fiúk, lányok, mind ruha nélkül. Hát ilyen nép is van még a huszadik században, — csodálkoztam. Most pedig itt vagyok köztük. Néhány nap múlva megérkeztünk a sziget fővárosába: Port Moresby-be. A pápuáknak itt nagy hajuk volt, és rendesen ágyékkendő a derekukon. A nők fűszoknyát viseltek, más semmit. Ez már tűrhető — mondok — az első látványhoz képest. Mindenütt a rengeteg trópusi növény, amit még sose láttam. Aztán elérkeztem a missziós állomásunkra. Éppen lelkigyakorlat volt, és nem volt hely számomra. A püspök szobájába tettek, mivel az előzőleg a tengerbe zuhant repülőgéppel, és belefulladt. Mikor megismerkedtem a helyzettel, elküldtek az északi vikariátusba, ahol Arkfeld püspök fogadott. Itt berendeztem egy szabóműhelyt, és elkezdtem dolgozni. Mondok, majd én felruházom a népet. Beállítottam néhány bennszülött segédet, de nem bírták az ülést, és továbbálltak. Egyik nap aztán beállított hozzám a püspök azzal, hogy a szabóságnak nem valami sok a haszna itten. Jobb lenne, ha berendeznék egy raktárhelyiséget, és elkezdenék árukat importálni. Erre volna a legnagyobb szükség. Kevés az üzlet. Az őserdő belsejében meg egyenesen siralmas a helyzet. Gyufáért, sóért 3—4 napig kell gyalogolniok, s aztán ugyanezt az utat vissza. Ki is tudná otthon elképzelni, hogy Kaposvárról Budapestre gyalogoljon gyufáért? — Hát elkezdtem rendelni az árukat. Élelmiszert Ausztráliából, ruhafélét Japánból és Hong Kong-ból, vadászfegyvereket Kanadából, fejszéket, késeket Nyugat-Németországból, bográcsokat Magyarországról stb. Több mint fél millió bennszülött ellátásáról kellett gondoskodni, hát jól ment az üzlet. Alkalmazottaim időközben elérték a huszat. Új raktárhelyiséget kellett építeni, hogy az igényeket kielégítsük. Üzletemet aztán 1976 januárban átvették a világiak, és én új beosztást kaptam mint hitoktató fenn a hegyek között, ahol még primitív a nép. Kb. 200 km-es körzetben én vagyok itt az egyedüli magyar. (Salvius testvérnek erről a munkájáról múlt számunkban hoztunk egy kis beszámolót. Azóta értesített, hogy áthelyezték a tengerpartra, ahol a katolikus rádióállomás vezetőjét helyettesíti római útja idején. Ez év nyarán pedig Európába jön szabadságra.)

A 25 év alatt kétszer voltam szabadságon. 1971-ben sikerült Magyarországra is eljutnom. Én itt boldognak érzem magamat. Munkám van bőven, és így nem panaszkodhatom. A jó Isten kegyelme elég nekem itt. Így hát itt szeretnék meghalni.

Bro. Salvius Appenzeller SVD
P. O. Box 107, Wewak
Papua New-Guinea via Australia

LEVELESLÁDÁNKBÓL

Nem mondom, hogy egyáltalán nem törődtem a missziókkal, de valahogy úgy érzem, addig nem jutok el a kapu elé sepergetni, amíg bent nem takarítottam. Olyan sok a közeli probléma: a családban, az ismerősök közt, az országban, hogy nem jutok tovább a tettlegességgel. Gyermekkoromban szívesen dobtam fillért a bólogató négergyermek perselybe. De fületlen gombot is, annak is örült. Csak most döbbenek rá, hogy annak is örült, — mekkora az ínség, és milyen kicsi a segítség. De ha a puszták népét, Móricz Boldog emberét olvasom, még a képzeletem is megreked a határokon belül. Évezredes keresztény társadalomban hogy eshettek meg azok a dolgok. Ha vérünknek, húsunknak ez a sors jutott, nem tudjuk még magunkat sem helyesen szeretni, mit várhat a felebarát? Szívesen adnám életemet, ha több összhangot láthatnék a családban. De mit ér az én életem? Sokszor jut eszembe Mórának az az elbeszélése, amikor a kisfiú megsajnálja a szomorú Jóistent, és neki ajándékozza legnagyobb kincsét, a színes üvegdarabot. Tovább variálva a mesét: A jó Isten elfogad és zsebébe gyűjt minket: üvegcserepet, ócska madzagot, lyukas dugót, gyertyavéget s más apróságot, ami egy kisfiú zsebében fel szokott halmozódni. Az Ő számára mindenik érték, mindenikben lát valami jót, valami védeni valót, egyszóval gyűjti. De alig számíthat egyébre, mint hogy felsebzem a kezét, ha zsebébe nyúl.

Újévi programtervnek mindenesetre jó. Hátha sikerül vele az elbóbiskolt rózsafüzértizedeket életre kelteni, több türelemmel és kevesebb lustasággal látni neki az esztendőnek. Ha a fájdalmak elviselésébe egy kicsi örömet vagy lelkesedést tudnék belevinni, több tartalék lenne a célnak. Nincs kellemetlenebb ajándék, mint a savanyú képpel adott. Tulajdonképpen egy nagy missziós terület vagyunk, és se türelmünk, se jó szavunk egymáshoz.

+

— A katekétika problémájának gyökere: Hogyan szerettessük meg a végtelenül jó és szeretetreméltó Istent, aki minket előbb szeretett? Mert ha valaki valakit igazán szeret, akkor ő és az ő dolgai neki minden másnál fontosabbak és előbbre valók. És éppen ez hiányzik a legalizmusból. Hol a bűn határa, hogy lehet a bűnt kerülni stb., ez mind nem a szeretet nyelve. A szeretet így gondolkozik: Mivel szerezhetnék neked örömet?! Ebben van önkéntesség és lendület, tehát öröm és erő. Isten pedig minden öröm forrása és gyökere. Főfoglalkozása, hogy szeret minket az ő Fiának misztikus Testében, nem pedig hogy a hibapontokat gondosan följegyezgeti. Isten lát: ez ne fenyegetés-ízű legyen, hanem öröm! Jó keresztény nem az, aki a nyűgös kötelességeket izzadságosan teljesíti. Szeretet nélkül semmi vagyok.

+

— Boldogult Endrey püspök doktorátusával kapcsolatban szeretném kiemelni, hogy a Canisianumban nem lehetett doktorátust szerezni, hanem az állami egyetemen. A rector magnificus avatott. Endrey idejében ez csak világi lehetett.

— Ő szentelt pappá az egyetemi templomban. Az ő bizalmából lettem plébános. Gondjaimban, problémáimban mindig testvérien fogadott. Minden pap előtt nyitva volt az ajtaja, nem volt hivatalos fogadónap, mert mindig kész volt fogadni. Egy alkalommal is a többi kollégák után már nagyon belelógott az ebédidejébe az én jelentkezésem. Mégis, sohasem fogom elfelejteni, azt mondta fáradt, de szerető hangon: barátnak mindig szabad, sohasem késő! — Csak két évet vezethette szeretett egyházmegyéjét, de nekünk a jó Istentől ez is nagy kegyelem, mert biztos, hogy az ő sok-sok papi szenvedéséből él tovább ez a nagy egyházmegye.

— Köszönöm — több paptestvérem nevében — az elhunyt megyésfőpásztorunkról írt nekrológot. Valóban nekünk fiataloknak is példaképünk, mert őszinte és következetes volt. Szívesen emlékszem vissza a vele töltött 1975-ös és 1976-os nagyheti és húsvéti szertartásokra (mint kispapok vettünk ezeken részt). Vonzó egyénisége, élete, mindenkor építő modernsége, lelkisége, Krisztus- és Egyház-szeretete, fegyelmezett liturgiavégzése, szentbeszédei és állandó „sugárzása" — remegő teste ellenére maradandó élményt nyújtottak. Aki vele beszélt, gazdagodott és megtisztult.

— Szeretném módosíttatni a dr. Ádám Györggyel kapcsolatos megemlékezést: nem a budai, hanem a pesti Szent Imre Kollégiumnak volt prefektusa. Magam is az általa vezetett évfolyamhoz tartoztam.

+

(P. Nemeshegyi Tokióból:) A Mozart-előadások szerencsésen lezajlottak, és öröm volt olvasni a kétszáz résztvevő beszámolóit. Csak néhány ízelítő belőlük: „Mozart az éjszakában körbe-körbe röpködő szentjánosbogár. Mozart a téli hold fényétől beragyogott téli hó. Zenéje végtelen békét ajándékoz; menhelyet ad a szenvedő léleknek; a feldúlt lelket lecsillapítja. Egy a sorsot, bármi legyen is az, befogadó embernek tágra nyílt ereje ez. Mozart zenéje, úgy, ahogy neve mondja, egy az Istent (Deus) szerető (Ama-) embernek hangja." „Furcsa valami Mozart zenéje. Ha evés közt hallgatom, jobb az étvágyam. Ha tanulás közben hallgatom, jobban fejembe megy a lecke. Ha szomorú vagyok, meglágyítja szívemet. Egyszóval Mozart zenéjét erőlködés nélkül lehet hallgatni. Nem mutatós, de titok rejtőzik mélyén." „A Szentírás szóval, Mozart zenével templomba hív engem." „Úgy érzem, hogy Isten, aki felülmúlja kétszáz év és a tér távlatát, most keblemben, ki hasonlóképp szolgája vagyok, Mozart szívverését hallatta

meg velem." Hát mit szóltok a kis japánkáimhoz? És még azt írta nekem valaki, hogy Mozart zenéjében még sohasem fedezett fel „vallási hátteret"! Idén ősszel folytatása következik egy újabb Mozart-kurzussal.

+

Szomorúan tudatom innen Formózáról, hogy társam, Sr. Aléna, akivel együtt jöttem Kínába 40 évvel ezelőtt, visszaadta nemes lelkét Urunknak, Istenünknek. Azt lehet mondani, hogy egy emberöltőn át, több mint 30 évig együtt dolgoztunk, együtt vettük ki a részünket jóból—rosszból. Tíz évig szenvedett, megváltást jelentett számára a halál. Nagyon jó misszionárius volt, tele tűzzel, fáradságot nem ismerve dolgozott. Sokat tett a lelkek megmentéséért, s fáradhatatlan volt a betegek körül. Igen sokan neki köszönhetik, hogy még most is élnek, papok is, hívek is. Temetésének hírére sokan sírtak, de azt mondták, ne érte imádkozzunk, hanem hozzá.

+

(A következő sorokat kivételesen nem magyar írja, hanem Josef Ploner az ausztriai Dellachból a Kirchenzeitung szerkesztőségének:)

Nővérem, Ferdinanda Ploner meggyilkolásával kapcsolatban — Rodéziában, Bulawayo mellett, a Szent Pál-kórházban áldozta életét — főleg két kérdést szegeznek mindig újra nekem: „Miért lép be valaki egy missziós rendbe?" és: „Van-e ilyen borzalmas események után még értelme a missziók segítésének, a missziós bevetésnek?" Két itthoni szabadságon elbeszélgettem nővéremmel, olvastam leveleit, és beszélgettem más nővérekkel is, akik évekig dolgoztak vele Afrikában. Mindezek alapján megpróbálok röviden feleletet adni, úgy, hogy az nővérem felfogásának is megfeleljen. — Az első kérdéshez: Miért megy misszióba valaki? Az evangéliumból ismerjük Krisztus megbízását az apostolokhoz: Menjetek el az egész világra, és hirdessétek az evangéliumot minden teremtménynek! Aki meg van arról győződve, hogy az evangéliumból származik az ember üdvössége, szabadsága, megváltása, az valamiképpen meg fog felelni ennek a megbízatásnak. Minálunk minden jóakaratú ember maga is el tud találni a hitre (más emberek, tömegtájékoztató eszközök, könyvek stb. útján), de a fejlődő országokban csak a misszionáriusok által. A testvérszeretet parancsának akkor felelünk meg legjobban, ha annak segítünk, akinek legnagyobb a szüksége rá, — vagyis azoknak, akik saját magukon nem tudnak segíteni, mert szellemi és gazdasági fejlődésükben évszázadokkal lemaradtak. — A második kérdéshez: Van-e ilyen szörnyű események után még értelme, jogosultsága a missziós munkának? Igen! Mert egyfelől itt az ellenségszeretet parancsa, mintegy kereszténységünk próbaköve, és a megbízás, hogy mindig a legszegényebbeknek segítsünk. Isten előtt nem a számunkra oly fontos teljesítményelv számít, hanem a magatartás; a vállalkozás, nem a siker. Végül pedig még egy igen kínos dolog járul ehhez: Jórészt mi (már mint a civilizált népek) magunk is közvetlenül bűnösök vagyunk az ilyen rémtettekben. A nagyhatalmak politikai érdekei és sokféle gazdasági érdek döntő szerepet játszik mindebben. Hisz közismert, hogy rövid idővel ezelőtt osztrák fegyvereket is szállítottak a libanoni polgárháborúba. Mert ez devizát hoz és munkahelyeket biztosít. Ha üzletről és saját előnyünkről van szó, ott vége az erkölcsnek. Vagy mégsem . . . ?

Az utóbbi években sokat emlegették bizonyos nők mondását: „A hasam az enyém." Ez a szerzetesnő gyakorlatilag ugyanezt állította, ha nem is szavakkal, hanem végsőkig menő bevetésével másokért, Krisztus evangéliumáért: A testem az enyém. Szabad elhatározásból lépett be egy missziós rendbe, önként képeztette ki magát ápolónővérnek, küldette magát Afrikába, és 1977. június 14-én önként, a veszély teljes tudatában (utolsó levelei mutatják) kezdte el munkáját a rodéziai Szent Pál-kórházban. A különbség tehát nem a kijelentésben, hanem az indítékban van! De ez a döntés mindegyikünkre vár — ha nem is ilyen közvetlenül. Mindegyikünknek el kell elvben döntenie, melyiken akar járni a két út közül: saját előnyének, élvezetének útján, vagy az Istenért és más emberekért való bevetés útján. Az ilyen eseményt nagyon különbözőképpen lehet látni: értelmetlenségnek, botránynak, szemrehányásnak, intelemnek, tanúságtételnek, példának, a remény és az öröm jelének. Hol állok én?

PÜSPÖKKINEVEZÉSEK MAGYARORSZÁGON

VI. Pál pápa 1978. márc. 6-án **Dr. Bánk József** egri érseket áthelyezte a váci püspökség élére, meghagyva érseki címét. **Kádár László** veszprémi megyéspüspököt egri érsekké nevezte ki. **Dr. Paskai László**t, a budapesti Központi Papnevelő Intézet rektorát a veszprémi egyházmegye „ad nutum Sanctae Sedis" apostoli kormányzójává tette, és egyben Bavavaliana c. püspökévé nevezte ki. **Dr. Rosta Ferenc** plébánost Garriana c. püspökévé nevezte ki, és Kisberk Imre székesfehérvári megyéspüspök mellé állította segédpüspöki minőségben.

Az új főpásztorok eddigi pályafutása a következő:

Dr. PASKAI LÁSZLÓ 1927. máj. 8-án született Szegeden. Itt a piaristáknál végezte középiskoláit. Érettségi után a ferences rendbe lépett Gyöngyösön, majd 1950 után a budapesti szemináriumban fejezte be teológiai tanulmányait. 1951. márc. 3-án mint váradi egyházmegyést szentelték pappá. 1952-ben teológiai doktorátust szerzett. Szegeden előbb a püspöki aulában dolgozott, majd 1955-től főleg filozófiát tanított a papnevelő intézetben. 1965-től ugyanezt Budapesten folytatta, egyben spirituális, majd 1973-tól rektor volt. 1966-ban Lővenben folytatott filozófiai kutatást. Jelmondata: In virtute Spiritus.

Dr. ROSTA FERENC 1913. okt. 31-én született a Veszprém megyei Buzsákon. Rómában a Collegum Germanicum-Hungaricum ösztöndíjas növendéke volt, a Gergely-egyetemen szerzett teológiai doktorátust. 1939. okt. 29-én szentelték pappá Rómában. 1941—43 között több helyen káplán, 1943/44-ben Nagykanizsán hitoktató, 1944—49-ig veszprémi teológiai tanár, majd plébános Pápán, Fonón és Bálványoson, 1971-től pedig Balatonszemesen. 1975 óta tb. kanonok. Részt vett az új magyar Biblia-kiadás fordításában az ószövetségi ún. bölcsességi könyvek fordításával.

A püspöki kar két új tagját ápr. 5-én szentelték föl a veszprémi Szent Margit plébániatemplomban. Lékai László bíboros prímás mellett Kádár László és Kisberk Imre székesfehérvári püspök voltak a társszentelők. A prímás a püspök hármas feladatára figyelmeztette püspöktársait: a szüntelen munkálkodásra, amely alkotó szellemben előbbre viszi, lelkileg, szellemileg gazdagítja, erősíti egyházmegyéje papjait és híveit; az alázatosságra: a püspöknek mélyre kell hajolnia, hogy hívei minden gondját-baját meglássa, és az engedelmességre, amely az Egyház egyik összetartó ereje, és a püspököt összeköti a Szentatyával és a világegyházzal.

PAPI JUBILEUMOK

Acélmise. Dr. Potyondy Imre nagyprépost márc. 27-én, húsvéthétfőn tartotta acélmiséjét a székesfehérvári bazilikában.

Aranymisék. Patonyi Rudolf Tata-Tóvároson, ahol született és 48 évig működött. Hittanosai közül 22 lett pap.

P. Kirschner Antal SVD Macauban ápr. 8-án együtt ünnepelte 80. születésnapját (ápr. 12.) és aranymiséjét (júl. 8.).

KÖNYVSZEMLE

Gál Ferenc: Úton a teljesség felé. Szent István Társulat, Budapest 1977, 256 o.

Gál Ferenc, a legtermékenyebb mai magyar teológus, ismét egy szép könyvvel ajándékozta meg a magyar olvasóközönséget. A kötet most is konferenciabeszédek és előadások gyűjteménye. Ez a tény meghatározza műfajukat is. Maga a szerző az előszóban körülírja ezt a műfajt: meditáció, vallásos elmélkedés teológiai témákról. „Az igehirdetésnek olyan formája ez, amely a Szentírás alapján meg akarja eleveníteni azt az üdvtörténeti helyzetet, amelyben Isten kitárult az ember felé, hogy hittel, reménnyel és szeretettel töltse el." Gál ismeri a legújabb szentírástudomány és teológiai reflexió eredményeit; ezeket igyekszik életközelbe hozni, hogy a felnőtt katolikusok hitét elmélyítse, egyéni vallási kérdéseikre választ adjon. Minden előadásában a keresztény tapasztalat vagy élmény egy-egy szempontját világítja meg. A tanulmánycsoportok címei: Hit és élmény, Keresztény öröm, Húsvéti misztérium, Titok és élet — jelzik ezt a törekvését. Kiindulópontja mindig a Szentírás. A bibliai szövegek felsorakoztatása közben jelzi a szükséges exegetikai szempontokat, de mindig az írások tartalmán, a mának szóló tanításon van a hangsúly. A mai magyar életre alkalmazza a kinyilatkoztatást. Közben megemlít egy-egy teológiai vagy filozófiai szerzőt, véleményt, sőt irodalmi példákat is idéz. Állásfoglalása nyitott, egészségesen kiegyensúlyozott. Jó példa erre a kiegyensúlyozottságra a „Jézus emberi lelkülete", amely egy igen nehéz krisztológiai kérdés szerencsés megközelítése. Egyik legalaposabb, terjedelemben is leghosszabb tanulmánya: „Teofániák a Szentírásban": figyelemre méltó biblikus-teológiai összefoglalása az „istenjelenések" témájának. A tanulmány végén ezt a tömör végkövetkeztetést olvassuk: „A teofániák nemcsak az isteni lét transzcendenciáját hirdetik, hanem azt is, hogy az ember nyitva áll ennek a transzcendenciának befogadására, és Isten áthidalta a távolságot. A természetfölötti megnyilatkozásoknak mindig lesz mondanivalójuk azok számára, akik megsejtették magukban a végtelen lét, az abszolút igazság és a tökéletes szeretet igényét. Az az érzésük, hogy Isten szóra bírta őket, és a mindenség beszédesebb lett" (229—30).

Szabó Ferenc

Szentségimádás. Szerk. Dr. Bánk József egri érsek. Ecclesia, Budapest, 1977, 340 o.

Az imakönyvet az akkor még egri érsek a főegyházmegyei munkaközösség 13 tagjának közreműködésével szentségimádási napokra állította össze. Bevezetőjében hivatkozik VI. Pál pápa 1973. dec. 2-i dekrétumára: „Szentáldozás és az Oltáriszentség tisztelete a szentmisén kívül." Ebben többek között ezt olvassuk: „Azokban a templomokban, ahol az Oltáriszentséget állandóan őrzik, ajánlatos, hogy minden évben legyen egy hosszabb-rövidebb ideig tartó ünnepélyes szentségkitétel, hogy a helyi közösség e szent titkot mélyebben átelmélkedje és imádja" (7). A gyűjtemény tehát elsősorban közösségi használatra készült, egyházközségi, plébániai szentségimádásra. Bőven tartalmaz azonban olyan imákat is, amelyek a hívek egyéni áhítatát, elmélkedését hivatottak elősegíteni. Három részből áll. Céljának megfelelően az első, a „Szentségimádási órák" a legbővebb. 19 különböző típusú szentségimádási órára ad kidolgozott anyagot: könyörgés az egyházért, a krisztusi papságért, az egyházközségért, a gyermekekért, felkészülés a halálra, engesztelés stb. A második rész néhány rövid eucharisztikus elmélkedés mellett közismert imákat közöl. A harmadik 76 SZVU ének szövegét hozza, főképp azokat, amelyek kapcsolatban vannak az Oltáriszentséggel. Az értékes összeállítás minden bizonnyal elősegíti az Oltáriszentségben élő Krisztus méltóbb tiszteletét és elmélyültebb szeretetét.

R.

Zsinati megújhodás. Opus Mystici Corporis Verlag, Bécs 1977, 48 ivoldal. Szerkesztette Dr. Török Jenő.

Fennállása 20. évét a Zsinat jegyében fejezte be a népszerű kiadóvállalat. A közismert francia katolikus folyóirat, a „Fêtes et Saisons" két különböző számából vett és összefűzött válogatásról van szó. Az egyik 1969-ben jelent meg ezzel a címmel: „Mi történik az Egyházban?" Komoly, sokszor éles kérdésfölvetésekkel igyekszik a zsinat utáni válságot és annak okait szemügyre venni. Az 1977 januári szám ismét visszatér a témához, de sokkal pozitívabb elemzéssel: „Megváltoztatta-e a Zsinat az Egyházat?" Helyesen tette a szerkesztő, hogy ezt a kitűnő áttekintést teljes egészében közölte, míg az előző számnak csak egy részét. Az eddigi zsinatok rövid áttekintése és a II. Vaticanum lefolyásának és eredményeinek összefoglalása után az előttünk fekvő kiadványnak majdnem pontosan a fele a zsinati okmányok tematikus ismertetése olyan szakértők tollából, akik maguk is tevékeny résztvevői voltak a zsinatnak. Ezek az ismertetések egyfelől kiemelik az illető dokumentum vezérelveit, másfelől igyekszenek tisztázni az ezekkel kapcsolatos félreértéseket. Tehát mintegy visszavetítik a zsinat utáni idők tanulságainak fényét magára a Zsinatra. Mintái lehetnének ezek az elemzések a színvonalas, mégis könnyen érthető népszerűsítő teológiának. Kár, hogy a „fényszóró" csak néhány témakörre irányul, s ezekből olyanok maradtak ki, mint a Dei Verbum vagy a missziós dekrétum. Érdemes lett volna megfelelő munkatársak fölkérésével kiegészíteni a sort.

A magyar változat kiállítását minden elismerés megilleti. Kétszínnyomású nagy betűi, levegős beosztása, a gondosan összeválogatott és sok magyar vonatkozással kiegészített képanyag csak úgy kínálja magát az olvasónak. Csupán a hozzáértő veszi észre, mennyi megfontolt és türelmes aprómunka rejlik mögötte.

A kiadvány annak jegyében áll, amit a befejező elmélkedés így foglal össze: „Nem törődhetünk bele az olyan viszálykodásokba, amelyek nevetségessé tesznek bennünket még magunk előtt is, és értéktelenné a hitetlen világ szemében . . . Határozott reménységünk, hogy maga Jézus Lelke sugalmazta a Zsinatot, aki továbbra is biztos vezetőnk marad. A Szentlélek mindig tevékenykedik Egyházában."

Kis közös zsolozsma. Opus Mystici Corporis Verlag, Bécs 1978, 48 o.

Miután a kiadó 1977-ben megjelent „Kis Zsolozsma" c. füzete rövidesen elfogyott, ezzel a kis füzettel szeretné áthidalni az igényeket a végleges szöveg megjelenéséig. A hivatalos magyar szöveg ui. még jelentős átdolgozásnak lesz alávetve. A válogatás minden napra egy-egy vesperást, hozzá még a vasárnapi laudest tartalmazza. A kiadó kedvesen azt kéri, hogy olvasóik egy zsoltárt imádkozzanak szándékai megvalósulására. Megadjuk!

S. M.

Jakob Mitterhöfer: Thema Mission. Herder 1974, 182 o.

Az európai kolonializmus végetértével, az afrikai és ázsiai egyházmegyék felállításával sokak számára új arcot öltött a missziók világa. A pápai missziós művek ausztriai vezetőjének kicsiny, de magvas könyve próbál elméleti és gyakorlati útmutatást nyújtani a mai missziós feladatok megértéséhez.

Nagyobbik része az újabb katolikus és protestáns teológiai-biblikus irodalom kiértékelésén keresztül vezet el a II. vatikáni zsinat gondolataiig. Felhívja a figyelmet, hogy ne igyekezzünk mai kategóriákat belemagyarázni a régi, pl. ószövetségi szövegekbe. Bár a babiloni fogság után tudatossá lett, hogy a nemzetek Izraelhez jönnek, sőt prozelita mozgalmak is jelentkeztek (vö. Mt 23,1,), Izrael nem kapott missziós megbízatást. „Az ő feladata: mint kiválasztott nép élni, és így Isten dicsőségét a nemzetek előtt megvilágítani" (32).

A népeknek szóló ígéret nem Izrael létének kiteljesedése, hanem új ígéret Krisztusban. Ennélfogva az őskeresztény missziónak független gyökere van: Jézus Krisztus. A vallástörténeti iskola felfogásával ellentétben szerzőnk hangsúlyozza: „Jézus fellé-

pése és üzenete az őskereszténység és a misszió történetének legelemibb feltételeihez tartozik" (54). S bár szerinte másodrangú kérdés, hogyan ítélte meg maga Jézus a pogányok misszionálását, kétségtelen, hogy tanítványait engedte részesedni messiás. feladatában, — s ezt mint küldetést kell értelmeznünk. „A földi Jézus" tekintetbe vétele nélkül az Egyház és a misszió elszakad kiinduló pontjától.

Az ősegyház tudatában van küldetésének, amit elsősorban Mt 28,18-20 és Jn 20,21 fejez ki. „A küldetés nem egyike az Egyházra bízott feladatoknak, hanem lényegbe vágó jegye" (62). Járulékos kérdés, hogy ki mellett tölti be feladatát: még nem kereszténveknél, vagy már megkeresztelteknél. A konkrét helyzetek vizsgálata és értelmezése vezet a misszió teológiájához és megértéséhez. Így érthető, hogy bár az Egyház mindig élte ezt a küldetést, maga a „misszió" szó újkeletű: az újvilág felfedezésével és gyarmatosításával járó keresztény hithirdetést jelöli, — a történelmi sajátosságok jegyeivel: az európai egyház (konkréten és jogilag a pápa) küld hivatásos misszionáriusokat a tengeren túlra, akik ezt a küldetést mint életfeladatot vállalják (65).

A zsinat előtti teológiát a könyv három irányba csoportosítja: voltak, akik Isten kezdeményezését helyezték a középpontba (pl. trinitárius szempontból: A. Rétif, vagy teocentrikusan: a protestáns Vicedom), mások az Egyház építését hangsúlyozták (pl. a lőveni Pierre Charles), vagy pedig az üdvösségtörténeti beállítást tartották döntőnek (pl. Wiedenmann). A II. vatikáni zsinat és az újabb irodalom (itt főként L. Rütti: Zur Theologie der Mission, Kaiser-Grünewald 1972 c. művére támaszkodik a szerző) le akarja győzni a fenti elméletekben rejlő egyoldalúság veszélyét, és mindazt, ami ebből következhet, mint pl. hogy a misszionálás csak egyesek feladata, vagy hogy a pogányok misszionáriusok nélkül nem üdvözülhetnének. A zsinat megtartotta a „misszió" szót, bár ez könnyen a kolonializmusra emlékeztet, mivel nehéz mással helyettesíteni, de kiemeli mind a „missio Dei" szempontját, mind pedig ekkleziológikus jellegét. Minthogy az Egyház most elsősorban mint „jelvalóság" értelmezi önmagát a mai világ számára, „a missziót úgy jellemezhetjük, mint az Egyház jelenné válását, amennyiben a világ üdvösségének szentsége" (88). A „világmisszió" tehát azt jelenti, hogy „az egész Egyház viszi az evangéliumot az egész világnak." Ezért használja a zsinat a „népek" (gentes) kifejezést a „pogányok" (gentiles) helyett: a misszionálás kidomborítja, hogy nem annyira az egyének üdvösségéről van szó, hanem a népek kulturális, vallási és történelmi sajátosságainak az evangéliummal való szembesítéséről. Ennélfogva az egyház minden közösségének, a hitközségeknek kell misszionáriusnak lenni. Nem avval, hogy évente egyszer kirakatba helyezik a „missziókat", hanem összes tevékenységükben: a vasárnapi igehirdetésben, a hitoktatásban, az imákban, a családgondozásban . . . „A misszionárius egyházközség az Egyház és a misszió megújhodásának kritikus elve." „Az út belülről kifelé vezet: a misszionárius egyházközségtől a misszionáló közösséghez." Ezért mondhatjuk, hogy az Egyház képviseli a világ üdvösségét; „ez a képviselet ösztönzi, hogy az emberiséggel eléresse az Atyával való egységét Krisztusban" (93).

A második, gyakorlati részben néhány pontot említ, ahol a misszionárius egyházközség kidomboríthatja küldetését. Mintákat nyújt a szentmise igeliturgiájához, a bevezető szavaktól (pl. Krisztus Király ünnepén, imahéten, apostolok és szentek ünnepén) a homíliáig (évi terv), s egyéb alkalmakra (imák és továbbképzés). Az utolsó fejezet gyakorlati, irodalmi és segédeszközökre vonatkozó utalásokat tartalmaz. Így a kis könyv, bár elsősorban a német nyelvterület igényeit veszi figyelembe, igen hasznos indítékokat nyújthat minden lelkipásztornak.

Eke B. Antal

Fritz Lobinger: A u f e i g e n e n F ü s s e n : Kirche in Afrika. (A saját lábán megálló afrikai egyház.) Patmos Verlag, Düsseldorf 1976, 120 o.

Már megszoktuk, hogy a missziós könyvekben sok a romantika meg a toborozni akarás. Nem egyszer túlságosan ideális színekben rajzolják elénk a missziók jelenét és jövőjét. De ennek a könyvnek nyugodtan adhatnánk ezt a címet: Misszió illúziók nélkül.

Józan, tárgyilagos, tényekre épít, nem légvárakra irányítja a figyelmet. A szerző a Délafrikai Állam missziós tapasztalatait dolgozza fel és az újabb kísérletezésekről számol be, amelyekkel az anglikánok, katolikusok és metodisták kísérelték meg az utóbbi időben önállóvá tenni az ottani missziót. Az ún. „Harmadik Egyházról" van szó, amely eddig az európai egyházaktól függött mind anyagilag, mind szellemi-lelki vonalon. A nyugati egyházak „óvodája", a nyugati egyházi intézmények karitatív tevékenységének „szegényháza": íme egy-két gúnyos elnevezés a missziókra.

A II. vatikáni zsinat elvben körvonalazta a misszíókban követendő irányt az alkalmazkodás, valamint a mielőbbi önállósodás tekintetében. A részletekbe azonban nem ment bele. Ez talán jobb is így, mert több lehetőség marad a reális helyzet felmérésére és gyakorlati kísérletekre. A cél világos: lehetőleg eljutni arra a fokra, amikor a misszió nem szorul többé a külső anyagi és erkölcsi támogatásra (pénz, külföldi miszszionáriusok stb.)

Az egyre növekvő paphiány is meggyorsította a délafrikai misszióban dolgozó hithirdetők gyakorlati kísérletezéseit és az új utak keresését. Lobinger könyvének első része ezekről a kísérletekről és nem egyszer valóban új utakról számol be józan tárgyilagossággal, feltárva a nehézségek vagy lehetőségek pozitív—negatív oldalát. Ugyanakkor nem feledkezik meg az új missziós módszerek, kísérletek teológiai, lelkipásztori megokolásáról, a Szentírásból meg a szolid hagyományból vett érvekkel való alátámasztásáról sem.

A főhangsúly a hívek, a laikusok kiképzésén, az egyházi életbe való tevékeny bekapcsolódásán van. Sok helyen kitűnően meg vannak már a hívek szervezve: ők készítik elő a hitjelölteket; ők tanítják katekizmusra a keresztények gyermekeit, temetnek, prédikálnak. Sőt a nem katolikusok már hivő-papokkal is kísérleteznek: ezeket főleg az eucharisztikus cselekvés elvégzésére képezik ki, hogy akkor se legyen fennakadás, ha nincs teljesen kiképzett pap kéznél. A katolikusok körében is felvetődött már a gondolat: nem lenne-e célszerű fölszentelni a hívek közül néhány megbízható katekistát, vagy olyanokat, akik már éveken át szolgálták az egyházat és van elég tapasztalatuk, hogy legalább misézni tudnának. A hosszadalmas és tudományos teológiai képzést el lehetne engedni. Az ilyen (esetleg családos) papok el tudnák könnyen látni az oltár körüli teendőket, a vasárnapi miséket. A fontosabb, nehezebb kérdésekben ott lenne a néhány jól kiképzett pap, akik időnként végigjárnák a missziós állomásokat és plébániákat.

A laikusok egyre nagyobb beszervezésével és az egyházi életbe való egyre gyakorlatibb bekapcsolásával elérték azt, hogy 5—6000 vagy több hívőt számláló, nem egyszer óriási kiterjedésű plébániákon is virágzó hitélet folyik, annak ellenére, hogy alig egy-két, vagy legfeljebb három pap áll a hívek szolgálatára.

A könyv nagy érdeme, hogy tényeken alapszik. Sok konkrét példát találunk benne a legkülönfélébb környezetben fekvő anglikán, metodista és katolikus plébániákból. Második része pedig csupa ötlet, javaslat a laikusok még nagyobb fokú bekapcsolására az egyház életébe. A cél: minél előbb tudjon a misszió a maga lábán megállni, még akkor is, ha kevés a pap.

A mű a délafrikai helyzetet tartja szem előtt, de annyi gyakorlati meglátással, ötlettel van tele, hogy másutt is, sőt az ún. keresztény országokban is haszonnal forgathatjuk.

Béky Gellért

A székesfehérvári egyházmegye jubileumi névtára 1977-ben. Alapításának 200. esztendejében. Székesfehérvár 1977, 302 o. — A kétszáz éves szombathelyi egyházmegye emlékkönyve. Szombathely 1977, 542 o.

Az ugyanegy évben alapított két egyházmegye értékes kiadványokkal is meg akarta ünnepelni fennállásának 200 éves évfordulóját. — A Kisberk Imre megyéspüspök irányítása alatt készült székesfehérvári kiadvány szerényen jubileumi névtárnak (schematismusnak) nevezi magát. Valóban megtalálható benne az egyházmegye központi szer-

vezetének leírása, a papság életrajzi adatai s más, a közvetlen lelkipásztorkodást érdeklő anyag (szentségimádások rendje, templomok titulusa és búcsúja, a „szomszédos plébániák" jegyzéke). De a kiadvány fele kifejezetten történelmi tanulmányokat hoz: az egyházmegye történetéből, püspökeiről és intézményeiről (káptalan, papnevelés stb.). Bár a püspökség egységes történetének megírása „a jövendő történészeire" vár, a még Shvoy püspöktől 1959-ben létesített Egyházmegyei Történeti Munkaközösség már összegyűjtötte a legfontosabb adatokat. Ebből kapunk ízelítőt. Érdekes a leírás a török hódoltság utáni Fejér megyei katolikus megújulásról (Németh László), a Pilis megyei településtörténetről (itt főként a német nyelvű lakosság bevándorlását kutatja Marlok István) és a székesfehérvári királyi bazilika és kiváltságos prépostság utolsó száz évéről (Fényi Ottó).

Külön említést érdemel az egyházmegye területi és személyi beosztását tárgyaló csaknem 80 oldal. Ebből nemcsak a plébániák címét és híveik számát tudjuk meg. Elevenen rajzolódik ki a lelki élet múltjának és jelenének sok mozzanata. Rövid, de velős összefoglalások szemléltetik a 22 kerületbe csoportosított plébániák történetét, kiegészítve a hozzájuk csatolt filiák és települések történeti vázlatával s az alapítástól kezdve lelkészeik névsorával. Micsoda virágzó élet folyt ezen a vidéken a XIV—XV. században, mennyi pusztítást végzett a török hódoltság; hány helyen sikerült fölfedezni a hódoltság előtti építmények maradványait, mai templomokba beépített részeit (pl. Bicske, Csór, Fehérvárcsurgó, Füle, Vál stb.) vagy legalább is az alapok romjait. Ez a rész önmagában igazolja a mű közlését.

Dr. Fábián Ápád szombathelyi püspök rövid kormányzása alatt már két jeles történelmi munkát adott egyházmegyéje papságának és híveinek kezébe, hogy „a múltra emlékezve erőt merítsenek további munkájukhoz". Mindkettőt szakszerű és szorgos munkaközösség állította össze. 1972-ben a gazdag tartalmú történelmi Schematismus jelent meg, amely a személyi névtár mellett az összes plébániák és lelkészségek történeti fejlődését is fölvázolja; most pedig ez a vaskos emlékkönyv. A 200 év rövid történeti szemléje után (Tóth Imre lendületes összeállítása, kiemelve főleg Szily és Somogy püspök elsőrendű jelentőségét) a könyv három témakör körül csoportosul: a Savaria christiana, az egyházmegye történetéből és életéből vett részletkérdések és a három egyházi műemlék-templom bemutatása. Az első a római kori Pannonia Superior fővárosának keresztény emlékeit és leleteit ismerteti szakszerűen B. Thomas Edit tollából, gazdag képanyaggal. A püspökkert szenzációs ásatásait (1938—40) mint vezető szemtanú Géfin Gyula prelátus írja le élvezetesen: hogyan fedezték föl Szent Quirinus vértanúpüspök bazilikájának alapjait és a római útrészletet. Az egyházmegye patrónusának, Szent Mártonnak életét Meszlényi Antal kanonok ismerteti.

Az egyházmegye életéből csak egyes részletekre térnek ki. A székesegyház bombázás utáni újjáépítését Sill Ferenc, a munkaközösség egyik legtevékenyebb tagja írja le. Az egyházmegyei könyvtár történetét és legértékesebb darabjait Pataky László ismerteti, kiemelve a történelmi és műértékű Herzan bíborospüspök-féle gyűjteményt, amely mint könyvmúzeum zárt egységet alkot.

A két legnagyobb tanulmány a székeskáptalannak és az egyházmegye zenei életének története. A Vasvár-Szombathely-i székeskáptalan első nyomaival a XII. sz. második felében találkozunk. A szerző, Sill Ferenc esperesplébános szerényen a vázlatnak nevezi a tanulmányt, pedig a káptalan szervezete mellett kitér belső életére és kulturális tevékenységére is, és a jegyzetekben leközli a fellelhető kanonokok hosszú névsorát. Szigeti Kilián, a bencés egyházzenei szakértő közel 200 oldalt szentel tárgyának. A központ zenei életének kimerítő ismertetése után külön fejezetekben vázolja a kőszegi helyzetet, a búcsújáró helyek, várkastélyok és községek egyházi zenéjét.

Igen értékes a három Árpád-kori templom bemutatása. A csempeszkopácsi és a magyarszecsődi román kori műemlék, mind a kettőre csak az utóbbi időben figyeltek föl. Hencz József, ill. Bárány László ismerteti. Az egyházmegye déli részén fekvő velemért, már gótikába áthajló Szentháromság-templom történetét Kovács József írja le.

kiegészítve az ott talált freskók ikonográfiájával és ikonológiájával. Igazat kell adnunk a kutatónak, amikor ezt a képsorozatot valóságos ars praedicandi-nak nevezi.

Az emlékkönyv értékét maga a megyéspüspök foglalja össze epilógusában: „Tanulmányai különböző mélységben tárták föl keresztény múltunk gazdagságát, de mindegyik írásból ugyanaz a hit, templomaink, liturgiánk, egyházmegyénk és egyházunk iránti őszinte szeretet és ragaszkodás sugárzik" (537).

Benkő A. — Öry M.

Dr. Török József: A magyar pálosrend liturgiájának forrásai, kialakulása és főbb sajátosságai (1225—1600). Budapest 1977, 229 o. (A Budapesti Hittud. Akadémia Kiadványai.)

A könyv doktori értekezés, Gondos, módszeres munka. Kitűzött céljának megfelelően részletesen ismerteti és szakszerűen elemzi a pálos liturgia emlékeit: a mise- és zsolozsmás könyveket, rituálékat, liturgikus kalendáriumokat, a rend himnuszgyűjteményét, néhány rendi és apostoli gyakorlatot. A végén a pálos liturgiát alakító tényezők között a magyar—római, azaz esztergomi liturgián kívül kielemzi az ágostonos és domonkos kapcsolatokat is. (A pálos regula ui. az ágostonoson alapul.) Kutatását a prepaulinus korszak első megnyilatkozásától az önálló rendi rítus feladásáig — eddig a sajnálatos tényig terjedő időre korlátozza.

A szakemberek számára csemege a bőséges források — kódexek, ősnyomtatványok, nyomtatványok — eredetének kutatása, osztályozása, kritikai elemzése. Élveztem a leleszi antifonálé eredetére vonatkozó érvelését, amelyben negatíven dönt: nem pálos kódex, hanem világi papok számára készült (27—31). Kár, hogy egyik-másik alapvető forrásból csak másodkézből merít. Gondolom, ma a fénymásolatok korában talán nem okozott volna nagyobb nehézséget pl. egy göttweigi diurnálé vagy a St. Paul-i konstitúció néhány oldalát lemásoltatni.

Minket mint lelkiségi lapot a források kiaknázása, a gyökerek ismertetése után bemutatott élet érdekel elsősorban, mert belőle kihámozhatjuk a rend sajátos lelkiségét.

Bertalan pécsi püspök 1225-ben, a prepaulinus idő hajnalán már így buzdítja a patacsi remetéket: „Akik előrehaladni akarnak, minden gyakorlatukat, ti. imáikat, elmélkedéseiket, olvasmányaikat, vigiliáikat, böjtjeiket, kétkezi munkájukat és mind a külső, mind a belső ember igyekezetét e célra irányítsák, hogy így egyenes úton könnyebben és alkalmasabban jussanak el az örök Bölcsesség és Szeretet ízlelésére" (14). Ezek lesznek a megszervezett pálosrend istentiszteleti gyakorlatai.

Szerzőnk a szorosan vett liturgikus gyakorlatokat ismerteti: alapvetően a zsolozsmát és a misét, továbbá a himnuszéneklést, a körmeneteket, a szentbeszédet és a pálosokra jellemző Mária-tiszteletet.

A zsolozsmázás az ajkak dicsérete. De már a noviciust figyelmeztetik: „az legyen a szívben is, ami az ajkon". A kánoni órákat a nap szakainak megfelelő időben — tehát éjjel is végezték, vasár- és ünnepnap a templomban, hétköznap a kolostorban. A zsoltárok mellett kiemeli a himnuszok különös szerepét. „A himnuszok a vallásos életnek épp olyan velejárói, mint a hitvallások, mert az egész embert betöltő hitélmény egyformán érinti az értelem és az érzelem szféráit" (110). Kutatása folyamán 148 himnuszt talált a pálos breviáriumokban, köztük néhányat Csanádi Albert pálos szerzőtől. Az 1537-es misszálé 83 szekvenciát tartalmaz.

A mise külső keretében a domonkos formát követi. A vizet a borral az elején vegyítik. A konstitúciók főleg a misézó pap lelkületét hangsúlyozzák. Minden mise előtt tisztítsa meg lelkét, vágyódjék a szentség után, mert nem igen szeretheti Istent, aki figyelmetlen, áhítat nélküli, hanyag, szórakozott, fegyelmezetlen és rest. Nemcsak a liturgiatörténet, hanem a magyar kultúrtörténet szempontjából is érdekes, amit az egyházi ünnepkörök pálos szokásairól ír: a karácsonyi és húsvéti mise alakításáról, barkaszentelő körmenetekről, nagypénteki keresztcsókolásról stb. A függelékben több mint 80 votívmise jegyzékét hozza.

Kitér a körmenetekre és egyéb keresztény vallásgyakorlatokra is. Hiszen „a liturgia az egész ember közösségben történő istentisztelete. Ebben a test is helyet kér." Dicséröleg emeli ki, hogy a pálos körmenetek jogosan különböztetik meg a processziót a népi látványosságtól.

Szerzőnk három helyen is perbe száll Mályusz Elemér egyik régebbi cikkével [A pálos rend a középkor végén, Egyháztörténet 3 (1945)]. Három pontban tartja helytelennek megállapításait. Mályusz szerint a közös ima szertartásos, mint tárgya, jellege is személytelen, nem nyújt személyes élményt. Aki egyszer részt vett egy monasztikus közösség zsolozsmáján, az kétségtelenül más élményt szerzett. A másik, hogy a pálos hitszónokok csak receptív munkát végeztek volna, nem alkottak eredeti beszédeket, csak a külföldi gyűjteményeket használták. Végül szellemi életüket nem találta elég korszerűnek. Török a rendalkotmány előírásaival és instrukcióival, s főleg Gyöngyösi Gergely Vitae Fratrum és Directorium c. két könyvéből vett adatokkal igyekszik ezeket a megállapításokat helyesbíteni. A könyv végén dokumentumként hozza a regula rectoris chori és a regula praedicatorum szövegeit az eredeti latin nyelven. Kár, hogy a Vitae Fratrum-ot, amelyet már több pálos közlemény dicséröleg kiemelt, még nem aknázták ki jobban.

Módszertani szempontból szeretnék egy-két megjegyzést tenni. Az „i. m." jelzés első idézéstől távol álló jegyzetben, sőt akkor is, ha a szerzőtől több művet idézünk, nehezen követhető. Jó lenne inkább a mű kezdőszavait jelezni. Legalább a folyóiratcikkeknél a terjedelmet is meg kellene adni. Egyébként igen élvezetes a szépen áttekinthető tartalom, az illusztráló táblázatok és a tudományos jelleg mellett is itt-ott lendületes stílus.

Öry M.

Ki az a másik?
A másik az, aki nagyobbá tesz téged.
Krisztus szeretetének ajándéka.
A másik az,
aki által Isten megnyilatkozik,
aki által Isten hív,
aki által Isten gazdagít,
aki által Isten szeretetünket leméri.
A másik a te mindennapi kenyered, mindennapi ostyád.

Ismételten kérjük k. Testvéreinket: 1) Kívánságaikhoz mindig közöljék pontos nevüket és címüket, címváltozás bejelentésekor előző címüket is! — 2) Levelezési címünk minden példány 2. oldalán olvasható. Ha Bécsbe írnak, ne csodálkozzanak, hogy visszakapják levelüket. — 3) Várják a lap érkezését türelemmel. Gondoljanak az ábécére! — 4) Csak a Prugg Verlag kiadványait kérjék tőlünk; más külföldön megjelent magyar könyveket az illetékes kiadótól, idegen nyelvűeket a segélyszervektől. Ne vegyék rossz néven, ha teljesíthetetlen kéréseikre nem kapnak választ. — 5) Távollét esetén adjanak felhatalmazást valakinek küldeményeik átvételére, mert különben a posta visszaküldi.

HALOTTAINK

Mentes István esperespléb. 1977. dec. 1-én Csanáloson (Románia) (64,40)
Paraghy Béla ny. kercseligeti esperespléb. jan. 31-én. Nagyatádon temették (68,45)
Hartmayer György Brúnó aranyfogadalmas ferences testvér febr. 17-én Pannonhalmán (82)
Zellhofer János piarista, gimn. tanár, érd. házfőnök febr. 19-én Bécsben. Mosonmagyaróvárott temették (72,55,46)
Dominek György lelkész, egyházművész febr. 26-án Szombathelyen (46,23)
Dömötör István ny. takácsi plébános febr. 26-án Pannonhalmán (62,36)
Huber Antal, Trenton (New Jersey, USA) város Szent István-templomának ny. plébánosa febr. 28-án
Bathó Lajos volt homokszentgyörgyi plébános márc. 7-én. A székesfehérvári Hosszú temetőbe temették (42,17)
Cseffalvay Béla ny. plébános márc. 7-én Csehszlovákiában (69,46)
P. Király Kelemen OFM Detroitban (Michigan, USA) márc. 7-én (85,62)
Zsédely Antal püspöki tanácsos, zselickislaki pléb. márc. 23-án Kaposvárott (64,38)
Szólás Zoltán ny. somogysárdi plébános márc. 25-én (76,52)
Galambos Jantz Mátyás Imre ny. esperespléb. Budakeszin (77,55)
Mátrai Sándor tb. kanonok, ny. plébános Nemesnádudvaron (81,58)
Lukovics Gellért István jászóvári premontrei márc. 27-én Tasnádon (75,52)
Bedő Béla Jácint ferences aranyfogadalmas testvér ápr. 3-án Pannonhalmán (86,65)
Hettig László irgalmasrendi a megkezdett mise alatt ápr. 9-én. Rákoskeresztúron temették.

Elhunyt paptestvéreinket foglaljuk mementóinkba!

+

HOLOCSI ÁRPÁD FERENC FÉLIX OFM missziós testvér
(1912—1977)

A Felvidéken született 1912. aug. 28-án. Pék- és cukrászmesterséget tanult. De hamarosan más hivatást érzett, és belépett a ferences rendbe. Jeruzsálembe került, a Szent Sír-bazilikában volt újonc. Ott élte végig a háborút és az utána következő éveket. Erélyes volt a katolikusok jogait illetőleg, de szeretettel, barátsággal érintkezett a keleti rítusúakkal. Ezzel sokat enyhített az évszázados feszültségen, és magvetője lett a későbbi szép eredményt ért szentföldi ökumenizmusnak. Fogadalmai után mind ott a Szentföldön, mind Argentinában eredményesen és hősiesen dolgozott a Szentföld érdekeiért. Egész életét az Úr Jézus és a Szűzanya hazájának áldozta, amelyet nagyon szeretett.

1952 júniusában helyezték át Argentinába. Munkaköre az északi tartományokra (Salta, Jujuy, Tucuman, Catamarca, Santiago del Estero, La Rioja) terjedt ki: a Szentföldre szóló adományokat gyűjtötte.

Bizony az első időben ez a munka nagyon terhes volt. Egyik helyről a másikra utazni, legtöbb helyen vasút sem volt, az autóbuszok agyonhasznált, a háború maradványaiból kikerült öreg járművek, a klíma igen változatos. Egyik tartományban húsz fok hideg volt, a másikban harminc fok meleg. Vagy ömlött az eső négy hónapon keresztül, vagy semmi sem esett nyolc hónapon át. La Quiaca Jujuy tartományban 4000 méteren felül van, maga Salta vagy Jujuy város is jóval felül az ezer méteren.

Félix testvér hűségesen járta a vidéket. Télen igyekezett a melegebb zónát bejárni, és nyáron kereste föl a magasabban levő helyeket. Évente kétszer került Buenos Airesbe, ahol a rendszeres lelkigyakorlat után egy hétig még maradhatott. Magyarokkal itt éppen ezért kevés kapcsolatot tudott fenntartani, de az északi tartományokban sohasem mulasztotta el a szétszórt magyar családok meglátogatását. Mind az argentinok, mind pedig a magyarok nagyon szerették, mindig várták, s ha késett, aggódtak érte. Az évek múltával mind több és több okuk volt az aggodalomra. Először jelentkezett a cukorbetegsége, aminek kezelésére nem sok lehetősége volt, mert hiszen a legfontosabbat: a diétát nem tudta betartani, hisz minden nap más-más helyen ebédelt, vacsorázott, és vagy megette, amit adtak, vagy nem. Cukorbaja ezért nem javult, inkább súlyosbodott. Először látása gyengült, majd a szíve. Ez utóbbinak a magaslati helyeken járás halálos ellensége volt. Utóbbi időben többször hozták Buenosba repülővel, mindkét lábszára erősen megdagadva. Egy-két heti szanatórium után látszólag rendbejött, újra utazott; de mind több időt kellett töltenie Buenos Aires-ban. Rendje több alkalommal fölajánlotta, hogy válasszon új munkakört, amiben maradhat. De több mint húsz éven keresztül megszerette az északi egyszerű embereket, s nem tudott megválni tőlük.

Igen rossz állapotban volt már, betegsége a vesére is kiterjedt, mégis visszament északra. De csak három hónapig bírta, már nem tudta bejárni az összes tartományt, visszahozták. Valamennyire rendbejött, kivette több év után járó szabadságát, és még egyszer bejárta kedves helyeit. Volt szülőfalujában, Budapesten, Bécsben — ott még befeküdt a kórházba, amelyikben már egyszer kezelték, ezzel az erősítéssel elment Máricellbe, majd Lourdes-ba, onnan Jeruzsálembe, ahol annyi évet töltött. Amikor hajóra szállt, hogy visszajöjjön, már olyan állapotban volt, hogy mindjárt a betegosztályra vitték. Pár nap múlva kérte, hogy vigyék át a saját kabinjába, ahol egy másik ferences rendtársa volt. De rendtársa távollétében fölkelt, s ezt már szíve nem bírta el. Mire társa visszaért, holtan találta a fürdőfülkében.

Hét nap múlva már csak holttestét vette át Buenos Aires-ban rendfőnöke, hogy másnap ünnepi mise keretében helyezzék örök nyugalomra a rendnek a chacaritai temetőben levő mauzoleumába. Nem volt idő többi ismerősét értesíteni, csak dr. Pallagi argentin ügyvéd családja volt jelen. Koporsójára orchideacsokrot tettek a magyar nemzetiszínű szalaggal átkötve. Magyarnak született, szülőfaluja ma idegenben, ő maga még idegenebb országokba került szolgálata kapcsán, — magyarnak halt meg, és nemzeti színei kísérték el utolsó útján.

Visszatérésekor itt várta volna a megkapott nyugdíjazás, amit a 65. életév betöltése után ad meg az állam. Ehelyett most már az örök nyugalomban van része.

Az elmúlt századokban a Szentföld sokat kapott a magyar egyháztól. Hálából a szentföldi ferencesek Szent Istvánkor ünnepélyes misét (annak idején három papos öregmisét) szoktak mondani a Szent Sír-bazilikában, Betlehemben, Názáretben és az Üdvözítőről nevezett jeruzsálemi főtemplomban. Századunkban jórészt Félix testvér volt a magyar kereszténység szentföldi adománya. Atanáz, Ferenc és Félix testvér már átköltözött a mennyei Jeruzsálembe. Vannak ott még ugyan magyarul tudó dunavidéki idős ferences testvérek, — de lesznek-e újak, akik Mária országából Mária hazájában szolgálják az édes Jézust, a Szűzanyát és a magyar zarándokokat?

Dr. Pallaginé, Buenos Aires — Fr. Dömötör, Brazília

JAMBRICH OSZKÁR LÁSZLÓ ciszterci
(1895—1977)

Aranymisés volt. 1914-ben lépett a ciszterci rendbe, és gyakorló tanárként 1921-ben kezdte működését Budapesten. Pécsett tanárkodott egy évtizedig. Még 1977 nyarán megjelent idős tanítványai pécsi találkozóján. Ekkor már a sír felé hajló ember volt, mégis derűsen élt simonfai magányában, lehetőleg a ház kertjében üldögélve. A kert, a fák, a madarak csipogása, éneke maradt mindvégig éltető eleme. Mert mindene a szabad természet csendje és fénye volt. Rendi munkássága legnagyobb részét is mint uradalmi számvevő és erdőfelügyelő a Mezőföld áldott rónaságán és a bakonyi erdőkben töltötte el. Volt tanítványai, a keze alatt dolgozó emberek és rendtársai egyaránt nyugodt humorát, megértő emberségét és csendes szerénységét őrizték meg emlékezetükben. Ahhoz a rendi nemzedékhez tartozott, amelytől boldogult Békefi Remig apátúr a rend belső, szerzetesi megújulását is várta: a jó paptanár eszménye mellett a monasztikus életstílus meggyökerezését. És hogy ez egy nemzedékkel később valóra vált, ahhoz olyan befelé élő, szerény, minden rendi munkában készséges, derűs és nagyszívű szerzetestanárokra volt szükség, amilyen megboldogult testvérünk is volt. 1977. dec. 9-én temettük a zirci temető még ciszterciták részére nyitva álló részében.

-s -n

CSABAI JÁNOS
(1917—1977)

Csabai János lovasberényi plébános szerény, igénytelen papja volt a fehérvári egyházmegyének. De hívei nagyon szerették; megérezték benne Isten készséges szolgáját.

Hatvanban született 1917-ben. Édesapja vasutas váltóőr volt. Testvérei nem voltak, ezért is lett magábavonuló, csendes, zárkózott lélek élete végéig. 1936-ban vették fel kispapnak a székesfehérvári szemináriumba. Tanulmányait közepes eredménnyel végezte, de igen lelkiismeretesen, szorgalmasan. A lélekalakítás iskolájában jó kezekbe került: Varga spirituális atya igen nagy hatással volt rá. Tőle tanulta az „examen particulare" rendszerét. Kispaptársai „Savanyú Jancsikának" nevezték el. Volt is benne valami, mert külseje, arca mindig szomorú volt. De azt nem tudta senki, hogy élete állandó kereszthordozás betegsége miatt. Élete végén mondta el bizalmas paptestvérének, hogy nem emlékszik olyan napra, amikor jól érezte volna magát.

1941 Jézus Szíve ünnepén indultak a fehérvári Szent István bazilika szentelési oltárától tizenketten, mint az apostolok. Mint káplán Aba községben a legnagyobb dicséretet kapta plébánosától: „Sohasem volt ilyen jó, imádságos lelkületű, apostolkodó káplánom." Tábori lelkészi szolgálatra is behívták. Majd a háború utáni években nyolc esztendeig Csabdipusztán volt lelkész. Nyakig ért akkoriban ott a sár. Paplakás sem volt. Egy földes kis falusi házban húzta meg magát, innen gyalogolt kilométereket hittant tanítani, misézni, prédikálni fáradhatatlanul. Nyomorúságos életéről nem beszélt senkinek, de arról igen, hogy milyen szép a pusztai szegény hívek lelke, és öröm közöttük az Evangéliumot hirdetni. Dispozíciót sohasem kért püspökétől. Ott szolgált, ahová küldték. Neki rossz hely nem volt sehol. Minden lelkipásztori hely kitüntetés volt.

Lovasberényi plébánossága alatt is mindenkinek mindene igyekezett lenni. Elhanyagolt állapotban lévő szép templomát is restaurálttatta.

Érdekességképpen megemlítem, hogy mint grafológust is megismertem. Csabdipusztai tartózkodása alatt mélyedt el ezekbe a tanulmányokba. Az írás vizsgálatából a jellem megállapítására törekedett.

Papi lelkületéről kurzustársa, Nagy György esperes mondotta búcsúztatójában: „Talán legjobban én tekinthettem bele rejtett papi szívedbe. Évtizedeken át havonta minden rekollekció, lelkinap után hol én jöttem el hozzád, hol te énhozzám, és akkor késő éjszakáig, sokszor a hajnali órákig beszélgettünk meghitten minden lelkipásztori dolgunkról, híveink lelki ügyeiről. Emlékszem, te Istenben mindig a szeretetet és végtelen irgalmat hangsúlyoztad. Én meg az igazságos Istent. És íme az élet téged igazolt, mert a II. vatikáni zsinat is a szeretet vizeire állította az egyház hajóját, hisz Jézus

Krisztus valóban a szeretet és irgalom Istene! Ezzel a meleg krisztusi szeretettel léptél be a hittanórákra a gyermekekhez, ez vonult végig minden lelkipásztori munkádon. Híveid ezért szerettek, mert az irgalmas szívű Krisztus képviselője voltál."

1977-es súlyos betegsége már végzetes lett. Itt érett be lelke az örök életre. Paptestvére utolsó búcsúzáskor az ének szavait idézte: „Felajánljuk néked szenvedéseinket . . ." Igent intett rá.

Galamb Imre

NÉMETH KÁROLY
(1909—1977)

Háromszor találkoztam az életben Németh Károly oltártestvéremmel, akiről e kis megemlékezést tisztelettel írom meg.

Először akkor találkoztam vele, amikor Vál községben lettem káplán. Ő volt az én elődöm ott három évig. Emlékszem rá, valahányszor nem jól csináltam valamit káplani dolgaimban, vagy a házirendhez nem alkalmazkodtam elég simulékonyan, öreg, jóságos plébánosom mindig csak azt mondotta: „Káplán úr, legyen maga is olyan, mint elődje, a Németh Karcsika volt!"

És megtudtam, hogy Németh Károly káplántársam valóban nagyon tiszteletreméltóan viselkedett Válban. Minden kápláni munkát pontosan és lelkiismeretesen végzett. Három filiára járt hittant tanítani 8—10 km távolságra. Ha nem volt kocsi, gyalog tette meg az utat sárban, esőben. Soha nem hiányzott. Napi munkája után szobájába vonult. Ott imádkozott, és készült a következő napi hittanra vagy prédikációra. És reggel ő volt a legelső a templomban. Hajnalok hajnalán ott végezte reggeli imáját, elmélkedett, majd gyóntatott, misézett.

Másodszor akkor találkoztam vele, amikor ő Nagylángon Zichy János gróf kegyúri templomában volt pap és egyben a pusztai lelkészség adminisztrátora kilenc éven át (1940—1949). Én pedig a vele szomszédos Kislángon plébános 12 éven át. Közel laktunk egymáshoz (5 km), így sokszor találkoztunk, felkerestük egymást. Minden lelkipásztori munkát megbeszéltünk, közösen tervezgettünk, egymástól sok jót, indítást, tanácsot kaptunk. Itt ismertem meg mint melegszívű, szerető barátot. Valahányszor meglátogattam, mindig megvendégelt. Lelkileg itt is szegény maradt. Bár itt volt alkalma bőségesebben részesülni a földi jókban, szívével nem tapadt hozzájuk. A háború alatt is ott maradt pusztai híveivel. Jó pásztor volt, nem hagyta el nyáját. A kastélyból ki kellett költöznie, mert rommá bombázták, de templomát védelmezte, gondozta. Sokszor még éjszaka is a templomban maradt, imádkozott egész éjjel.

Itt ismertem meg családját, körülményeit, hivatását. Egyszer elmentünk Székesfehérvárra szülői otthonába. Édesapja bajuszos, szeparcú, komoly férfi volt, MÁV főkalauz. Kissé büszke is állására és két derék fiára. Örömmel mondta: két gyermeket adott a jó Isten, mindkettőt papnak nevelte. Józsi jezsuita lett, Karcsi pedig fehérvári egyházmegyés pap.

Harmadszor a székesfehérvári papi otthonban találkoztam vele, hogy megpihenjünk egy kicsit a papi élet munkája után, és elkészüljünk az örök életre. Sokszor elbeszélgettem vele. Emlékeiben visszatért utolsó plébánosi helyére, Nagyhantosra. Nagyon szegényes, elhanyagolt volt itt a plébánia. Udvarát, kertjét szotyolaszárral és száraz ágakkal kerítette be. Még ezt a szegényes kerítését is ellopták: napról napra 4—5 méter eltűnt. A hívek mondták neki, hirdesse ki a templomban, hogy ne hordják el a kerítését. De ő azt felelte: Ha másnak nagyobb szüksége van rá, mert talán nem tudna tüzelni sem, hát csak hordják . . .

A papi otthonban egészen visszavonultan, szerényen, csendben élt. Halála előtt sokat betegeskedett, de ezt is mind türelmesen viselte. Soha panaszra nem nyitotta száját. Halála előtt ezt mondotta ápolójának: Nem félek a haláltól, mert a jó Istenhez megyek!

Főpásztora temette szept. 1-én 40 paptestvérrel koncelebrált misével. A szemináriumi templomban ravatalozták fel, ott, ahol olyan buzgón készült papi hivatására.

Galamb Imre

Dr. MÜLLER ANTAL ny. esperesplébános
(1905—1977)

A Torontál megyei Báziáson született 1905. dec. 18-án, Édesapja vasutas volt ott. Miután apját áthelyezték Szegedre, gyermekkorát itt töltötte. Itt végezte iskoláit is, a gimnáziumot a piaristáknál. Öten voltak testvérek. A jó szülők délutánonként, séta közben betértek gyermekeikkel az akkor még álló Szent Dömötör templomba imádkozni. Talán itt kezdett nyiladozni hivatása. Érettségi után ugyan a jogi karra iratkozik be, doktorál is. De nem kezdi meg jogi munkásságát, hanem Glattfelder püspök felveszi az újjászervezett csanádi egyházmegye kispapjai közé, és az új szegedi szeminárium első növendékei közé tartozik.

1935. márc. 16-án szentelik pappá a szegedi székesegyházban. Első állomáshelye Battonya, Kelet-Csanád soknemzetiségű faluja, ahol 3 évig dolgozik az igen buzgó Klivinyi prépost munkatársaként. Innét Szeged-Rókusra helyezi főpásztora, majd négy év múlva a Szeged-belvárosi plébániára kerül. Mindenütt nagy gondja a hitoktatás. Az órákat sohasem mulasztotta el és lelkiismeretesen készült, pedig utóbbi helyén a plébániai iroda vezetése is teljesen reá hárult. 1954-ben innét kerül Hamvas püspök kérésére Battonyára plébánosnak. Egy év után azonban saját kérésére Szatymazra megy át. Sokan csodálkoztak paptársai közül, miért cserélte fel a kényelmes falusi plébánosságot a szegedmelléki tanyaközpont szétszórtságával. „Non recuso laborem" — dolgozni akartam, mondta káplánjának, aki újmisésként került mellé. Az ő segítségével 51 éves korában megtanult kerékpározni, hogy fel tudja keresni híveit, és gyorsabban ki tudjon jutni a tanyai iskolába hitoktatásra. A hittanórákat pontosan megfelezte káplánjával, semmivel sem akart kevesebbet vállalni. A betegeket gyakran látogatta. Csúszós téli utakon is fölkereste őket, hogy karácsonyra magukhoz vegyék az Úr Jézust. A Szeged környékén szokásos házszentelést is buzgón végezte, és így nem volt olyan családi otthon, ahol meg ne fordult volna. Káplánjainak nemcsak ezzel, hanem bensőséges Jézus Szíve-tiszteletével is példát adott. Elsőpénteken már kora reggel gyóntatott, s ebben nem lehetett megelőzni. Mikor később főpásztora a paphiány miatt már nem tudott állandóan káplánt adni, akkor mindezt egymaga végezte. Pedig közben kerületi esperes is lett, ez is szaporította elfoglaltságát. Káplán korában szentszéki ügyvéd, majd kötelékvédő volt, plébánosként mint szentszéki bíró dolgozott jogi végzettsége miatt.

A szakadatlan munka lassan aláásta egészségét. Egy évig betegeskedett, de kápláni segítséggel még így is megpróbált helytállni. Ha csak tehette, misézett és gyóntatott. 1977. okt. 1-ével kérte nyugdíjazását. Budapestre ment lakni; nővére, a péceli lelkigyakorlatos ház volt vezetője gondozta. Másfél hónap után (közben mindennap misézett a közeli Jézus Szíve templomban) csendesen elhunyt. Temetését 1977. nov. 22-én Udvardy József csanádi püspök végezte 30 paptársa jelenlétében. A szatymazi hívek külön autóbusszal mentek föl. Az Új Köztemetőben szülei mellé helyezték örök nyugalomra.

Csendes, buzgó papi élete sokak számára volt élmény és példa.

Volt káplánja

P. ÁDÁM LÁSZLÓ SDB
(1892—1977)

Napjainkban egymás után költöznek át az örökkévalóságba a magyar szaléziak „pátriárkái", akik a század elején hazájukat elhagyva sorakoztak Don Bosco zászlaja alá, majd visszatérve nagy szegénységben, de még nagyobb hittel vetették meg a rend magyarországi alapjait. Köztük az egyik legnagyobb volt Ádám László.

1892-ben született Angyalföldön munkásszülők gyermekeként. Tehát már a napvilágot is olyan környezetben pillantotta meg, amelynek fölemelkedéséért egész életében dolgozott. 1907-ben hivatását követve az olaszföldi Cavagliába ment, majd 1910-ben magára öltötte a rendi ruhát, s erős akarattal folytatta tanulmányait.

1914—16-ig Szentkereszten mint kispap nevelőként működött. Ezután három évig a lengyelországi Oswiecimben (Auschwitz) a szaléziak főiskoláján a teológiát végezte. Ezt Olaszországban fejezte be, s ott is szentelték pappá 1920-ban.

Hazatérve a kezdeti virágzásban lévő rend különböző intézményei érezték a fiatal pap tevékenységének eredményességét: gimnázisták és ipari tanulók hitoktatásában, kispapnevelésben, a meginduló Don Bosco nyomda vezetésében, ifjúsági egyesületek szervezésében tette nevét közismertté. Szombathelyen az intézet első igazgatója volt, és fölépítette a Szent Kvirinus templomot. Mindenütt maradandót alkotott és jó alapokat rakott. 1950 után a lelkipásztorkodó papságnak lett fáradhatatlan segítője, amíg erői s a körülmények engedték.

Ez a kis megemlékezés azt szeretné idézni, ami belőle maradandó, ami fölött a halálnak nincs hatalma: hűséges, buzgó papi életét.

Fiatalon követte az idegenbe az isteni hívó szót: jöjj és kövess engem. Először a szegényes cavagliai intézetben, aztán a háborús nyomorúsággal küszködő Szentkereszten szenvedések tüzében acélosodott igaz pappá. Életében mindig a kezdés nehézségei jutottak osztályrészéül. Legnagyobb dicsérete, hogy bármilyen körülmények közé állította is a Gondviselés, mindig csak pap volt, mégpedig szalézi pap. Don Bosco nyomán járó Mária-tisztelete, eucharisztikus lelkülete, meleg, gyermeki egyházhűsége rendíthetetlen volt. Fáradhatatlan a lelkek keresésében, mindig készséges a szolgálatban. Együtt érzett a küzdőkkel, örült az örvendezőkkel, ott volt, ahol segíteni kellett (két háborút élt át), bátorított, erősített, vigasztalt. Ahova bejutott, oda papi lelkületet vitt. Szerette a kicsinyeket, tudott gyermek lenni a gyermekekkel. Minden porcikájában szalézi volt. Nem érdekelte más, csak a szalézi élet, a szalézi munka. Szinte mosolyogtatóan járatlan volt a világ dolgaiban. S amikor már nem tehette azt, amit szeretett volna, akkor a szalézi rend történetében, kiváló elődeink megismerésében merült el, hogy tanuljon tőlük.

Munka és mértékletesség: Don Bosco jelszava és végrendelete. Ádám atyánál nagyobb munkás kevés akadt. Nemcsak ő maga dolgozott, hanem másoknak is bőven adott tennivalót; akit tudott, belevont munkájába.

Isten igéjének mindig készséges hirdetője volt. Számtalan triduum, lelkigyakorlat, misszió lelkes megvetője. És még a toll forgatására is talált időt. Don Bosco életrajzával, nevelési rendszerének ismertetésével, Savio Szent Domonkos életleírásával ajándékozta meg a hívőket. Amellett számtalan apró írása látott napvilágot, nem is beszélve kéziratban maradt több ezer oldalra rúgó kutatómunkájáról és fordításairól.

Erős egyénisége mindörökre emlékezetes marad azoknak, akik ismerték vagy munkatársai voltak. Néha ez bizony koccanásokhoz is vezetett. De ő nem tudta elképzelni, hogy az elterveit jót ne kelljen minden áron keresztülvinni.

Ahogyan nagy volt a munkában és a tevékenységben, úgy nagy tudott lenni — Isten kegyelméből — a szenvedések vállalásában és elviselésében is. Mert ezekből is bőven kijutott neki: meg nem értés, ellenkezés, megaláztatások, betegségek, lelki szenvedések kísérték hosszú életútján. Aki pedig utolsó éveiben vele lehetett, láthatta, hogyan fogynak erői, hogyan hull ki kezéből a toll, s milyen tudatosan, Isten akaratába való belenyugvással veszi ezt tudomásul, támogatásképpen kedves kifejezéssel „egyetlen kis imamorzsát" kérve. Isten megajándékozta — imádságainak visszatérő kérése volt ez — a tiszta látás és értelem birtokával utolsó órájáig, így végső szenvedése, hosszú halálküzdelme is tudatos, megadó, Istenre hagyatkozó volt. Életében Don Bosco példája nyomán buzgó gyakorlója és apostola volt a halálra való készülésnek; meg is kapta a jó halál kegyelmét. Az általa megálmodott templom kriptájában nyugszik.

Vámos József SDB

VIRÁGH GÁBOR SDB
(1893—1977)

„A jó Isten kegyelméből — írja kis önéletrajzában — 1893. január 13-án születtem Rábacsécsény községben, római katolikus földműves szülőktől. Vallásos nevelésben

részesültem. Katolikus iskolában jártam hat elemit." Heten voltak testvérek, ő az elsőszülött. Édesanyját korán, tíz éves korában elveszítette. Hamar beállt a földműves munkába. Először otthon dolgozott, aztán más gazdáknál is. 17 évesen elvitték katonának, szinte nyomban a frontra, 1914. aug. 25-én. És csak 1918. nov. 9-én szerelt le. Pedig hamar megsebesült: „a golyó a mai napon is bennem van" — írja. Dél-Tirolnak, az olasz frontnak szomorú emlékeit pedig bizonyára a szívében hordozta.

Újra gazdáknál vállalt munkát. A szenvedésekben megedződött lelkű fiatalember nem tékozolt: keresetét kisebb testvéreire fordította. Isten pedig készítgette közben hivatását. A nehéz anyagi körülmények mindig késleltették a családalapítást. De az is, hogy a komolyan el-elgondolkozó fiatalember észrevette: „a házas embereket is mind olyan csalódottnak láttam." Kisebb testvérei közben meghaltak, vagy kereső korba nőttek. Kezdett céltalanná válni az élete. „Közel a negyvenedik évhez elhatároztam, hogy ezután a jó Istennek fogok közvetlenül szolgálni."

1932 Szent József ünnepén, egy szentségimádási napon érett be elhatározása, hogy szerzetbe lép. Kora miatt a ferenceseknél és a minoritáknál hiába próbálkozott. Ekkor került kezébe egy Szalézi Értesítő, amelyben valami éppen neki szólt: az, hogy Don Bosco fiai közé korhatár nélkül lehet jelentkezni. 1932 Jézus Szíve ünnepén kezdte meg a szerzetesi életet Rákospalotán a Clarisseumban, majd a péliföldszentkereszti újoncházba került, onnan pedig Esztergomba. 1935—1961-ig Mezőnyárád népét szolgálta, 1950-ig szerzetesi keretben, utána pedig mint a templom harangozó-sekrestyése és kerti, ház körüli munkás.

1961 januárjában lett gondozottja Otthonunknak, „minden foglalkozásra alkalmatlanul", — írta, igen, így írta önéletrajzában. Milyen megkapó és hiteles feledékenység! Hát kedves Gábor bácsi, ki dolgozott ezután még tizenöt évig, kaszával, kapával, gereblyével az Otthon kertjében, hogy legyen idejében és bőven salátánk, borsónk, gyümölcsünk; ki segített a környék szegényeinek: fát vágva, ház körüli munkákban szorgoskodva? Csak egy évig nem volt „másodkertész". Mostanában már a konyhában segített, a halála előtti napon is, kedves anekdotákkal jól megnevettetve a többieket . . . „Nincs még egy ilyen ember Pannonhalmán" — volt a világi gondnok tömör véleménye.

Ha kérdezték tőle, mire van szüksége, sohasem kért semmit. Mindennel meg volt elégedve. Pedig nyugdíja sem volt. Munkáját az Otthon időnként honorálta. Ilyenkor engedélyt kért, hogy szegény ismerőseit segíthesse megtakarított pénzéből. A lelki beszámolót nyolcvan évesen is gyermekded lelkülettel végezte el, ha módja volt rá.

Szellemileg is fiatalos volt. Rendszeresen olvasott. A könyvtárban mindig a szerző és cím pontos megjelölésével adta elő kérését, hozzátéve, miért is érdekli a téma. Apostolkodni is szeretett: imákat, olvasnivalókat adott ennek is, annak is. Szerette az új liturgiát, a magyar misét, és megértette, miért kéri Róma a közös zsolozsmázásra nem kötelezettektől is: legalább vasárnaponkint vegyenek részt a vecsernyén. Ott is volt minden vasárnap a Pannonhalmát egybegyűjtő bazilikai zsolozsmán, és szépen, pontosan énekelte a zsoltárokat, himnuszokat. Hűségesen részt vett a heti szentségimádásokon, a betegtermi litániákon és szentórákon. Különben is szerette imádságait közösen végezni. Esztendőkön át járt egyik rendtársa betegágyához, hogy közösen végezze vele az elmélkedést. Reggelente több szentmisén is ministrált. Don Bosco hű fiának lelkiségére az is nagyon jellemző, hogy halála előtt kérte: tegyék koporsójába a kereszt és a rózsafüzér mellé szerzetesi szabálykönyvét is. Kívánsága teljesült.

Két héttel halála előtt szíve körül valami zavart érezhetett. Június 26-án, vasárnap reggel még buzgón részt vett a korai szentmisén. Hálaadás után nagy mellkasi fájdalmak közt nyögdécselve vánszorgott ki a kápolnából. Szobájába vitték, ahol mély összeszedettséggel és teljes nyugalommal vette föl a szentkenetet. 9 órától már a betegteremben feküdt; az injekciók hatására fájdalma kissé enyhült. Mondta is: „Jobban vagyok, már alig fáj. De legyen meg az Isten akarata!"

Boldog ember, akinek ez lehet életében az utolsó kimondott szó. És Gábor bácsi valóban nem mondott többé mást: pár perc múlva halott volt.

+ Harangozó János SDB nyomán

P. HARANGOZÓ JÁNOS SDB
(1892—1978)

Szentpéterfán (Vas m.), az akkor még három nyelvű plébánián született. Már serdülő legényke volt, amikor őt is megfogta a vágy: ki kellene lépni a falu szűk kereteiből. Dr. Zafféri Károly, fiumei nyelvész-pap-tanár belépett Don Bosco fiai közé, s Magyarországon is gyűjtögetni kezdett késői papi hivatásokat az ún. Mária-fiúk társulatába. A távolba néző János gyerek így került Olaszországba, Cavagliába, a Szent István királyról nevezett szalézi intézetbe, ahol 50—60 magyar fiú készült arra, hogy mint szaleziánus hazahozza az elhagyott ifjúság nevelésének alapelveit.

1922. jún. 10-én Rómában szentelték pappá. Itt is működött a S. Saba plébánián. Az olasz nyelv — immár a negyedik — annyira sajátja lett, hogy született olasznak tartották. Itt szívta magába Róma lelkét. 1938-ban a budapesti eucharisztikus világkongresszusra külön zarándoklat érkezett erről a plébániáról, hogy még egyszer beszélhessenek buzgó „Don Giovanni"-jukkal. Mert 1931-ben a lendületes magyar fejlődés őt is hazahozta, hogy Visegrádon a fiúotthonban, majd Gyulán, Újpesten és Esztergomban gondozza a szegények gyermekeit. De talán legmaradandóbbat alkotott mint noviciusmester egy évtizeden át Mezőnyárádon, majd Tanakajdon. Az ország minden részén találunk buzgón működő lelkipásztorokat, akiknek szívét ő nyitogatta Isten felé.

A visegrádi Mária Oltalma fiúotthonban menhelyi gyerekek laktak. Előfordult, hogy rendőrök kísérték be az új növendékeket. Az első időkben szókéssel próbálkoztak. A fiatal felügyelők visszahozták őket, és szigorúan meg akarták büntetni. De ő, az igazgató ágyba parancsolta az éjszaka hidegében átfázott gyermeket, meleg tejet hozatott neki, és meleg szívvel szólt vele. Ez a gyermek nem próbálkozott többet szökéssel. A gyerekek közti népszerűségét mutatja, hogy mikor a 80. évet átlépte, 30 ministránsa volt egy nem éppen nagy faluban. Milyen örvendezve tudta mondani, mikor a háború után megkezdték a munkáslakások építését: Deo gratias! A gyermekek, különösen a tépett lelkű gyermekek érdekelték, sokat aggódott, még többet imádkozott értük.

Szerette az egyszerűséget, a szegénységet. Új ruhája nem igen volt, ha volt, azt is ajándékba kapta. De mindig nagyon tisztán járt. Tudott készségesen engedelmeskedni a nálánál fiatalabb, talán szellemiekben gyengébb elöljárónak is, azért lett belőle is jó vezető. Szerette a betegeket. Szívesen és készségesen járt hozzájuk akkor is, mikor lábai már elgyengültek.

János atya a papi hűség megtestesítője volt.

Hűséges az Eucharisztiához. Szentséglátogatásai, miséinek Úrfelmutatásai magával ragadták még a szemlélőt is. Az „unione con Dio", az Istennel való egyesülés bűvös körében élt és oda vonzott.

Hűséges Isten törvényéhez és Don Bosco szabályaihoz. Papi szolgálatát, amelyet csak 30 évesen ért el, ennek a hűségnek fényében töltötte. Sokakat vonzott, sokakat megtartott a hűségben. Újmiséje után szülőfalujában legalább tízen követték a hívó szót. S hányan szerte az országban! Ebben a hivatásszegény korban üdvös lesz többször idéznünk példáját.

Hűsége a mindenkor Segítő Szűzhöz gyümölcsözően hatott mind a maga, mind a rábízottak életére. Működését átszőtte, színessé tette a Mária-tisztelet. Hiszen mint Mária-fiú kapta hivatását. Két évtizedes itáliai működése után magával hozta nemcsak a verőfényes táj azúrját, hanem jellemző Madonna-tiszteletét is. A valdoccoi Szent Szűz, a loretói kegykép varázsa sajátos színt, nálunk szokatlan közvetlenséget, bizalmat, gyengédséget adott Mária-tiszteletének.

Nyugdíjának idejét fiatalos lelkipásztorkodásban töltötte mindvégig. Karácsonykor még három szentmisét végzett. Vízkereszt ünnepén — mint egyik lelki gyermeke a szombathelyi Szent Kvirin templom kriptafülkéjének lezárása előtt mondotta — az örök világosság, Krisztus magába olvasztotta. — Temetését Fábián Árpád megyéspüspök végezte Winkler József segédpüspökkel koncelebrálva, aki jól ismerte. A beszédet is az utóbbi mondta. Sok pap és a szentpéterfai hívek tömege vett részt. Szinte végeláthatatlan volt az áldozók száma.

Confratres